

Lató

2022. január
XXXIII. évfolyam
1. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

CODĂU ANNAMÁRIA

DEMÉNY PÉTER

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

LÁNG ZSOLT

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

SZÓCS KATALIN

Tördelőszerkesztő:

Korrektor:

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

KALI ÁGNES:

Nem a tiéd; nempatricia (Versek) ■ 5

SZTASKÓ RICHARD:

Mindig hozzád érkezem (Novella) ■ 7

GALÁNTAI ZOLTÁN:

Mikrokozmoszok; Számlap; Gepidia magna; Feltámadás;
Prófécia; Boros pohár; Berkeley (Versek) ■ 11

MÁRTON EVELIN:

Merre van Kelet? (Regényrészlet) ■ 14

ESZTERÓ ISTVÁN:

Utazás a koponyán belül; Arcpoétika (Versek) ■ 26

PÁSZTOR ANDREA:

Morzsák; Családi kötelék; Nothing else matters (Karcolatok) ■ 29

NAGY ATTILA:

Turrikefália; Nevek és számok ritkulnak; A magány bedekkeréből;
Trakl versében (Versek) ■ 37

POMÁZI ADÉL:

Kacsás-vargányás garganelli (Novella) ■ 41

FELLINGER KÁROLY:

Megáll az idő; Karantén (Versek) ■ 47

PATAK MÁRTA:

Egyszer élünk (Novella) ■ 52

SZAMOSVÁRI BENCE:

magánsintér / alomór (Vers) ■ 58

BAUER KRISZTINA:

A hit ereje; Záróra; Kedvenc állatom (Rövidprózák) ■ 59

MOLNÁR VILMOS:

Könyvcímek balladatorzója; Rövid chanson; Haikuk kavics témára;
W. S. persziflázs (Versek) ■ 65

TAMÁS DÉNES:

Isten (Prózavers) ■ 68

KUKORELLY ENDRE:

Ó, alt, öreg, ős, régies (Próza) ■ 70

BABICZKY TIBOR:

Atlantiszi költők antológiája. Szeudonisz: A háború első napja;
A kikötőben; A görög; A krétaiak (Versek) ■ 75

SÉTATÉR

DEMÉNY PÉTER:

A tenger akárhonnán ■ 77

NEMES NAGY ÁGNES 100

CODĂU ANNAMÁRIA:

Törvények és törések között Nemes Nagy Ágnes
Az utca arányai című művében ■ 80

SZÉLL ANITA:

Nemes Nagy Ágnes nemcsak „tanulni”, hanem
fordítani is „kell” ■ 90

FÓRUM

CSEKE PÉTER:

Páskándi szorongató betűvilága ■ 96

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Az angyal apokalipszise (Krasznahorkai László:
Herscht 07769) ■ 104

TALÁLT VERS

RAINER MARIA RILKE:

Abiság (Nemes Nagy Ágnes fordítása) ■ 109

NÉVJEGY

KALI ÁGNES ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

ha most mesélne az öngyilkossági kísérleteiről,
nem mondanám „milyen jó, hogy van időd depressziósnak lenni”,
hogy most nem mondanám,
hogy „hányok a traumavadász emberektől”.

Azt akarom, hogy tudja, hogy nem igaz, hogy nem érzek semmit,
tudja meg, hogy az egész csak dac, mert sokszor dühös
és gyenge vagyok,
de ha nem érzem veszélyben magam,
pontosan tudom, hogy nem verseny,
kire hány bántás kapaszkodik, nem verseny, hogy
hány bántás kísért.

Azt akarom, hogy tudja meg, végig tudtam a nevét,
mégsem cinizmusból szólítottam patrícianak,
egyszerűen csak egyszerűbb kegyetlen lenni azzal, aki nem létezik.

Elmesélném most nempatrícianak,
hogya ha veszélyben érzem magam,
csak azért gyűlölöm azokat, akik mernek gyengék lenni,
mert nincs bátorságom gyűlölni azt, aki bántani akar.

Ha most beszélnék nempatríciával, lefordítanám neki,
elmagyaráznám, hogy valójában
a „rosszul van a gombától? Jaj, de aranyos” azt jelenti, hogy
„nem emlékszem, hogy jöttem ki onnan, hazáig futottam,
nagyon nehéz most egyedül lenni”,
a „milyen jó, hogy van időd depressziósnak lenni”
azt jelenti, hogy
„már mindenki elment, ketten maradtunk, nem mertem nemet
mondani, csak mosolyogtam”,
a „hányok a traumavadász emberektől”
azt jelenti, hogy
„a hajamtól fogott meg, már késő volt leállítani, az én hibám,
gyűlölöm magam”.

MINDIG HOZZÁD ÉRKEZEM

Leülnék, de nincsen hely, így marad a középső szakasz, a derekamat a csuklónak támasztom, ez a gumírozott rész merő mocsok, a fene se tisztítja, se baj, gondolják, a barom, aki gyűrött zakójával nekidől, az úgyis lekapja onnan a koszt, és szuvenírként viszi magával, ez a mentalitás párját ritkítja. A kapaszkodót nem fogom meg, de nem azért, mert tartok a váratlan koronázástól, nem, *alaptól* kerülöm a zománcát vedlett fémrudat, köszönöm, kihagyom, inkább dülöngélek előre-hátra, mint céltalan részeg a pult és a mosdó között. Állhatatos vagyok, ez a kereszt, amit cipelnem kell.

A váróteremben nincs kedvem ücsörögni, úgy döntök, a közeli folyóparton ütök tanyát. Van még egy óráim, amit hasznos létezéssel eltölthetek: olvasni vagy írni fogok, vagy csak bámulom az idétlenül hullámzó, gyönyörű folyót. Esetleg meditálok. Remélhetőleg nem zavar majd senki, legföljebb egy-két világlátott énekesmadár. Már látom is magam előtt: a vízállás alacsony, a rakparti sziklákon remeg a tavaszi napfény.

Megint ugyanott ülök, ahol legutóbb. Ismét rügyezik az ismerős nyárfa, hamarosan szemérmetlenül ontja majd a pelyheket, akkor nem lesz maradásom, az allergia elüldöz; látom (és minden tagjaimmal érzem) az aprócska bordó rügyekben ébredő feszültséget – néhány nap és pamm! – szirmokat bontogat a kikelet.

Aztán itt van ő, a nevét nem tudom, csak azt, hogy 1962–2007, a főtörzsre csavarozta valaki a fényképét meg ezt a kis táblácskát. A legszomorúbb látvány a fénykép maga: laminált portré, de a műanyag lapocska meg a kép közé réges-régen befolyt a víz, felismerhetetlenné téve az arc vonásait. Vajon boldog volt, amikor a fotós lekapta? Meredten nézett maga elé, vagy szeme sarkában ott bujkált az elfojtott mosoly? Szőke volt vagy barna? Természetes vagy festett vörös? Még a nevét se tudom, csak azt, hogy tizenegy évvel élte túl az anyámat, akivel ráadásul ugyanabban az esztendőben született. Baleset érte, vagy – mint Virginia Woolf – telepakolta a kabátzsebeit nehéz kövekkel, és belesétált a folyóba? Vajon ő is írt levelet Leonardnak? Számomra minden elveszett, kivéve a te jószágodat. Nem akarom tovább rombolni az életedet. Nem hiszem, hogy két ember boldogabb

lehetett volna annál, mint mi voltunk. És mit szólt a családja, mikor napokkal és kilométerekkel később rábukkantak valahol délen az utolsó híd lábainak közelében? Szép volt a látvány, vagy maga volt a zsigermélyi rettenet?

Tört arany és rózsaszínben játszó álmokkal mihez kezdünk? Ő mit tudott tenni? A tizenegyedik mozdulatot miért követte az utolsó, miért nem volt elegendő az első hét? Angyalok vagyunk mind, de nem azok közül, akik dicsérték a Teremtést. A miféleképpen nem mert megszólalni, félt a kimondás súlyától, ezért gyáván meghúzódott a sarokban, azt remélve, megúszhatja csupán a hallgatással.

Épp eleget remegek két szívdobbanás közt, minek ezt még sóhajtozással tetézni? Ő már nincs (legalábbis itt biztosan), és anyám se foglya többé már ennek a világnak.

Ülök, várok, van még egy kis időm, a másodpercek úgy lesznek semmisé, akár a lehetetlen küldetés izgalmának gyönyörei. Ahol viszket, megvakarom, a szemközti parton, a fákon túl áll egy gyár, a magányos kémény magányos füstspirált csavar az ég felé, ha most leomlana, tudnám, minek van és minek nincs értelme, légy hozzám kegyes, messzeség, a homlokom mögött már elég romlott a vihar, ne hagyj cserben!

A híd alatt egy tenyérnyi szakaszt elkerítenek a partból, a fákat kivágják, a földet vízszintesre döngölik, és ha minden pompás, számozott és száműzött nyugágyakkal szórják tele a fővenyt, íme, kész az új placc, konténe-rekből és bódékból szolgálják ki a szomjazót, a sörben ugyanannyi a víz, mint a nagyfröccsben. Helyettük szégyenkezem (az arcom pont annyira hibátlan, mint a lelkem), a fiatalok meg jönnek, a vérköreinkben nincsen ek-kora áramlás, sehol egy rög, s ha lelép egy vendég („Légy áldott, amiért betértél hozzánk vizet inni!”), kettő jön helyette („Legyetek üdvözölve a szeretet házában, fogyasszatok egészséggel!”).

Jogom van a tisztességes légszomj érzetéhez, ezt senki ne merje elvitatni tőlem. Hát miféle tengely az, amelyiknek origópontjába számúz ez a várakozás? Küszöbödön búcsúzva mindig hozzád érkezem, a közeledben tehetetlen vagyok, akár egy embrió – általad lettem, s nélküled nincs tovább.

Ropognak a(z ujj)percek, a folyón sose csitul el a hullámlás, talán ő látta, milyen, amikor mozdulatlaná lesz minden, s nincs menekvés a visszautükröződés elől. A türelem, akár a vágóhíd kampóin függő moccanatlan testek garmadája. A metszett nyak némán tátogó szájra emlékeztet, ó, mi-csoda sziréndal csábít, a lefolyókban sosem alvad meg a vér, kapaszkodj belém, csak kapaszkodj belém –

Az a felhő egészen úgy néz ki, mint egy szolgálaton kívüli mosoly, a szél csöndben tereli, nem kíván egyezségre jutni vele, „Remélem, kis barátom, nincs harag, ugye te is megbocsátasz az ellened vétkezőnek?”, s a felhő – melynek formája lázadó ránccá lett – így felel: „Vivát annak, aki könnyed derűvel helyezi szívét a mérleg csorba serpenyőjébe!”

Mindig van ok a szomorúságra, most éppen azon gondolkodom, kinek rosszabb, annak, aki tudja, mivel csillapíthatná szomját, vagy annak, aki nem? Szükséged van valamire, csak éppenséggel ezt a valamit nem tudod a gondolataid járma közé terelni. Láttam én rengeteg föl nem száradt könnyet, csak ültek némán a csöppek, s maguk se tudták, mi dolguk így a világban. Lesz erőm megszabadulni árnyékom súlyától? Lesz erőm eggyé válni a házfalon elterülő napsugárral?

Tisztán emlékszem arra a pillanatra: fekszem az ágyban, ébrenlét és álom határán, s akkor hirtelen, minden előzmény nélkül, akár egy villámcsapás, átsuhan rajtam a valaha volt, a létező összes és a még fel nem tett kérdés és a hozzátartozó válasz, és ebben a szent pillanatban (mert mást nem tudok rá mondani), ebben az emelkedett állapotban el tudtam hinni magamról, hogy különleges vagyok, mint az a másodperc (vagy annak milliomodrésze), mely az utolsó lélegzetvételt megelőzi. Különlegességem ajándék, amit meg kell köszönnöm, mert érdek nélkül kaptam, én, aki még azt sem érdemli, hogy egy összetört tükör darabkáiban meglesse magát. Ébrenlét és álom határán aztán megtörtént a szent pillanatot követő semmibe-hullás, a Végtelennek Tűnő Zuhanás, aminek kezdetére nem emlékszem, mégis tisztán érzem csontjaimban a növekedéssel járó fájdalmat, pontosan azt a kint, ami a javamat szolgálja, mégis azt hinné a gyanútlan szemlélő, ellenem van, s életemre kíván törni. Az ébredés végül cserepes ajkaival csókolni kezdte nyirkos tarkómat, s éreztem, hogy jéghideg ujjaival a homlokomból az első tiszta gondolat félresimít egy tincset.

Most bűneimet megbánva térek vissza hozzád, és elismerem, hisz irgalmas vagy, te mindig vártál engem, és bízál abban, hogy nem felejttem el jószágodat és szeretetedet, segíts engem, hogy ki tudjak lépni bűnös életem sötéttségéből, kételkedéseim és aggodalmaim homályából, és eljussak a te kegyelmed világosságára, adj nekem bátorságot elindulni, te velem vagy még a kísértések idején is, bukásaim és eleséseim figyelmeztetnek, hogy újra és újra bizalommal forduljak hozzád, és segítségedet kérem, szívedre hajolva békére lelhetek, megbocsátás, irgalom, gyógyulás, tisztulás, szeretet és öröm, ami belőled árad és hozzád köt, s amire méltó nem vagyok, de szeretném hinni, hogy lehetek – –

Az őszinte ima egyet jelent a dadogással. Amikor próbálnék összeszedetten koncentrálni, már el is kalandoznak a gondolataim, de Lisieux-i Szent Terézzel vigasztalódom, ő írja egy helyütt, hogy vele is előfordul(t) az ilyesmi, de van nekem egyáltalán jogom rá hivatkozni? Hulló rózsaszirmok közt megölelném, mint az édesanyámat, akit utoljára nyolcévesen ölelhettem meg, s akire már szinte nem is emlékszem. Szétmegy a lelkem attól, hogy még az álmaimban sem láthatom, még ott se szól hozzám, még az sem adatik meg, hogy meglátogasson –

Vakít a nap, idefelé a tarkómat babrálta, most a szemem a szemem a szemem a hunyorgás az izzadás a homlokomról egy sós csepp a szemembe belecsíp a kezemmel odakapok fogadjunk hogy százhuszonöt lépés múlva elérem azt a lámpaoszlopot a buszon lesz időm hunyni egy keveset az illendőség keretein belül maradvá fölkérem egy lassú keringőre nem sietünk kecs és becs a mozdulataink finomsága az időtlenséggel mérhető éonok számtalan sora igen alszom egy keveset hogy kipihenten érkezzem meg hozzád ügyelek arra hogy időben szálljak le hatvannégy hatvanöt hatvanhat hatvanhét hatvannyolc még ötvenhét lépés az oszlopig de hová tűntek a felhők visszahívták őket véget ért a szolgálat az obsitot remélem megkapják de ha napszúrást kapok igencsak indulatos lesz ez a menüett én úgyse tudok annál többet hiába kéred a lépéseimet meg fölösleges ahhoz a lámpához igazítani nyolcvanhárom nyolcvannégy a távolsági buszon nem lesz hely és a sofőr se fog időben megérkezni eszi majd a pihenőbódé mélyén és a kollégáival elvtelen elvekről dumálnak miközben az utazók között egyre nagyobb lesz a feszültség s mire elindulunk nekem ki kell mennem hiába intéztem el az előbb a legkisebb kátyúzöttyenés is kínnal tölti majd el a lelkem országomat egy üres hólyagért én nem kérek sokat csak a méltóságomat amit láthatatlan köpenyként a vállaimra teríthetek mikor végre megérkezem hozzád százhuszonnégy százhuszonöt és még legalább egy húszas ha ugyanúgy örülsz nekem ahogyan én örülök majd neked nem lesz mitől tartanom –

MIKROKOZMOSZOK

kicsiny valóság ez inkább csak
magának mondja henry egy csepp
piszkos tócsában az ázalag
élete a zárvány és valami más vagy
a vízben burjánzó világegyetem
amit közel hajolva úgy tanulmányozhat
úgy tanulmányozhatok akár egy
parányi lény a vízcseppet maga körül
amint lefolyik az akvárium falán
túltonnan pedig ott komoran és végtelenül
nem nem a tenger sötét örvénylése hanem
egy univerzum-vízcsepp henry nélkül
vagy talán nincs is ott semmi sem

SZÁMLAP

henry ránéz: az óra: idő: van/
lett volna ha mechanikus kattanas
a mutató ő ugrott most majd előre
hajtotta a másodpercet – tovább
ó estére reggel és az éj amíg
a múlt körött pördül körbe a jövő
akár az idő angyala amikor egyedül
a számlap ideje forog és hogyha
egy pillanatra nem nézel oda
máris másik pillanat az óra lesz:
a napra nap és a sötétségre újra év
fel sem kel a nap és sohasem elég

GEPIDIA MAGNA

miután a rómaiak elmentek örökre a gepidák
éltek itt a Tisza-parti idővel sodródva tovább
haltak meg olvadtak be és nem maradtak jelek
utánuk más csak fibulák a csontjaik a kövek
és sással benőtt dombok alatt sivár sírgödreik
meg töredékszavak de nem ezek meg a Tisza amint
kettészeli a földeket a sáros partok között
Jordanes latin krónikájának kanyargó lapjain
mint az iszap: lerakódnak az elkopott szógyökök

FELTÁMADÁS

aznap henry épp aznap megnézi a festményt
az aranyfüsttől sötét pesti templomban
a festő neve nem maradt fenn és sehonnan –
de mindegy, elég – a titokban az isteni lét
igeidője a lágy ecsettel ábrázolt barokk
angyalok szárnyaként lebeg a felhők alatt
a kép szélein túl lepergő idő a vakolat
rajzolatával titkos égi térképet mutat
a megfakult szent mosolyában is a feltámadás
festett mennyboltja hamis kopott és csodás

PRÓFÉCIA

és akkor látod majd azraelt a foncsor tükör
felszínén visszaverődő sötétség: a fény
a szem számára nem ott akár egy élőlény
mert minden angyal: ragyogás vagy erény
az esendő ember pedig megformázott agyag amit
akár az angyali ima érthetetlen szavait
egyetlen szárnycsapás szilánkokra tör

BOROS POHÁR

a lélek létezik, de nem úgy foghatod az ujjaid
közé, mondja henry lassan, mint egy üvegpoharat:
bólogat. ugyanúgy más, mint ahogy a misztikus
látomás mondjuk a villanyfényhez viszonyulhat
miközben az ember kábán a pohár peremén dobol
az ujjával és az áttetsző üvegtalp alatt
utakat rajzolgat a kicsöppent kortynyi bor
a terítőre, a pohár belső oldaláról pedig
koncentrikus hullámokban verődik vissza a ritmus, akár
a próféták meg részegek számára a kocsmái halál

BERKELEY

henryt észlelhetjük, igen, ez a helyes
kifejezés: nem látás vagy hallás: észlelés
amint késsel felszeletelt almát eszik
miközben filozófiát olvas/ok: még hozzá berkeleyt
és az alma illata: az íves gerezdek árnya
fekszik a tányéromon és mellette: a kés
monogramos ezüstsín sötét alpakkája
meg a ráeső fényben az alma fénylő héja és
észlelhetjük ugyan a színt, de az íze csak
henrynek savanyú vagy édes, pedig ha berkelynek
igaza van, úgy minden tudás észlelésből fakad
és csak az létezik, ami már amúgy is észlelve van:
legyen az bár ez a vers, alma, isten vagy jómagam

Márton Evelin

MERRE VAN KELET?

REGÉNYRÉSZLET

*Végre fényben állunk,
Körülnézhetünk.
Nincs rém! Ám de tudjuk,
Velünk van, velünk.¹*

1.

A száraz évszak egyik reggelén Ndé tábornok belépett a belügyminiszter irodájába.

A miniszter az íróasztal mögött gubbasztott, az évszakra jellemző mélabú kínozta. A törpesünökön gondolkodott, túlságosan elszaporodtak a palota kertjében, az ember lépten-nyomon rájuk tipor séta közben. Biztos Ndé is a sünök miatt jött – gondolta, és összerezzen, amikor az asztalán megcsörrent a telefon. Mivel Ndé jelenlétében az volt a hivatali szabály, kihangosította a beszélgetést. Az ország nemzetközi repülőterének vámisztje telefonált, hogy érkezett egy *Allojizz* nevű nő, kettős állampolgár, holtott ezt a törvény tiltja.

Aki Ndé tábornok országának polgára, nem lehet más országé is.

Feltételezték, hogy valamelyik okmánya hamis, de a vizsgálat eredménye szerint mindkettő valódi. Eligazítást kérnének tehát a belügyminisztertől, hogy mihez kezdjenek vele.

Akurvaéletbe! – mondta Ndé tábornok, és leült egy karosszékre. A miniszter feszülten figyelt, mert talán a napfogyatkozásnál is ritkább az, hogy Ndé elveszítse az önuralmát. A tábornok ügyet sem vetve az éhes kopó szimatolására, fejét két tenyere közé ejtve sziszegett valamit. Úgy hangzott, mintha azt mondta volna: *visszajött*.

Ki jön ide vissza? – tűnődött a miniszter, de nem jutott semmire. Mivel Ndé tábornok ült, ő sem állhatott fel.

Mit tegyünk? – kérdezte tőle szelíden.

Mondja neki, hogy majd visszahívja, addig őrizgessék ügyesen – írta nyomtatott betűkkel a tábornok, és odatolta a lapot a miniszter elé, aki végrehajtotta a feladatot.

Akarja, hogy érte küldjünk valakit? Vagy jobb lenne, ha ott helyben intézkednénk? – búgta negédesen a belügyminiszter, mert kezdett bepánikolni. A tábornok csak üldögélt tenyerébe temetett fejjel, és magában mormogott. Lehet, hogy gutaütést kapott – rémült meg a miniszter, de aztán meg is fedtte magát. Hogy is gondolhat ilyen hülyeséget! Hiszen a tábornok szervezete erős és elnyúlhatetlen. Mégsem tudta, hogyan viszonyuljon a helyzethez. Súlyos titkot szimatolt, és rettegett attól, hogy ő rontott el valamit. A miniszter csak Ndé jelenlétében volt ilyen gyáva és feszélyezett.

A tábornok tudta ezt, de úgy gondolta, ez rendjén való. Féljenek, sőt, rettegjenek mindannyian. Ennek az alaknak a neve is idegesítette, de még inkább a sok magánakció, amelyeket Mbei² ezredes megengedett magának. El kell intézzem, valóban – gondolta Ndé tábornok, és homlokára tolt a napszemüvegét.

Ott helyben, hol? – kérdezte, és az ezredesre nézett.

Szemeiben zöldes homály derengett, nem lehetett pontosan meghatározni, hová néz, és mit lát.

A reptéren vagyis. Van erre alkalmas... – rebegte a miniszter, de nem tudta végigmondani, amit akart, mert Ndé tábornok felpattant a székből, megrázta magát, és mint a dicsőséges hím oroszlán, elbődült:

Ne beszéljen baromságokat! Kerítsék elő Nérukát, a városban kell legyen. Azonnal jelentse, ha megtalálták. Magát kellene utána küldjem, de minden bizonnyal kiszemelve ebben a melegben, ha a piacokon kellene bolyongjon!

A belügyminiszter lapos csótánnyá dermedve várta az üvöltözés végét, közben meg lázasan kereste, hogy miben is hibázhatott, mit nem tud már megint.

A reptérrel én magam veszem fel a kapcsolatot, és majd küldöm a futárral az utasításokat, hogy maga mit kell mondjon a beosztottjainak. Meg ne feledkezzen Nérukáról! És ne filozofáljon túl hosszasan, mielőtt munkához lát. Ebben a melegben az idő, ugye, összezsugorodik, s egyszersmind ki is tágul – hagyatkozott Ndé tábornok a szokásos és kenetteljes hivatali nyelven.

² Babér (szuahéli)

Az irodaajtót Mbei ezredes előkényen kinyitotta a tábornok előtt, így majdnem szembeeszte a sietve ügető Ndét.

Baromarc! – sziszegte Ndé tábornok, és kiviharzott. Mbei pár pillanatra a porszemek kavargását nézte, majd csengetett, és személyes futárának kiadta a parancsot, hogy kerítsék elő azt a pimasz senkifiat, Nérukát.

2.

Ndé tábornok a halványkék vécésészén kuporgott fürdőszobájában, próbálta megemészteni a híreket. Bal heréjén keresztül nyilallott belé az emlékezés fájdalma s egyszersmind öröme. Alois – mormogta, és végre könnyített magán. Üldögélt még egy keveset, aztán kezét mosott, és levelet írt Nérukának. Íróasztalát a fürdőszobában tartotta, kedvelte a hűvös, halványkék csempével kirakott helyiséget. Meghúzta a vécéartály selyemzsinórját, mire nesztelenül beóvakodott a futár. Cinóbervörös kecskebőrből készült futócipőben és ágyékkötőben volt, mint mindig.

Csókolom, tábornok atya – nyögte zavarodottan a tagbaszakadt, gyermekarcú futár, Ndé kedvence.

Nem atya, hanem uram, már hányszor kijavítottalak. Na! De végül is, nem számít, fiacskám, hogyan szólítasz engem, ameddig szeretsz – mondta a tábornok, és a futár kinyújtott tenyerébe pottyantott két levélkét. A kéket Nérukának, a pirosat Mbei ezredesnek. Ügessél szaporán! Előbb a kéket vidd, a pirosat ráér. Egy másik futár is arrafelé tarthat, de te pontosan tudod, ugye, drága gyermekem, hogy hol keresd Nérukát.

A gyermekképű szaporán bólogatott, és a leveleket az ágyékkötője alá rejtette.

Miután a fiú eliszkolt, Ndé tábornok magára zárta a cselédszoba ajtaját, és leült kedvenc karosszékebe telefonálni. A reptéren, ahogy el is várta, alapeberek, Mame Panya, a fővámtiszt válaszolt a hívásra.

Pompás napunk van máma – kezdte Ndé tábornok, mire a vámfőnök megismételte, hogy valóban pompás, sőt, káprázatos. Hallom, madár van a hálóban – szólt Ndé.

A vámtiszt ismét helyeselt, hogy igen, a naphoz illő pompás madár. Hogy néz ki? – érdeklődött a tábornok.

Mintha a saját kishúga volna, uram – mondta mély meggyőződéssel Mame Panya.

Sebészeti beavatkozások, plasztikai műtétek nyoma? – kérdezte komoran Ndé.

Sebészeti pozitív, plasztika nincs – jelentette a tiszt.

De azért csak öregecske már, nem? – ütötte tovább a vasat a tábornok, de a vámos tiltakozott, hogy a szóban forgó Alois nem öregecske. Jó bőrben van, uram – motyogta, és zavartan köhécsejt.

Poggyásza van? – kérdezte a tábornok, hogy oldja a feszültséget. Jó ember Mame Panya, csodás elme, kiválóan működő test, kevés szenvedély. Ndé kedvelte, még soha nem csalódott benne, pedig lett volna rá alkalom bőségesen.

Egyetlen táská, uram. De abban minden van. Könyv is, nem vettem el, a frász sem tudná nálunk elolvasni – mondta a vámos, és elkacagta magát.

Elég az, ha ő olvas, és megfertőzi a környezetét – szólt oktatólag és feddőleg Ndé tábornok.

Igaza van, uram – rebegette a vámtiszt, bajusza bánatosan lekonyult, az egyik végét nesztelenül rágcsálta idegességében.

Ne rágcsáljon, a búbánatba belé, amikor velem beszél, drága fiam! Csak nem ideges? Hát ne legyen, minden a legnagyobb rendben van, nyugodjon meg! Tiltott szerek? Hasis, kokain? Ilyesmi van a kedves vendégnél? – kérdezte Ndé, és rágyújtott.

Tiszta. De van nála egy csomó gyógyszer és orvosi papír – jelentette Mame.

Betegségei egy töről fakadnak, belső elválasztású mirigyei funkcionálnak hibásan vagy akadozva. Ingadozó a vércukorszintje, pajzsmirigye önmagát semmisíti meg, és sűrű a vére! – sorolta Ndé tábornok látnoki hangján.

Mame Panya, a vámtiszt tagbaszakadt ember, leginkább egy vakondpatkányra hasonlít, összerezzent.

Pont úgy van, ahogy mondja, uram! – rebegette megilletődve.

Üdvözölje szép országunkban, és engedje el, hogy menjen a szeme világába – utasította a vámtisztet Ndé.

Rendben, uram, értettem, uram – óbégatta Mame Panya, majd suttozva megkérdezte: Ne haragudjon, vajon nem fog eltévedni?

Eltévedni? Alois? – hahotázott a vonal túlsó végén Ndé, és karosszékből lágyan szitált a por. Az ki van zárva, édes fiam, őt különben sem érdekli, ha eltéved. De Néruka már készenlétben van, úgymint ne aggódjon érte, rendben lesz. Tetszik magának, mi? Ha jól viselkedik, fiacskám, lehet, hogy egy szép napon magának ajándékozom – mondta a tábornok.

Jó lesznek, nagyon jó lesznek, uram – fogadkozott Mame Panya, mire Ndé megszakította a beszélgetést.

3.

Néruka karcsú, izmos és magas. Fejét simára borotválja, mert ez a legsemlegesebb viselet. Fiúcskakorában agyaggal beállított frizurája volt, mint a legtöbbeknek a partvidéken, mert az agyag jól formázható, és megvédi a fejet az elősködőktől.

Hátán és felkarján negyvennél több érdes heg tapintható, bizonyítékul annak, hogy átesett a beavatási szertartásokon. A hegek felét tízévesen szerezte, hogy férfi lehessen, így megy ez, magyarázták, és ezt mondta az anyja is, aki elfordította a fejét, amikor a szertartásmester nekilátott, hogy művészi bemetszéseit megtegye. Mivel előtte több angyaltrombitát is elszívott, Néruka kibírta a beavatkozást. A szertartásmesternek savanyú volt a lehelete és a szaga, mint az aranyakalé. Szúrós, csípős, ijesztő. Szikéje pikelyes óriáskagyló darabja, melyet élesre csiszoltak. Néruka megtapasztalta, hogy a gyógyulás fájdalmasabb, mint a beavatkozás.

Nemrégiben Ndé tábornok utasítására újra átesett a beavatkozáson. Az eseményre ugyancsak az anyja, Igwe házában került sor, amely kocsmá és bordélyház is. Ndé tábornok emberei mindenkit kihajkurásztak azon a homályosnak tetsző délutánon. A söntésben finom por szitált, Néruka levetkőzött, és lefeküdt a földre, a nadrágját a feje alá tette, s arra gondolt, hogy hamarosan jön a szárazság, útra lehet kelni végre, új kalandokra fel, amint begyógyulnak a hátán a sebek. A szertartásmester unott képű idegen volt, nem hasonlított az előzőre, a szaga sem.

Mbei ezredes magában kígyászkeselyűnek nevezi Nérukát, és szívéből utálja, valósággal görcsbe rándul a mellkasa közepén lüktető nemes szerv, valahányszor meglátja. Bántani nem meri, a nyakigláb és pimasz kölyök a tábornok kedvence, ez nyilvánvaló. Úgy vigyáz rá, mintha a tulajdon ivadéka volna. Lehet, hogy az is – gondolta a miniszter, és kiverte a hideg veríték, fázott a vesetájéka, hisz az ilyesféle gondolat szentségtörés. Úgy hallotta, vannak már olyan készülékek, amelyek leolvassák röpké gondolatainkat, a legártatlanabb konexiókat és a komplikált eszmefuttatásokat egyaránt. A miniszteri irodában ontották a forróságot a felhevült, magas üvegablakok, Mbei mégis borzongva hívta fel a nemzetközi repteret. A vámosok egymást túlharsogva számoltak be arról, hogy milyen csodás délutánjuk volt, rágógumit is kaptak az idegen nőtől, aki mégsem idegen, szerencsére. Mbei a fejét vakarásztá, míg hallgatta őket, és a belügyminisztériumi alkalmazottak általános elmeállapotáról merengett, majd dühösen belevakkantott a telefonba, hogy Mame Panyát, az őrség vezetőjét adják tüstént, elég volt a rizsából. Maméra hosszú percekig várakozott, majd amikor végre beleszólt a

telefonba, unottan azt mondta, ő már megkapta az utasításokat a tábornoktól, és nincs mit jelentsen azonkívül, hogy szép délután volt aznap is, apró forgószelek, egy kecskét ragadott el a Mzuri-dűnék környékén, a nemzetközi járatok leszálltak, belföldi ezen a héten nincs, boldogság van és nyugalom. Visszaadja a fiúkat, mert kérdezni akarnak valamit – mondta Mame Panya. Mbei szívesen megmártotta volna Ghúl bicskáját a szívében. A tábornok házipatkánya, pfff – horkantott Mbei, majd beleordított a telefonba:

Mondjátok már, mit akartok tudni?!

Merre van Kelet, uram? – kérdezte a félénk hangú őr.

Merre lenne fiam, hát keleten. Ott, ahol a Nap felkél – mondta nagyon bölcsen Mbei ezredes, és kihúzta magát arra készülve, hogy megszakítsa a beszélgetést, és elmenjen végre a maga dolgára. Ha az ember dolgozik, nincs ideje a haladásra – vallotta az ezredes, és még néhányan a követői közül.

De honnan kel fel a nap, uram? – kérdezte az őr, és az ezredes úgy érezte, eljött az agyvérzés pillanata.

A csigák is fejlettebbek maguknál! – ordította és lábaival tappogott, mint egy bak nyúl.

A reptéri alkalmazottak között villámgyorsan terjedt a híre Mbei csigáinak, amelyek Mame Panya szerint ott száguldoznak a fejében.

4.

Athanasziosz atya könnyelműen az óceánba hajította Márek Cvitv pénztárcáját, megfélekedve arról, hogy távoldobásban kimondottan gyenge. A tárcsa a hulladékokkal teli vízben landolt, amely higanyos rezdületlenségbe merevedett. Az atya még nem látott ilyent, de túl lusta volt ahhoz, hogy begázoljon a vízbe, kihalássza a lebegő pénztárcát, és elássa valahol. A földben való áskálástól rettenetesen viszolygott, nem tudta megmagyarázni, hogy miért. Rettegett és undorodott a föld tapintásától. De ugyanígy volt a homokkal, hamuval vagy a gabonafélékkel. Tiszta örület – gondolta, és sorsára hagyva a Márek Cvitv tárcáját, elindult a főváros felé, hogy felkeresse a Szomorú Lótekintetet, aki eligazítja majd a helyről, ahová szolgálni megy. A Mocsárról, ahol misszió állomásozik, kevés pozitív információ jutott el hozzá. A legmegfelelőbb hely tehát a vezeklésre, hisz lelkét számos bűn terhelte, és gyötörte a rossz lelkiismeret.

Vallási beavatása során példásan viselkedett, könnyezve vettek tőle búcsút rendtársai, igazi szentet látva benne, aki, lám, a föld árnyékos részére távozott.

Árnyéknak híre-hamva, a forró levegőtől az atya fulladozott, úgy érezte, kiég csontjaiból a velő. Hite, amely idáig elhozta őt, sírós kismacskává zsugorodva kaparászta belülről.

Szomorú Lótekintet, akinek talán van rendes polgári neve is, valóban olyan, mint egy tönkrement bányaló tekintete. Üldögélt elsötétített irodájában, és az asztalra könyökölve egy araszos pipából pöfékelt. Bánatosan fürkészte Athanasziosz atyát, aki reszketett, és elhaló hangon vizet kért.

Vizem nincs – mondta Sz. Lótekintet. Vizem nincs – ismételte. De adhatok egy kis rumot Colával.

Az atya sűrűn töltögette a poharát, míg Szomorú Lótekintet unottan bevezette az adatait a vaskos regiszterbe. Komótosan rajzolgatta a betűket, nem sietett sehová. Mire mindenem túl voltak, és az atya megkapta a mentfelszerelését³, már eléggé lerészegedett, és kérlelni kezdte Sz. Lótekintetet, hogy engedje meg, aludjon pár órát hűvös irodájának szőnyegén. Rettenetesen kimerítette az utazás – panaszkodott.

Szomorú Lótekintetnek továbbra is szomorú lótekintete volt. Athanaszioszunk is nagyon nyúzott és szomorú volt az arca, mint egy bánatos kan disznóé, aki kénytelen ketreche zárva leélni az életét.

Szó sem lehet róla – szólalt meg nyugodtan Sz. Lótekintet. Menjen csak. Minden lépés közelebb visz a megigazuláshoz – tette még hozzá, és gyöngéden kilökte Athanaszioszt az ajtón.

Az atya továbbvonszolta magát a viszontagságos úton, amely a Mocsárba vezette őt. Azzal biztatta magát, hogy ha netán meghal, üdvözülni. Ám az üdvözülés még messze volt, sehol nem látszott a láthatáron. Végtelennek tűnő sivatag terült el előtte, homok és homok, sehol egy délibáb, árnyék. A vezető, akit Szomorú Lótekintet ajánlott Athanasziosz atyának, sovány és girhes figura. Az nem világos, hogy férfi vagy nő, mindenesetre lekuporodva vazel. Beszélni nem beszélt, csak rángatta az atyát, ha lemaradt, értelmetlen, hogyan szorult keshedt testébe annyi erő, hogy felrángassa a ho-

³ Méretes jutazsákban missziós elsősegélydoboz, vérhígítók és alvadásgátlók, inzulin és glukóz, morfiumentapaszok, ópiumgolyók, pipák, három liter aranydíjjal kitüntetett barbadosi ron añejo, többnyire ismeretlen rendeltetésű gyógyszerek tömkelege, és áfonyakender sajtolt magvak, örlemény, gyanta és *csokoládé* formájában, egyéb tárgyak, például napelemes lámpák, pillangókések, memóriakártyák, 4 kilogramm tiszta kokain.

mokból, valahányszor lerogyott. Derekára kenderkötelet kötött, aminek a másik végén az atya botladozott, és jajgatott.

A pusztában töltött első éjszakán azt hitte, eljött a végórája, de aztán álomba merült, és hajnalban pihenten ébredt. Az volt az utolsó olyan reggel, amelyen frissnek és üdének érezte magát.

Rémálomba vonult be önszántából a vezeklés erejében és a megigazulásban reménykedve, egy picikét a nirvánában, de erről hallgatott. Magában is csak csendesen gondolt rá, nehogy kiszaladjon belőle a titok, apró egér formájában. Athanasziosz atya az egerektől viszolygott, a hangyáktól és a sáskáktól pedig egyenesen rettegett. A Mocsárban kiderült, hogy mindaddig azt sem tudta, mitől féljen. De ha mindentől félni kell, a legjobb, hogyha nem fél, és hisz mindhalálig e gondolat gyógyító erejében. Ámen.

5.

Ha az ember mindent felégetett maga körül, jobb, ha útra kel, vagy meghal. Vagy mindkettő – gondolta Alois, és az utazási ügynök szemébe révedve ismételte meg az ország nevét, ahová eljutni szándékszik, és azt, mennyi pénzt szán az utazásra.

Míg a nő kikereste a megfelelő járatokat, többször is hitetlenkedve megkérdezte, hogy valóban oda kíván-e menni, ahova. Figyelmeztette, hogy a külügyminisztérium utazási riasztásról kénytelen tájékoztatni őt. Alois unottan magyarázta, hogy tulajdonképpen haza megy, nincs szüksége semmiféle biztosításra, ha a második hazája nem várná tárt karokkal, akkor arra minden bizonnyal alapos oka van. Az ügynök riadtan fejezte be a tranzakciót. Miután Alois távozott, bezárta a boltot, és a hátsó kijáratnál elszívott egy cigarettát. Felhívta a főnökét, és beszámolt neki a furcsa kliensről, aki éppen most, éppen oda, és hozzátette, hogy valami nagy tragédiát vagy valami hatalmas játszmat sejt eme utazás mögött.

A főnök kurta kérdései és következtetései megnyugtatták, így hazament, és elfelejtette Aloist.

Táskája kifordítva hevert a reptéri dobozban, amelyet a vámtiszt többször is átsétáltatott a szkenneren. Alois túlélőkészlete szórakoztatta és izgatta, idő volt bőven, kevés az utas karácsony éjszakáján. A táskában iratok, egy többnyelvű, orvosi pecséttekkel ellátott dokumentum, lista a tulajdonos betegségeiről, az általa fogyasztott gyógyszerek jegyzéke, sárga oltási könyvecske színültig telefirkálva. Két csomag dohány, hosszú papír, rövid papír, papírfilter, rendes filter, kisebb szipka, nagyobb szipka, sőt, egy apró pipa is!

Hát mit képzelt ez? – dühödött fel a vámtiszt, és újra visszatolta a dobozt a szkennert alá, Aloist pedig újramotoztatta, pedig semmi nem sípolt rajta a mágneses kapu alatt, de hát éppen ráért, és úgy tűnt, a kedves utas egyáltalán nincsen felháborodva, egykedvűen tűri, hogy azt tegyen vele, amit csak akar.

A tisztnek jókedve kerekedett, kellemesen bizsergett a mellkasa közepén valami, ami a torkába kúszott, és a füleibe, melyek lángoltak az izgalomtól. Újra beletűrt a doboz tartalmába, bank- és hűségkártyák, cetlik, ragtapasz, gyógyszerek, üres és félig teleírt s rajzolt füzetek, egy könyv kiolvashatatlan nevű szerzőtől, számára idegen nyelven. Keserű csokoládé és szőlőcukor küllönféle zsebecskék alján. Elemlámpa és bicskaként használható hajcsatok! Írószerek, mindenféle kacat, vékony bőrszíjon lógó apró maszk, samponként használható tusfürdő, óvszerek, váltás fehérnemű és összecsucskható fogkefe. Töltők és egy külső adathordozó. A tiszt unalmat színelve kihalászta a dobozból, és megkérdezte, mit tartalmaz. Alois azt válaszolta, az életművét, de ha gondolja, neki adja, semmisítse meg, terjessze szamizdatban, egésze el, csináljon vele, amit akar. A legszívesebben a fejét is lecsavarozná, de azt ugye sajnos nem lehet.

Mindez nem áll szándékában – mondta a tiszt vigyorogva, szép is lenne éppen karácsonykor tenni tönkre valakinek élete munkáját, szó sem lehet róla. De ha Alois gondolja, megihatnának egy kávé, nemsokára végez, megkeresi. Hiszen még három gyönyörű ünnepi óra van hátra gépe indulásáig, és a nemzetközi váróteremben van dohányzásra kijelölt hely, kiváló terep egy rövid randevúhoz, csodálatos beszélgetéshez, és ki tudja, egy fantasztikus barátság kezdetéhez. Alois bólintott, és komótosan visszapakolt a táskájába.

A tiszt a távolból nézte, csipőre tett kézzel állt, mert így szokta meg, mosolygott, mert mosolygós, jó ember volt egyébként. Üldögélt a kihalt váróteremben az alvó Alois mellett, csak a gép indulása előtt fél órával ébresztette fel, mert úgy ítélte meg, most már igazán jót tenne egy kávé a kedves utasnak, aki engedelmesen fel is hajtotta a feketét. A tiszt, habár erre tulajdonképpen nem lett volna joga, mivel szolgálaton kívül volt, de még egyenruhában, felült mellé a buszra, és a gép lépcsőjéig kísért Aloist. Ha visszajött onnan, keressen fel – mondta búcsúzóul, és megszorította a kezét.

Nem jövök vissza – mormogta Alois. De ha mégis visszajönnék, felkeresem – mondta, és eltűnt a gép belsejében.

A helyére botorkált, és már a légikísérő szokásos ismertetője alatt, melyre még a szilárd talajon kerül sor, míg a gép a kifutópályára kanyarodik, elaludt. Úgy kellett felrázni órákkal később, hogy megérkezett a gép, át kell

szállnia a következőre. Ösztöneire hagyatkozva találta meg a beszállókaput, a fene tudja, hogy mi vitte egyenesen oda, ahol aztán újra aludt, míg újra fel nem költözték a következő állomáson, ahol az illatokat követte, és a színeket, és semmi kétsége nem volt afelől, hogy jó irányba halad. Hamarosan meg is látta a varázslót, aki ott ült a számára kijelölt helyen.

Szőnyegek megkoptak kissé, és a prémek szőrüket vesztették, de dúsan szállt körülötte a delejes füst, egy utas éppen betért hozzá áldást kérni, és tanácsot, hogy mit tegyen, ha már nincs mit tenni. A varázsló Aloisra pillantott, és megrázta borzas üstökét. Fején a saját hajából készült paróka gondosan égnek fésülve, homlokán gyöngysorok, melyek az elméjét megvilágítják, és a kedves kliens látását elhomályosítják, ha megfelelő szögben esik rájuk a fény. A fénynek jól kell esnie, a varázsló ellenőrzi a beállításokat, mielőtt elkezdi a műszakot. Munkaideje rugalmas, általában dolgozik, s a helyért, ahová szőnyegét leteríti, bért fizet.

Alois kiporoszka a többi utassal a repülőgéphez. A járaton jó étvágyal megette, amit felszolgáltak, és az ablakra ragadva várta, hogy megpillanthassa a földet. A kopár hegycsúcsokat és zöld sáljukat, mely, úgy tűnt, a derekuk felé csúszik. A vörös föld sebhelyes testén utcák, sikátorok, falak, kerítések látszottak, és a pusztaság, körkörös tekergető apró forgószél-oszlopok, amint átrohannak a tájon, és meglebegtetnek mindent, ami lebegésre hajlamos.

A vámtiszt hitetlenkedve forgatta Alois iratait, majd felhívta a felettesét, hogy itt van egy nő, azt mondja, azért jött, mert hazajött. Ez gyanús, főnök, mondta, mert azt hitte, Alois úgysem érti, mit beszél. Alois értette, és várta a választ, hátha kimondja helyette valaki más, hogy mit is keres.

A főnök morcosan viharzott be, elvette az iratait, és kiküldte, hogy ott várakozzon. Alois a kékre festett fémpadon üldögélt, aztán az újságos polchoz baktatott, és leemelte a helyi lapot. Egy darabig böngészte, aztán cigarettát sodort és rágyújtott. A fegyveres őr mosolyogva, fejét ingatva közeledett, ujjával játékosan megfenyegette. Majd fémszelencét vett elő a nadrágzsebéből, felpattintotta a fedelet, és Alois orra alá tolta. Barnáslila hártába sodort szivarkák sorakoztak a dobozban, Alois kivett egyet, meggyújtotta és csettintett.

Az őr fiatal és derűs fickó volt, nem látszott többnek tízévesnél. Elmesélte Aloisnak, hogy Ndé tábornok országában minden állampolgár had- és munkaköteles. *Dolgozni annyit tesz, mint harcolni, és harcolni annyit tesz, mint dolgozni Ndé tábornok rendszerében, mely méltó és igazságos* – idézte a fiú a tanítást.

Aloist szólították, és ő újra belépett a vámtiszt irodájába, aki ezúttal széles mosollyal üdvözölte.

Bahata nzuri! Üdvözlöm, engedje meg, hogy gratuláljak önnek.

Legyen maga is szerencsés, és egész házanépe. De mihez gratulál?

Ahhou, hogy hazajött, csokolom – mondta Mame Panya, és felhajtott egy kupica italt. Erős vállú, erős állú, határozott férfiú volt, leginkább egy csupasz vakondpatkányra emlékeztette Aloist. Gyér bajusz lebegett ajka fölött. Ám a csupasz vakondpatkánnyal ellentétben a tisztnek éles és pontos volt a látása.

Igya meg maga is, jót fog tenni – szólta, és rámenősen nyomta a kezébe a poharat.

Az engedelmesség nem rossz módszer, de vajon az egyén számára hatékony? – tűnődött Alois, miközben a szájában forgatta az italt. A kis fémkupában aquardenté volt, égette a torkát, és szomjúság tört rá, amint lenyelte. Erőt vett magán, és nem kért vizet, legfeljebb összeesik, s akkor csináljanak vele, amit akarnak – gondolta, és a tiszt sima, szögletes fejbúbját figyelte.

Megengedi, hogy ezt lemásoljam? – kérdezte, és ujjai közé csippentve meglöbögött egy fényképet, amelyen Alois álldogált meglehetősen félszegen, hosszú köntösökbe öltözött férfiak társaságában.

Csak nyugodtan. Sőt, magának ajándékozom – mondta, és megkérdezte, hogy rágyújthat-e.

Sajnos allergiás vagyok a cigarettafüstre. És a fényképet sem fogadhatom el, de lemásolom, annyira szép.

Tegyen, amit akar – mormogta Alois.

A vámtiszt a sokadik kupicát ürítve résztvételt Aloisnak, az özvegynek, aki bármire szeretett volna gondolni, csak az eltávozottra nem. Az is lehet, hogy egyáltalán nem halott – gondolta rémülten, és megjelent lelki szemei előtt az első férje, a Huru Rubani⁴.

A tiszt a kezét szorongatta, és mutatóujjával a csuklóját simogatta. Aztán visszaadta a táskáját, és elengedte, hogy menjen, ahová csak kíván, érezze magát nagyon jól, érezze magát itthon, remélem, még találkozunk – mondta, és integetett.

Mire kiszabadult a reptérről, már az utolsó hordár is elillant, és a környék is oly néptelen, mintha elhagyatott volna, talán az is, a fene tudja, mi van itt, gondolta, és egykedvűen poroszkált be a vöröslő porban a városba. Kevés emberrel találkozott, míg be nem ért a Déli Piacra.

⁴ Szabad Pilóta

Bilél fodrást és borbélyüzletét gond nélkül megtalálta, s kért egy üdítőt. A fodrász emlékezni vélt rá, és csodálkozva nézte, hogyan sodorgat csigát egy gyógyszeres doboz kartonjából. Megkínálta szelencéjéből, melyben halványlila hártýába sodort szivarkák sorakoztak, úgy néztek ki, mint valami lárvák. Alois sejteni vélte, a szivarka fogyasztása sok szenvedést okozhat, de minden, ami jó, az kicsit szenvedés is – gondolta, és a közelmúlt, mint nehéz fémajtó, becsukódott mögötte. A fodrász és borbélyműhely elé egy vénember ült le, óriási bombardont dajkált az ölében, kicsit próbálgatta a hangszert, aztán játszani kezdett egy ismerős dallamot.

A *bombastic bombardon*⁵ – kiáltott fel magában ujjongva Alois, és szerelmesen nézte a tubást.

Máma csoda fog történni, Gideon, meglátja – mondta Bilélnek, és vihogott.

Nem Gideon! Bilél, Bilél – ismételte a fodrász hajlongva, de Alois csak nevetett.

6.

A halászok reggel Bilél fodrásznak nemcsak halat szállítottak, ahogy szokták, hanem egy pénztárcát is. Bilél unottan dobta a tárcát az asztalfiókba, de aztán estefelé mégis elővette, és tanulmányozni kezdte a benne található igazolványokat, fecniket, melyekre érthetetlen nyelven jegyeztek fel ezt-azt. Kétségtelen, hogy ha aznap délután nem téved be az idegen nő fodrász- és borbélyműhelye teraszára, ahol kocsmát is működtet, Márek Cvítv iratait elégette volna a haj- és szakállmaradványok kupacában, és jó éjszakát.

De a délutáni események után úgy döntött, Ndé tábornok bölcsességére bízta a pénztárca rejtélyének megoldását. Csak úgy magától miért kerülne egy pénztárca a meleg óceánba? Így merengett Bilél, és aztán úgy tett, ahogyan döntött.

Ndé tábornok zsebre vágta a tárcát, és semmit sem mondott, de Bilél tudta, hogy mindenképpen igazságosan jár el. Akkor is, ha nem csinál semmit. Mert Ndé tábornok félisten. Vagy talán egészen az – rebegte, és elaludt.

⁵ Edrich Siebert alias Stanley Smith-Masters (1903–1984) rézfúvósoknak írt zeneműve, *The Bombastic Bombardon*, 1977.

UTAZÁS A KOPONYÁN BELÜL

Jelzőtáblás útvesztőkön veszteglő lírai
én,
leradírozott, átírt, összemázolt, elherdált,
kipipált
múltat s jövődőt turnusokban bűnhődő,
meg-
rendül-e velőd rend és szellemiség dülő
dómjainak
ópiumbolttá bódult marketing-mámorán,
lélek
x-ének lélekszámát, hűség és hitel derék-
szögét,
porló járda végtelenné locsolt nyolcasát
jelzi-e
ultra obszervatórium, villáminterjú világ-
álságot
vihar előtti csendben, számít-e, hogy a
Fehérlófia
vagy Feketeméné, mikor zápor ver végig
a szürke-
állomány falónak falazó labirintusán, ügy-
vivő
telefonraj tolong tudatzavar forgalmi csomó-
pontjain,
mennydörög a kultúra cool provinciáiban,
nem
és nemzet ikertornyát célozzák az eltérített
villámcsapások,
le a határokkal, hatalmat, hőst a diszlexiás
kamu-
nizmusnak, anyaszült bizonyosság nincs,
holott

üvegpaloták, kirakatsor képernyője *ment*
el
másként morálnyivő perc ruhátlanságában,
farmer-
rojtos idegekről csöpög az elszíneződött
lelkiismeret,
globális gög selyemhernyói zabálják fel a
maradék
zöldet, senki ágán átprogramozott őssejtek
tavasza,
agyféltekén földrengés, rációt riasztó szökő-
ár,
amerre magány hömpölygő tumultusában
egymáshoz
közeledve távolodunk emlékvárak sívár
kilátója
és emléktelenség sívár bulvárja között,
habzó
hidakon, hullámok feslett transzparensin
túl
még mindig telefonál, és én még mindig
levegő
után kapkodva meredek villanó vitrinen
lélek
x-e, végtelen elesett ∞ -a után.

ARCPOÉTIKA

Vadóc múzsának szánt barlang-
rajz íve vagy szökő csodaszarvast
éltető doromb dallama, de leg-
inkább pár Petőfi-sor óta e világi
evidencia, hogy a természetes
a jó, az igazán szép, amit Plinius
előszavazott írván, hogy a szem
pedig a lélek szállása, és bár sem

hét utódot szült nagyanyánk
bánatbarázdás, sem lányai alig
derűsebb homloka nem tűrt
volna kamilla- s mentafőzetten
túli piperét, a smink ókortól tartó
forradalma szerint alélt igézet
jeles talentummal felüdíthető,
fakó pillantásba tavak kékségét,
nárcisztikus együgyűbe filozo-
fikus fifikát, gunyorosba jámbor
irgalmat kozmetikázni virtuóz
technika függvénye, pár iparág
pezsgőzik belőle, hiúság vására
forgalmaz vevőt lábáról levő
tekintetet, a dús fürtű, hókarú
Szép Helénáéval, Ovidius sötét
szemű ideáljáéval vetekedőt,
amikor a szemöldökcsont alá
dülő árkot ametiszt-lilára, topáz-
sárgára, átlátszó nefrit-zöldre
kenetik, szemhéjakért is színek
nanonyi nüánssa verseng, s a
szemfényvesztés sikerét ében
szempillák strázsálgák, hogy
(horribile dictu) ők s mink smink
hevében *férfiak maradjunk,*
és nők a nők, egymást heterogén
karaktert elmosó korban még
vonzani, imádni képes xy és
xx kromoszómás magzatot
nemzők, amíg a tárt kapun dőlő
környezetszennyezés nem merít
hormonzavaros iszapba nevet
nexus, natúrt, hogy csúszo-
mászóként kérlelj latyakot, tócsát,
ne mutassa hullámozó arcodat.

MORZSÁK

Az ajtó előtt, a lengőfolyosón próbálok észrevétlen maradni. Csendben gubbasztok, ölemben a dechatlonos távcsővel meg a fényképezőgéppel. Ilyen marha unalmas ez a madárles? Fél napomba telt, mire megfelelően a korláthoz rögzítettem a tegnap vásárolt madáretetőt. A Facebookon valahogy bekerültem egy madárhatározós csoportba. Egy ideig irigykedve néztem, ahogy mások szebbnél szebb szárnyas csodákról tesznek fel képeket meg videókat, aztán ezt az irigységet próbálván levetkőzni, bevágtam magam a kocsiba, és addig meg sem álltam, amíg végül a legszebb etetőt sikerült beszereznem. Azon nyomban vettem vegyszermentes eleséget is, olajos magokat, faggyúgolyót, na meg ezt a távcsövet. Minden adott volt, hogy nekiálljak új hobbimnak hódolni. Majd meglátja a többi öreg, hogy nem állt meg az én életem a nyugdíjazásom óta!

Zoli, a tőlem három lakással arrébb élő szomszédom a januári hideg ellenére is trikóban jön ki rágyújtani. Mostanában így szokta. Gyanúsán méreget, mert az ő jól hallható *szervuszgabi* köszöntésére én csak egy intéssel meg egy biccentéssel felelek. A párbeszédünk továbbra sem folytatódik, ő elszívja a cigit, én meg kuksolok még vagy félóráig. Aztán megunom, mert a vetési varjakon meg azon a két balkáni gerlén kívül semmilyen madár nem látogat erre felé.

– Na, sikerült? – kérdezi a feleségem olyan hanglejtéssel, mintha éppen a jogosítványomat vagy az érettségimet szereztem volna meg.

– Nem – de nem is nézek rá, nehogy a szemében lássam a vádat, hogy még ennyit sem tudok rendesen csinálni. Hogyan szedjem össze az erőmet ahhoz, nehogy beüssön ez az időskori pszichés probléma?

Ágika negyven év után tudja, hogy ez a szűkszavúság tejszínhabos kávéra ad okot.

– Üljél ide szépen, Gabika, és igyuk ezt meg! Gondoljuk át, hogyan lehetne hatékonyabbnak lenni! Nem kellene az első kudarcos kísérlet után ennyire elkeseredni...

Hosszú, csendes beszélgetésünket a lengőfolyosóról érkező kiabálás töri meg:

– Menjél, kifelé!

– Segítség! – szól az előbbinél jóval halkabb hang.

– ... akkor menjél arra kifelé, a kurva életbe!

Egymásra nézünk a feleségemmel, és az ő arcán is azt látom, amire én gondolok: itt valami nagyon nincs rendben, mert ez Erzsébet néni meg Lajos bácsi hangja, akik Zoliék mellett laknak. Kikukucskálunk a résnyire nyitott ajtón, majd hirtelen be is csukjuk, mert Lajos, a nyolcvanéves bácsi egy szál pólóban, gatyá nélkül és mezítláb, remegő lábakkal áll kint a folyosón. A kiabálás közben nem marad el, és megcsörren a telefon is. Mielőtt a feleségemmel egyeztetni tudnánk, odarohanok és felkapom a készüléket.

– Szia, Gabi! Mi van ezzel az Erzsébettel? Napok óta hallom, hogy kiabál a Lalibával. Néha olyan hangok jönnek át, mintha a falat is ütnék. Megszerintem piál is az asszony. Láttam egy csomó vodkás üveget, amikor a szememet vitte le a múltkor...

– Szevasz, Zoli! Én nem tudom, de a Lajos kint áll a folyosón majd' anya-szült meztelen. Én kimegyek! – és le is csapom a készüléket.

– Mi van, Gabi?! Mi folyik itt? Ki telefonált? – kérdezi pánikolva a feleségem, közben kérdően engem néz, mert papucsban a kabátom után nyúlok. – Most meg hova mész? – aggodalmaskodik tovább.

– Ezt nem lehet hagyni, Ági! Majd mi itt bent kávézgatunk, amíg a két öreggel valami baj lesz!?

– Ne szóljunk bele mások dolgába! Tudod, hogy megütöttük már egyszer ezzel a bokánkat... – és ezt úgy mondja, mintha együtt kerültünk volna akkor három hétre kórházba.

Tudtam, hogy Ágika arra az esetre gondol, amikor a szemben lévő házból egy öt év körüli kislány sikítózását és sírását hallottuk újra és újra. Csakis tavasszal, nyáron meg kora ősszel, mert akkor voltak nyitva az ablakok. Telente mindig „nyugtunk” volt, de jó időben mindennek fültanúi lettünk. Én egy idő után nem bírtam, megelégeltem, hogy évek óta ez megy. Mindenki tudott róla a környéken, és mégsem csinált semmit. Miután a rendőroket kihívtam, és azok nem találtak semmi erőszakra utaló nyomot, magam mentem át a családhoz. A számonkérést dulakodás, majd a mentőautó szirénája követte. Az apa hideg konyhakése négy centire hatolt a hasfalamba. Azóta a fájdalom előre jelez nekem balsejtelem esetén. Ahogy most is.

– Én nem hagyom ezt, Ágika! – és a kijelentésem lendületével nyitottam ki a bejárati ajtót.

– Mi történik itt, Lajos? – kérdezem az öreget aggodalmas hangon. Közben tehetetlenül toporgok. Ki kellett volna hoznom egy pokrócot, erre gondolok.

– Fázom – ennyit válaszol remegve az öreg. – Két éve demenciás, végignéztük, ahogy napról napra romlik az állapota.

Bentről semmi hang nem érkezik, csak amikor bekopogok, csörren meg egy üveg a járólapon.

– Fázom – ismételteti Lajos hideg tekintettel újra és újra, de az ajtó nem nyílik ki.

Én kopogok rendületlenül, közben a mi lakásunk bejárati ajtajára is sandítok. Miért nem jön már ki Ági? Olyan makacs!

– Mi a franc?! – lép ki ekkor Zoli trikóban, cigivel a szájában.

– Hozzál már egy pokrócot meg egy papucsot, öregem!

– Jó-jó, persze! – dadogja Zoli, mint egy jó katona, aki most kapta meg az első parancsot.

– Erzsike, nyissa ki az ajtót! – dörömbölök tovább. Közben, ahogy kétségbeesésemben forgolódom magam körül, látom, hogy többen már kint állnak a folyosón, mások csak az ablakokon leskelődnek kifelé.

– Hetek óta ez megy. Unom már! Folyamatosan kiabál az öreggel napközben, meg este is. A fürdőszobájuk mellett van a mi nappalink. Szerintem a kádba próbálja valahogy betessékelní, vagy nem tudom... azt is hallom, ahogy üti. Nem ököllel, hanem tenyérrel. Pofozgatja – mondja Zoli unott hangon, miután ráadta a pokrócot meg a szobapapucsot Lajosra. Közben egy kiflit majszol, a morzsái szanaszét hullanak a kövön.

Én továbbra is az ajtót verem. Bentről semmilyen hang nem szűrődik ki.

– Zoli, ne haragudj, ezzel most marhára nem segítesz – nézek rá szigorúan. Legszívesebben pofon vágnám, annyira idegesít a panaszkodása.

Lajos remegő lábakkal áll mögöttem. Hozzáfordulok.

– Mi történt, Lalikám, odabent? Miért küldött ki így az asszony? – kérdezem tőle nyugodtnak tűnő hangon, de az öreg nem válaszol. Ahogy őt nézem, meglátom a lábszárán a friss véraláfutásokat, a nyaka bal oldalán a karmolásnyomokat. Elönti a düh az agyamat, a hasamon lévő heg lüktetni kezd.

Ránézek Zolira, aki a tekintetével csak ennyit kérdez: „Látod?” A hangtalan okoskodása csak olaj a tűzre.

– Erzsike, nyissa ki az ajtót, vagy betöröm! – kiabálok a bejárati ajtó felé.

Ekkor az asszony ajtót nyit. Bent mindenfelé üres vodkás üvegek. De ha ebből nem volna egyértelmű, a nő fátyolos tekintetén is látszik, hogy részeg.

– Mi közötök van hozzá? – kérdezi artikulálatlanul.

– Erzsike, te részeg vagy! – veti oda Zoli szemrehányásképpen.

– Ti nem tudjátok... nektek fogalmatok sincs... nem csinálja... amit mondok. Én csak jót akarok neki... de nem csinálja... nem csinál semmit, csak gubbaszt a fotelben egész nap. Nem eszi meg... nem eszi meg, amit főzök – és az utolsó mondatának kimondásakor kilép, egyik kezével a férje vállát, a másikkal a derekát átkarolva bekíséri a lakásba, és becsukja az ajtót, miközben még motyog valamit. Halljuk, ahogy a kulcsot is megfordítja a zárban.

– Na, ez meg mi a fészkes fene volt? – kérdezi Zoli, nem is feltétlenül nekem címezve a csodálkozását.

– ... te hetek óta hallod, hogy itt baj van? – kérdezek vissza.

– Jaj, Gabi, ne legyél már ilyen álszent! Te is biztosan tudsz arról, ami itt folyik.

Az emeletünk lakóival két hétig szándékosan elkerüljük egymást. Valahogy Ágihoz sincs kedvem szólni, mikor hazaér a munkából. Általában a madárlesemnél ülök, háttal a szomszédoknak. Ha hallom valaki neszezését, nem fordulok oda. Bár nem nagyon jár ki egy lélek sem a múltkori eset óta. Még sepregetni sem. A varjakon, gerléken, fekete rigókon kívül látok néhány vörösbegyot, széncinegét is. Emiatt kitartóan ücsörögök a kerti széken. Lefényképezhető közelségbe még egyetlenegy sem jött. Igyekszem a tapasztalataim alapján változtatni a taktikámon. Például megtanultam, hogy a szalonnára rácsapnak a cinegék, a varjak szinte mindent megesznek, de a teraszomra azért mégsem merészkednek.

Az egyik ilyen ücsörgős napon szirénázásra leszek figyelmes. Nem azért, mert olyan szokatlan volna a várososon végigsüvöltő hang, hanem mert a hegem közben ugyanolyan ritmusban, ahogy a sziréna szól, lüktetni kezd. Aztán mentők rohannak fel hordággal az emeletünkre, csengetés után benyitnak Lajosék ajtaján. Legalább fél óráig senki nem jelentkezik odabentről. Zoli trikóban kijön cigizni, a köhögéséről ismerem fel a hátam mögött. Megfordulok, hogy illedelmesen mégiscsak köszöntsem, de már nincs ott, csak a hetekkel ezelőtti morzsákat szedegeti egy kék cinege. Meglepettségemen úrrá leszek, előkapom a fényképezőgépet, és már éppen kattintanék, de ekkor kinyílik az ajtó, amelyen kilép két ember, akik egy letakart hordágyat cipelnek. Egyikőjük megszólal:

– A halál beállta: 14 óra 13 perc, a halál oka: időskori tüdőgyulladás. A kék cinege elrepül.

CSALÁDI KÖTELEK

Anyámék két hónapja mondták el nekünk, hogy válnak. A bátyámmal elszökdöstünk otthonról néhány órára bejelentés nélkül. Eleinte azért, hogy keressenek. Egyikünket sem érdekelt, hogy aggódnak-e. Estére úgymint hazamentünk.

Céltalanul csatangoltunk a falu végének kietlen részein, arrafelé, ahol az ismeretlen furgonokból illegálisan lerakott háztartási hulladék és sitta sor-sa beteljesül. Ahol néha a helyi bandákat láttuk, amikor anyáék vitorlázni mentek a barátaikkal a Balatonhoz, minket meg a nagymamához vittek nyaralni. A szomszéd faluban lakott. Ha kocsival elhaladtunk mellettük, a szüleink elfordították a fejüket, és olyan dolgokról kezdtek beszélni, mint az időjárás. Gyalog sosem mertünk a közelükbe menni. Aztán egy nap, amikor arra mászkáltunk, megszólított minket az egyik. Ismertük. Hiába volt három évvel idősebb a bátyámnál, évfolyamtársak voltak. Gyere már ide, te okoska, szólt a legalacsonyabb, és én gondoltam, hogy ez a bátyámnak szól. Évfolyamelső volt a suliban. Eszem ágában sincs. Reméltem, hogy ezt válaszolja majd, ehelyett szúrós tekintettel rám nézett, és határozottan a négyfős társaság felé indult. Loholtam utána. De cucci húgod van, mondták neki röhögve, ő meg idegesen csak annyit mondott, ja-ja. Ettől a perctől kezdve soha többé nem tudtam a szemébe nézni.

Egy széttrancsírozott sün volt a lábuk előtt. Mocskos kezeikben drótok, szögek, hegyes cserépdarabok. Nem kérdeztük, mi történt. Egy másik sün elbarikádozva a társaság háta mögött örülten fel-alá járkált. Próbált kiutat keresni. Én a körön kívül kaptam helyet, a bátyám köztük. Az iskoláról beszéltek, a tanárokról. Hallani akarták egy jó tanuló véleményét is. A bátyám mindennel egyetértett. Nem is gondoltuk, hogy ilyen jófej vagy, mondta a legalacsonyabb, a három évvel idősebb, és vállon veregette a testvéremet. Most te jössz, mondták neki, és a kezébe adták a szerszámokat. A bátyám munkához látott, én pedig elfutottam.

Néhány nappal később már egyedül kószáltam a faluban. Fricit, a kutyánkat sétáltattam. Nem tudom, hogy kerültem közéjük, egyszer csak ott álltam a körben én is. A kis cucci, így szólítottak. De nem sértődtem meg, mert befogadtak, és a múltkorinál jóval barátságosabban viselkedtek velem. Amikor nevettek, én is velük nevettem. Amikor a szüleiket vagy a tanárait szidták, én nem szóltam semmit, csak figyelmesen hallgattam. Frici pár méterre a hátunk mögött szimatolt. Tied a kutya?, kérdezték. Igen, vála-

szoltam, vagyis a bátyámé, de ő sosem foglalkozik vele. Akkor kapta, amikor az első osztályt kezdte. Nagyon öreg már... Meglepően figyelmesen hallgatták, ahogy mesélek. És hol van a bátyád?, kérdezték. Nem láttuk erre, mióta azt a sünt kinyírálta. Nem válaszoltam. Te meg beszartál, vagy mi? Úgy elfutottál, mint valami gyáva nyúl. Én nem vagyok gyáva, kértem ki magamnak, és kissé kihúztam a hátam, hogy magasabbnak tűnjek. Jól van, nem kell úgy zokon venni, simogatta meg a fejem a legalacsonyabb, akit a suliból ismertünk. Nem mosolyogtam. Mutasd meg, hogy belevalóbb csaj vagy, mint az buzis bátyád, ezt mondta, miközben Fricit simogatta. Nem tudtam, mi az a buzis, de azt sejtettem, hogy én nem vagyok olyan. Az egyik közülük egy PP-kötelet tartott a kezében. Pontosán tudtam, milyen erős az a köté. Apa ilyet használt a vitorlázásnál. A maradék anyagból sokszor karkötőt kötött nekünk. Az egyiket most is a csuklómon hordom. Lejjebb húztam a pulcsim ujját, hogy ne látszodjon. Mit akartok?, kérdeztem tőlük rémülten. Nem akarunk mi semmit, csak többet néztünk ki belőled, mint a bátyádból. Mert több is vagyok, és persze nem voltam benne biztos, hogy valójában így gondolom, mégis ezt mondtam nekik. Megmutattam, amire apa tanított. Csúszóhurkot készítettem a köté egyik felén. Rakd a kutyád nyakára, ezt mondták. Úgyis öreg már, a bátyád meg le sem szarja a fejét. Ezt igaznak gondoltam, mégsem éreztem helyesnek, amit csinálok. Látod azt a diófát?, kérdezte a legalacsonyabb, vidd oda, és akaszd fel a kutyát! Frici rám nézett, én leguggoltam, és hívogatni kezdtem, amire ő lassú farkcsóválással közeledett felém. Nehezen tettem a nyakára a kötelet, mert remegett a kezem. A legalacsonyabb, amelyiket látásból ismertük, az ölébe vette Fricit, és a diófa felé indult vele. Utánuk mentem. A fa alatt a legalacsonyabb becézni kezdte Fricit, az meg arcon nyalta őt, s én egy pillanatra elmosolyodtam. Jó életed volt, Frici, erre gondoltam. Kösd fel a kötelet! És én felkötöttem. A csomót néztem, amit olyan jól megcsináltam. Pont úgy, ahogy apa tanította. Büszke voltam. A legalacsonyabb, aki Fricit tartotta, most elengedte a testét. Frici nyüszített, majd rángatózni kezdett. Mind a négy lábával rúgkapált. A nyüszítése egyre halkult. Nem bírtam tovább. Elfutottam. De nem mentem haza. Pár száz méterre a bandától, a környéken kóboroltam. Kerestem egy éles tárgyat a sít között, és levágtam a karkötőt, mert szorított.

NOTHING ELSE MATTERS

A szanaszéjjel gurult kék, fekete, méregzöld biliárdgolyókat nem lehetett megkülönböztetni a sötétben. Úgy voltak ott felejtve, mintha hirtelen kellett volna abbahagyni a játékot. Az ajtón a *zárva* felirat lógott már másfél órája. Anikó standolt, mosogatott és söprögetett, de először a mikrórt takarította ki. Nem töltötte el semmiféle indulattal, hogy a golyókat is neki kell elpakolnia. Egyedül élt. Nem sietett haza. Mindent meg akart csinálni idejében.

Szerencsés este volt. A tulajnak jó bevétel, hogy itt töltjük az egész napot, mert másokat is idevonzunk, és ma valahogy még egy poharat sem sikerült eltörni. A sötétben a sűrű cigarettafüst csak homályosít az amúgy is nehezen kivehető arcokon. Mindenki azonnal rágyújtott bent, amint elment az utolsó vendég is. Áporodott alkoholszag maradt csak utánuk, meg valamiféle édes tészta illata. A hely palacsintázóként működött még néhány évvel ezelőtt. A mozdíthatatlan beépített bútorok és a faburkolat magába szívták az épület kiskorúságát.

Cukra időben érkezett. Ő volt az első, aki bármelyik irányba először léphetett át a küszöbön tíz óra után. Mögötte Jóka meg még három lány. Így a többséghez tartoztunk, de kiskorúak csak mi ketten voltunk köztük. Anikó belülről zárta be az ajtót, a kulcsot benne hagyva, nehogy illetéktelenek vagy az arra járó tanácsalanosok próbálkozzanak a bejövettel. Egy alvó városban tíz óra után már nincs hova menni. Mi is csak azért maradhattunk, mert Anikónak sem akadt jobb dolga, és ő is szeretett volna kikapcsolódni munka után. Máshogy itt neki sem lett volna erre lehetősége. Kettőnknek még nappal meg kellett érkeznünk, ha nem akartunk bajba keveredni, mert tíz óra után a járőröző rendőrök egyenesen hazavittek volna. Akkor is, ha a szüleink nem keresnek.

A biliárdasztal feletti körlámpát kapcsoltuk fel. A zöld, kevert műszálas szövetre fordított glóriaként vetült vissza a fény. A félhomályban és a cigaretták füstjében minden arc szebbnek tűnt. Cukra arcán elhalványult a jobb szeme alatti heg, amelyet a tíz évvel ezelőtti razzián szerzett. Valamivel mindig elfoglaltuk magunkat, míg Cukra számolt. Anikó a jattját a jukebox tetejére tette. Egyesével kértünk dalokat. Mi utoljára. A *Nothing else matters* minden este megszólalt. Cukra kedvence volt. Senki nem mer-te énekelni.

Cukra gondosan megteríti a biliárdasztalt. A pénzt addigra már elrakta. Fél szemmel nézzük, ahogy Anikó kis tálkákat és egy evőkanalat készít elő. Előtte sterilizálja. Vízet forral a mikróban. Jóka kap először. Újra megszólal a *Nothing else matters*. Egymással táncol a három lány. A mikró kétpercenként cseng. Félórával később már csak mi vagyunk józanok. Ketten sosem kapunk. Nem követelözünk. Összetartozunk. Mindenkinek van feladata. Cukra Jókával pakoltat el a biliárdasztalról. Csak egy kis zacskót hagynak az asztal fekete karimáján. Zöld gumók vannak benne, nem olyan fehér, kristályos por, mint a többiben. Harmadjára szólal meg a *Nothing else matters*. Az első akkord ismétlődik a fülekben. Csak az első perc akkordbontásáért hallgatjuk újra és újra a hatperces dalt. Dallamtapadás. Közös cigarettára gyújtunk. Mindenki kettőt szív belőle. Fél percig a tüdőkben tartjuk a füstöt, csak utána fújuk ki. A zöld gumók már nincsenek az asztal szélén. Üres a zacskó. Cukra előveszi az asztalból a súlyos golyókat, és a háromszögbe teszi. A fehéret középre helyezi. Az ütött-kopott golyókat hiába simogatja ujjaival, a koccanások nyomai nem tűnnek már el. A körlámpa alatt nem csillan meg rajtuk a fény. Cukra löki a golyókat.

Jóka Anikó derekát fogja. Keze lassan csúszik lefelé, Anikó lábai közé. Az érintéstől összerezzen. Szemeit csukva tartja. Öt percnél tart a *Nothing else matters*. Jóka Anikót a biliárdasztalra löki. A lány lendületből hasal az asztalra. Jóka lerántja Anikó nadrágját, a saját sliccét lehúzza. Lök egyet. Anikó sikítva kap fel egy biliárdgolyót, Jóka felé hajtja. Jóka elterül.

Cukra ordítani kezdett velünk, hogy menjünk haza. Rögtön elindultunk. Ketten kirotottunk az ajtón. Folyik a fejből a vér, ezt hallottuk utoljára az egyik lány szájából. Hazafelé arról beszélgettünk, hogy apánk már ott-hon lesz, mert bezártak a kocsmák. A kis utcákon mentünk, nehogy szembejöjjön egy rendőr vagy egy polgárőr. Közben megpróbáltuk elénekelni a *Nothing else matters*-t, és megállapítottuk, hogy ez nem is olyan romantikus, mint ahogy elsőre tűnik.

Mit szólnál hozzá – kérdeztem a barátnőmet –, ha holnap megtanulnánk gitáron?

– Talán – felelte ő –, de lehet, hogy inkább fagyizni mennék.

Nagy Attila

TURRIKEFÁLIA

Az, amit egyik nagyapám jósolt,
Nem vált be, nem lettem
Falu bolondja, bár
Turrikefálként préselt ki anyám
Áldott öléből – akinek most
Újra megköszönöm, hogy vagyok.

(Bólintanak rá csendben
Akkori gyermekangyalok.)

És most, hogy egyre rongyabb
Pszichém és biológiám – mert
Évtizedek teltek el azóta, hogy
Fölsírt Enyeden egy lélek –
Készülődőben megbékélésem
Azzal is, amit még
Sem ezelőtt, de most sem értek.

Bölcs lemondás a jobbik rész hallgatása!
Minden csak fontoskodás és lárma –
Lelked szélfúttá madártoll,
Villózik, színesen száll – ki tudja, merre?
Nem érdemes csak nézni fölfelé – nevetve.

NEVEK ÉS SZÁMOK RITKULNAK

1.
Elmarad barát, ismerős,
A kapcsolat éppen kimenős,
Vagy nem akar tudni rólad,
Ha a fejed semmibe kókad.

Nevek és számok ritkulnak
A mobilon és lapon –
S ha kezded néha megfogom,
Egy száraz levél fölzokog,
S lerázza magát a fáról –

Lehull egy őszi csillag
Testről, lélekről,
Föld szagáról.

2.

Elhajítom a mobilt, lenullázom
A laptop memóriáját...
Tányéromon egy szem kockacukor.
Nem osztozni – egyként kellene lenni.
Ha ajtót nyitnak, csak bemenni,

Maradni – s föltenni a gépre,
Hogy a pszichét mi minden érte...
De abból is csak azt, ami derű,
Melynek óráit mindig Zene mérte,
A csodás...
Írta valamikor
A Mozart-nevű.

A MAGÁNY BEDEKKERÉBŐL

Magány, ha például
Magánházba költözöl:
Idegen vidék, lerobbant régió
(Szellemileg mindenképpen) –
S ezért is, meg egyebekért,
Nem írsz, csak billegsz
A számítógépen...

De magány ennek az
Ellenkezője is, ha nagygőgű pofák
Oktatnak ki, hogy ezt vagy azt a fát
Hogyan kezelik, miképp oltják,
Vagy hogyan sétáltass, etess,
Szoktass magadhoz fajkutyát...

Nincsen vigasz, de vigasztalj tovább,
Ha azt hiszed –
A szemetet korán reggel
Kapud elé kiviszed –
Így szabadulhatsz lelket roncsoló
Érzelmi hulladéktól is...

S ha valaki majd nekrológot írna
Kukázó, bűzölgő korokról:
Lapozzon inkább gyermekeknek írt,
Nem szédelgő, játékos verseket –
És nézze hosszan a tisztálkodókat:
A kismacskákat – és porban a verebeket.

TRAKL VERSÉBEN

Ősz férfi ül a padon –
Levelek hulltát hallgatom.
Megérkeztek a barnák, kékek –
Én már csak egy Trakl-versben élek.

Búcsúzom ettől-attól,
És aki voltam: önmagamtól.
Ha vissza is jöhetnék néha:
Biceg az emlék is – béna...

Mint kagyló a gyöngyöt, magamba zárom:
Ne fogjon ki a látomáson

Semmi, ami enyém lett volna –
S lehetne is, de beleszólna

A józan hang, hogy hagyjam másra
Azt, amit tán még kitalálna
Vigaszt az a kék s a barna –
Ébredés már, csak madárhangra...

KACSÁS-VARGÁNYÁS GARGANELLI

Szása nekem háttal vette le a nadrágját. Kinyitotta a mögötte lévő, falba simuló szekrényt, akkurátusan összehajtogatta, majd feltette nadrágját a legfelső polcra. Az ing következett. Vállfára tette, beakasztotta a szekrénybe. Ősz haja tüskésen rövid. Bőre hófehér, makulátlan, sima, akár egy csecsemőé. Robusztus testén semmi felesleg, feszes mindenütt, kis gömb hasa ezért bocsánatos bűn. Ötvenhat éves.

Kontrollált előkészületek után egy kontrollálatlan fejezetre készül.

Nézem az ágyból. Mintha az egyiptomi *Ülő írnok* szobra elevenedett volna meg szemem előtt, fölállva több évezredes gémberedettségből. Tekintete azonban nem oly izzó, fekete. A halványkék, észrevétlenül figyelő szempár jól leplezi, hogy igazi döntéshozó bújjik meg mögötte. Minden lépése kiszámított. Stratégiai döntéseket hoz, és stratégiai páncélként védik érzékeny, majdnem mimózálelkét. Rezzenéstelen, szinte kifejezéstelen arca alkalmassá teszi diplomáciai szolgálatra.

Felizgatott már annyira, hogy mindezt ne akarjam látni. Saját zsongásom érdekel csak, a jóleső várakozás, testem önkéntelen dorombolása, amit ledér selymeim félig lepleznek még. Hason fekszem, egyik lábam felhúzva. Fejem a hideg lepedőn, oldalvást simul az ágyra. Hullámos hajam kócosan szétterül körülöttem. Karcsú, kéjvágó kócbabává degradál a szex. Szemem sarkából mégis mindent látok, és akaratlanul elmosolyodom. Ilyen pasival még nem volt dolgom.

A többiek szanaszét hagyták a zoknijukat. Nadrágot, gatyát, inget, az ágy alól, mellől kellett előkotorni – utána – kisebb ásatás keretében, mert belegabalyodtak az ágytakaróba, paplanba, plédekbe, meg az én elhajigált ruháimba.

Hason fekszem, és arra vágyom, hogy lassú mozdulattal húzza fel fenekemről selyemhálóingemet. De ha megtenné, tiltakoznék. Pedig azt szeretném, ha szanaszét zilálná porcikáimat, nem kérdezve, hogy szabad-e. Ha kérdezi, nem szabad.

Szerencsére semmit se kérdez, irányít, így engedek. Nem tudok annyit törődni vele, hogy ne kapjam vissza a sokszorosát. Mindenem zsong, mo-

hóságom elragad, nem bírom tovább: illetlen gyorsasággal, illetlen pózban elévzek. Ő jól nevelt, vár, talán túl soká. Kiterít, rám nehezedik. Végre egy férfi, akinek súlya van. A pehelysúlyú bajnok többé nem érdekel. Új időszámítás.

Fölém hajol, és lehunyt szemhéjam mögött egy kép jelenik meg.

Színes fátylak, kis olajmécsesektől megvilágítva, gomolygó, gyertyafüsttől sűrű félhomályban. Egy török hárem lefüggönyözött, tágas-boltíves termében, én, a Carevna, alacsony, alulról izzó parázzsal fűtött kereveten heverek ugyanígy kiterítve. Ő hajol fölém ott is, akkor is. Az én édes, fehér rabszolgám.

A kereveten szőnyegsűrűségű, bársonyfonallal hímzett gobelin, mely hosszan lelóg körös-körbe a fekete-fehér, sakktáblamintás kőpadlóra. A gobelin vastag bársonymintái nyomot hagynak fehér bőrömon, ahogy rabszolgám csókjai hagynak nyomot rajtam, pár száz évre. Csókjai barázdálják a bőrömet, és az időt, mely cseppfolyós, mint a méz, amikor arany fényel gördül smaragdteába.

Csak érzem, nem látom, ahogy mindeközben, a szemben lévő vastag falon lévő nefelejcsformájú, áttört kerámia kémlelőlyukon egy férfiszempár bekukucskál. Izgatottan körbekémlél, majd nesztelen surran tovább.

Kinyitom a szemem, felnézek. Ezúttal látom, nem csak érzem, ahogy Szása fölém hajol. Egyetlen rövid pillanatig villan fel az arca, majd pillám visszacsukódik. Ahogy fejem hátrahanyatlik, egy másik kép csillan be.

Caesar hullámszik fölöttem. Arcát ez idáig csak a történelemkönyv lapjairól ismertem. Most a fehér mellszobor szemhéja megmozdul: egy államférfit ringatok ölemben.

Egy óra múlva a Leroy teraszán süttetem arcom a nappal, evőeszközeim egymás mellett pihennek az üres tányéron. A kacsás-vargányás garganelli tovább növelte elégedettségemet. Ősz van, mégis perzselő forróság. Felém sodorja a szél Szása fahéjas szivarjának illatát. Később bele is szippantok. Már előre érzem ízét a számban.

Halovány mosollyal néz rám, elégedett. Bár kevesebb oka van rá, mint nekem, három orgazmussal. Addig-addig cifrázta táncát felettem, míg végül ernyedten feladta, egyelőre. A füstöt komótosan eregeti maga elé, mint akinek semmi dolga nincs már ezen a világon, minthogy itt üljön velem a teraszon, és elmélázzon valamin ráérősen, nyugodtan az őszi fényben.

Kivárja, míg másfél centi lesz a szivarhamu, utána veregeti csak le, lassan. Fehér kezét, pedikűrözött körmeit csodálom közben. A szivarhamu végre az ólomkristály hamutartóban hever, amikor megszólal.

– Ráérsz karácsonykor?... És szilveszterkor?... Lefoglalnám az időt, ha lehet.

Sorsom megpecsételődött másfél centi szivarhamu alatt: igen, ráérek, felelem halványan derengő mosollyal.

Szó nélkül elveszem vastag szivarját. Ahogy beleszippantok a fecskefar-kúra vágott, sűrűre préselt dohányba, szétszalad a fahéj átható íze számban, szemem összeszűkül, és hirtelen belém hasít a gyanú, hogy az Írnok zseniális államférfi volt valójában. Legalább akkora tudással a birodalomról, mint amivel maga a fáraó rendelkezett. Pusztán a származás véletlenjén múlt, hogy nem ő tartotta kezében a kígyófejű jogart. Izzó, fekete szemében düh forrongott, és felháborodás égett. A fáraó elhibázott döntései miatt.

Órá senki se figyelt. Ott ült hátul, oldalvást, haloványan, szinte láthatatlanul. Ugyanakkor biztonságérzetet adva a fáraónak, aki nagyon is tudatában volt a jelenlétének, és annak, hogy a hűségére számíthat.

Néha, mintha véletlenül tenné, fejét a fáraó finoman oldalvást fordította, hogy futólag elkapja Írnoka tekintetét. Szemük egy pillanatra ilyenkor összevillant, és ez az idő a fáraónak elég volt ahhoz, hogy kiolvassa tekintetéből a véleményét az adott tárgyról. Nem azt mondom, hogy úgy döntött, ahogy az Írnok akarta! Ellenkezőleg: sokszor döntött kifejezetten ellenében. De AHHOZ KÉPEST döntött mindig, mintegy mércének, mértéknek használva őt, a paraszti származású palotaszolgát.

A „fáraóm”, így emlegette az Írnok felettesét lent a konyhában, midőn az ebédszünet idejére lesietett a trónteremből a hátsó csigalépcsőn, hogy megsimogassa a fáraó kedvenc fekete macskáját, aki mindig a tűzhely körül lebzsel, meg tüzes babáját, Mefnut, aki a főszakács kuktája volt ugyan, de istenemre mondom, egy magas rangú hetéra tudományát őrizte feszes combjai között. Perzsiából zsákmányolták háromévesen, és bár nem emlékezett a hazájából jóformán semmire, fekete haját perzsa divat szerint hosszú csigákba göndörítve, illatos olajjal fényesítve hordta. Így őrizve meg magában Perzsiát és az idegenség soha nem múló érzését.

Megalapozott és elhallgatott véleménye volt az Írnoknak mindenről. Tudta, hogyan kéne vezetni Felső-Egyiptomot. Paraszti származása miatt azonban néma maradt. A konyhában néha, a fáraó macskájának, Basztetnek, miközben ívbe feszülő hátát simogatta, elmormolta, hogy mit gondol arról a bagázsról ott fenn, a trónteremben. A királyi macska ilyenkor dorombolva keze alá görbült, fényesen kifejezve ezzel véleményét: egyetértek.

Szasenyka is így ült a Külügyben 21 évig. Hátul, észrevétlen. Többet tudva, mint kéne.

Aztán jött a Nagy Árvíz, kiöntött a Nílus, és magával sodort az Óbirodalomból sok mindent. Az Írnok elvesztette hivatalát, és attól kezdve nem szólította többé írnoknak senki. Egyszerű földönfutó lett, mint a többiek.

Ám műveltsége, nyelvtudása, négy ritka dialektust is beszélt, átsegítette a válságon. Jól jövedelmező állásba került, köszönhetően kiterjedt kapcsolatainak és matematikai ismereteinek. A piramisok építéséhez szükséges kőtégglákat gyártó üzem vezetője lett, mely a csőd peremén táncolt, mert készleteiket elsodorta a Nagy Árvíz. Ám higgadt látásmódjával, fegyelmezett simulékonyságával, az adósságkezelés nagyágyújának bizonyult az ex-írnok, és ez nyugodt életet biztosított számára.

Idővel ráébredt, hogy szabad ember, először életében. Messziről néha elnézte a palota tornyait, és sajnálta a benne görnyedt háttal szolgáló hivatalnokokat. Rájött, hogy a Nílus szívességet tett neki, amikor elmosta az Óbirodalmat, régi életmódjával együtt.

Basztet, a fekete macska „véletlenül” a poggyászába fészkelte magát, amikor elhagyta a palotát. Nemigen volt más amúgy abban a bőrdarabkákból összevert válltáskában, mint egy macska, egy váltás fehér vászonruha meg egy bőrsaru. Ennyit vitt magával huszonegy évi szolgálat után. Mondjuk, a fáraó Basztetet évekig kerestette. Ha a kincstárából tűnt volna el egy smaragd, azt észre sem veszi. Mefnut pedig, a tüzes kukta egyszerűen utánament, amikor helyzete stabilizálódott a téglagyárban.

Az ex-írnok ekkoriban szokott rá a pálmalevélből sodort szivarra. Különösen a fahéjjal ízesítettet kedvelte. Napjában egyszer mindenképp (volt, hogy kétszer) azzal múlatta idejét, hogy arcát a napba tartva, egy teljes órán át csak a szivarjára figyelt, előszeretettel vágta fecskéfarkúra a végét. Mit sem törődve a világ bajával.

Ma mentem fel Szásához először. Reggelivel várt. Szerencsére, mert már az autóliftben rájöttem, hogy éhes vagyok. A kifli.hu hozott reggelit neki, mielőtt elautózott értem vidékre: csokis és mandulás croissant-t, frissen facsart mandarinlevet és két kis doboz áfonyát.

Ahogy a dobozért nyúlok, véletlenül leverem az asztal sarkán heverő Galaxy S10-es mobilomat. Könyvszerű fedele esés közben kettényílik, a mozgás pedig aktiválja a zárképernyőmet. Szása önkéntelenül követi szemével a mozgó tárgyat, így meglátja a fotót, amelyet zárképernyőként használok: fehér macskám a hasát mutogatva, mancsait szanaszét dobálva megadja magát, hogy simogassam, ahol csak akarom. Mások a gyerekük fotóját mentik le képernyővédőnek, ez van Szása futó pillantásában, de nem szól.

Julius Caesar törékeny alkatú férfi volt, bőre sima és fehér, gyakran fejfájás és epileptikus rohamok gyötörték. Gyenge egészségi állapotát azonban nemhogy ürügyül használta volna a kényelmes, elpuhult életre, hanem ellenkezőleg, a hadviselést tekintette a legkitűnőbb gyógymódnak. (Plutarkhosz)

A halála előtti éjszakán, március 14-én rosszat álmodott. Álmában egy folyón utazott, ám ingatag csónakban ült, ami hirtelen felborult a folyóból felbukkanó hatalmas kígyó farkcsapásától. Caesar, a nagy Caesar, uralkodó, hadvezér és államférfi azonban nem tudott úszni. Álmában fulladozott, érezte, ahogy a vízbuborékok ellepik szemét, száját, torkát... arra ébredt, hogy hevesen kapkod levegő után.

Rossz álma kis híján epilepsziás rohamba sodorta, amik egyre gyakoribbak voltak mostanában, és egyre megalázóbbak számára. De felesége, a hű Calpurnia hozzáietett, rásimult, teste melegével megnyugtatta, még fel is izgatta végül. A szelíd ölelés mentette meg ezen az éjszakán egy újabb rohamtól. Caesar nem élvezett ugyan el, de megnyugtatta felesége meleg teste, mindenre kész, odaadó ölelése. Ágyuk végén ott dorombolt kedvenc macskájuk, Lucia, összegömbölyödve egy azúrkék selyempárnán. Caesar gondterhelt elméje az ölelés végén egyetlen pillanatra megpihent, és ekkor átsuhant rajta a gondolat, hogy minden, ami ér valamit az életében, itt van ezen az ágyon.

Calpurnia, a hűséges, rég megbocsátotta kalandját a „egyiptomi lotyóval”, mert csak így emlegette Kleopátrát (aki tagadhatatlanul lefeküdt mindenkivel, akivel megérte), ha szóba került a liezon, aminek a következménye egy fiúgyermek volt.

Azzal, hogy e liezonba a hatalmi érdeken túl talán érzelem is szövődött, akkor szembesült Calpurnia, amikor a „lotyó” sok évvel az után az ominózus éjszaka után (amikor mezítelen gurult ki a szőnyegből) rávette Caesart arra, hogy közös gyermeküket, Kaiszariónt fényes díszmenet keretében mutassa be Rómának mint a saját fiát.

Erről a fiúról otthon a palotában nem esett szó közöttük, és Calpurnia hallgatása aranyat ért. Némasága és a mód, ahogy sápadtan járt-kelt a palotában, megindította Caesart. Ez a szelíd hűségeskü vette végül rá arra, hogy nem vér szerinti gyermekét (már ha Kaiszarión az volt), hanem unokaöcsét jelölje meg hivatalos utódjaként.

Nyugtalanságát ezen a reggelen a fejfájás mellett tovább fokozta az is, hogy hűséges madárjosa borús homlokkal, sötét jóslattal járult elébe, szomorúan hajlongva az oszlopcsarnokos nagyteremben, amikor szokásos reg-

geli fahéjas szivarját – a végét fecskefarkúra szerette vágni – palotája boltíves ablakában állva elszívta.

Nyilvánvaló volt, hogy nem szabad elmennie ma a szenátusba. Azonban nem akart gyengének tűnni. Pontosán tudta, hogy egy államférfi életében a látszat minden. A valóság viszont képlékeny és cseppfolyós valami. Nem tehet mást, mennie kell. Mennie kell, mert ha gyengének látják, az a halál. Ha megölik... a Birodalomnak és hagyatékának hasznára válhat. A rohamok és ez a gyötrő fejfájás pedig szinte már kibíráhatatlan... A hanyatló élet felér a halállal, a halál pedig az örök élet.

Így kalkulált, és testőreit elbocsátotta.

Felesége, Calpurnia ekkor hozzálépett, kivette kezéből a szivarját, beleszipantott reszkető kézzel, miközben egyenesen felnézett Caesar szemébe. Szerette volna azt mondani: maradj! De tudta, hogy hiába szólna. Caesar megigazította selyemtógáját, megsimogatta Calpurnia arcát, majd lehajolva végigsimított kedvenc fehér macskája dús bundáján, a legőszintebben őiránta érzett ezen a világon, majd elindult a szenátusba, miközben erős fejfájás gyötörte.

Legalább nem fáj a fejem többet, ez volt az első gondolata, mikor az árnyas promenádon áthaladva meglátta a rárontókat. Egy dolog lepte csak meg, és ez váratlanul letaglózta, jobban fájt, mint a feje, vagy a halál.

– Te is, fiam, Brutus?!

Nem igazán zavar, hogy testvérbátyám, nyilvánvalóan ő leelkedett utánam a kémlelőlyukon, meglátta, ahogy fehér rabszolgámmal üzekedem. Még mindig jobb, mintha azt látta volna meg, ahogy atyánk kincstárnokával hetyegek...

Ügyes fiú ez a nem oly rég zsákmányolt orosz rabszolga... finoman reszketett a karja és oszlopszerű combja, miután fényesen kiszolgált. Elkötelezettségét önmegtartóztatással is bizonyította. Megjutalmazom holnap egy fahéjas szivarral. Lefogadom, hogy kedvére való lesz. Luca, kismacskám, egyetlen szerelmem, gyere, bújj hozzám!

Fellinger Károly

MEGÁLL AZ IDŐ

Viszek az anyunak
házi tyúkhúslevest a kórházba,
vasárnap van, látogatási nap.
Amióta nem tud nyelni,
és a gyomrán keresztül,
Peggel eteti a nővérke,
megszerette a levest.
Otthon meg se kóstolta,
még gyerekkorában sem.
Most a szájába teszek egy kiskanállal,
megforgatja, megízleli,
azután jóízűen kiköpi.
Látszik, hogy ízlik neki a főztöm.
Sose gondoltam volna, hogy
az én tyúkhúslevesem fogja
számára a hazait jelenteni.
Aztán a maradék levest a nővérke
befecskendezi a gyomrába,
ilyenkor anyámat az sem zavarja,
ha feljön neki az íze,
s égni kezd tőle a gyomra.

*

Anyám már két hónapja
a kórházban lakik.
Arról beszél,
minden egyes látogatás alkalmával,
hogy este,
villanyoltás után
meglátogatja egy ötéves kisfiú,
akinek még neve sincsen,

de ő, a legkisebb testvére után
elnevezte Lacikának.
Mindent megosztanak egymással,
olyan őszinték ők,
akár a természet törvényei a teremtőjükhöz.
De Lacika huncut kislegény,
Mindig elbújik,
ha anyámhoz látogatók jönnek,
utána meg véresen, szeme alatt
kék foltokkal jelenik meg este,
mert gonoszak az emberek,
kihalt belőlük a szeretet hiánya.

*

Anyámnak honvágya van,
szeretné,
ha otthon lehetne,
unja a kórházat,
ahol csak fekszik, pelenkázzák,
a gyomrába csorgatják az ételt,
oxigént kap, ha kevés
van belőle a vérében,
s attól félrebeszél.
Azt kérdezi,
észrevettem-e, hogy átépítik
az épületet, a szobáját,
lassan úgy néz ki a kert,
az udvar,
mint otthon, a faluban,
tudat alatt érzi,
hogy sohase kerül
ki a kórház hófehér falai közül.

*

Anyu a délutáni látogatáskor
arról beszél,
megtaláltam-e reggel a sütőben
a barackos, fahéjas lepényt,
a spájzban a rostélyost,
mert éjjel otthon volt, gondolt rám,
hiába zárták a kórház falai közé,
meghalna,
ha nem az ő főztjét enném.
Ha tudnám, milyen nehéz volt időben
visszaérnie a betegszobába,
majdnem észrevették,
hogy üres az ágya,
de a valóság falazott neki.

*

Anyám titokzatos,
arról beszél,
ami a fejében lakozik,
amiről senki,
még a Teremtője sem tudhat,
egy házról, ami szerinte
az enyém,
egyedül építettem,
senki sem tud róla,
de neki elárultam,
egyedül csak rá bíztam a titkot,
most attól fél,
kirabolhatják,
ott, az erdő közepén,
ahol még a madár se jár,
be kellene keríteni,
de ő már nem segíthet,
talán az Istennek mégis
elárulhatnám.

*

A nemlét mindent letagad,
semmiről se tehet,
semmiről se tud,
csak megpróbálja
elképzelni azt a helyet,
ahol honvágya lenne.

Minél inkább tágul a tér,
a nemlét annál súlyosabb,
terjeszkedőbb,
sohasem gondolja másképp.

Ahogy a kisgyerek,
aki járni tanul,
már szalad,
de képtelen megállni
a saját lábán.
Nincs felhúzva,
mint egy ébresztőóra.

Közben beteg anyám
a szemeteskosárba dobja,
gyűjtögeti
a pillanatokat.
Amikor a kosár megtelik,
láthatatlanná válik,
csak azt látni,
amit anyám
mellédobott.

KARANTÉN

Anyám negyedik hónapja
a Hospice lakója,
ráadásul az újabb koronavírus-járvány
miatt beszüntették a látogatásokat.
Ahányszor csak meglátogattam,
mindig hazavágyott,
érdekelte, mi van otthon,
most felhívom az ügyeletet,
megkérem a nővérkét,
adja át anyunak a telefont,
de hangosítsa ki, mert nagyothall szegény,
jobb lesz, ha a telefont inkább a szája elé teszi.
Anyám megismeri a hangom,
azt mondja, otthon van, vár rám,
már megsült a hurka,
még forró a csibepaprikás,
hazajöhetnek végre.

EGYSZER ÉLÜNK

Engedd hozzám a férjedet! Ezt mondta, és nézett rám komoly arckifejezéssel. Nem mosolygott, pedig akárhányszor találkoztam vele, mindig feltűnt, hogy sose komolyodik el, folyton az a gyerekes mosoly ül az arcán, amittől kétoldalt gödrök keletkeznek, és olyan, mint aki a következő pillanatban mindjárt elneveti magát. De most nem. Most nem látszott rajta, egyáltalán nem, komoly volt és határozott, úgy mondta, hogy engedjem hozzá a férjemet.

Régóta sejtettem, hogy van köztük valami, több, mint barátság. Hogy jó barátok, azt eleve tudtam, sokat beszélt róla a férjem, milyen remek kolléga, mennyi mindenben segít neki. Feltűnhetett volna, hogy eleinte folyton róla beszél, aztán egy idő óta elhallgatott vele, de az az igazság, az utóbbi időkben nem is nagyon figyeltem már, s amint megszólalt, betéve tudtam minden mondata folytatását. Fújta a magáét, nem terheltem az agyamat felesleges részletekkel. Az ő dolga, gondoltam, az ő munkája, én se beszélek neki a kórházról, minek, segíteni úgyse tud a gondjaimon, a problémákat bent kell megoldanunk, elég, ha otthon egymagam töprengök rajtuk. Ő pedig mesélte a kolléganőjét, hogy mennyire szellemes, hogy végre egy értelmes, nyitott ember a szerkesztőségben, eddig csupa korlátolt, öntelt hólyag ült ott bent mellette, kortól függetlenül, a fiatalok talán még rosszabbak, mint az idősebbek, nem lehet velük semmi másról beszélni, mint a pártjuk programjáról vagy éppen a Soros szakmai konferencián készített interjúról, hogy ők micsoda fogást csináltak. Akkora jelentőséget tulajdonítanak maguknak, mintha legalábbis a *New York Times*-nál vagy a *Le Monde*-nál volnának szerkesztők, és nem egy poros vidéki kisváros helyi újságjának szerkesztőségében kuksolnának napestig. Így mondta a férjem az elején, mert ő maga sem volt elragadtatva újságírói tevékenységétől, csak az állandó bevétel miatt csinálta. Nem is tekintette magát komoly újságírónak, megírta becsületesen, amit vállalt, kiment riportra, ahova küldték, de igazából a futballon kívül nem érdekelte semmi. Talán még a madarak, mert a futballbíráskodás mellett időnként solymászott is a megye solymászaival.

Huszonöt éve élünk együtt. Két évig nem is házasodtunk össze, mikor aztán terhes lettem, azt hiszem, anyósom unszolására végül kötélnek álltam. Persze, anyám meg a nagyapám is folyton rágta a fülemet, de én szívem sze-

rint nem mentem volna férjhez hozzá. Nem hittem, hogy egy életet leélek majd vele, akkor meg minek. Ezt gondoltam akkor, nem számítottam rá, hogy eltelik huszonöt év, és mi még mindig együtt leszünk. Két ikerfiunk már fel is nőtt közben, mi több, csupán a járvány miatt költöztek vissza Budapestre, egyébként külföldön dolgoznak mind a ketten.

Álmomban sem gondoltam volna én akkor, hogy idáig eljutunk! Sőt, ha most jobban belegondolok, azon kell eltűnődni, hogy vajon hová, meddig jutottunk. Nincsenek itthon a gyerekek, itt vagyunk ketten, és nem tudunk egymással mit kezdeni.

Nem tudom, a férjem kolléganője mikor járt utoljára nálunk. Már a járvány előtt sem jött egy ideje, sejtem is, mióta és miért nem. Megértem, amióta közelebbi viszonyba kerültek, mi sem természetesebb, mint hogy nem szerette volna intézményesíteni magát nálunk.

Valahogy nem tudok haragudni rá. Akkor se tudtam, amikor ült előttem itt az ebédlőasztalnál, mert mindig itt beszélgetek mindenkivel, a konyhasztalnál, a nappali konyhában, látod, tulajdonképpen három az egyben, nappali, étkező, konyha, vele is itt beszélgettem, amikor utoljára itt volt.

Nem tudtam mit mondani neki. Meglepett, persze hogy meglepett, az ember nem számít rá, hogy ennyire direkte közöljék vele, igényt tartanak a férjére, elvégre talán nem vásári portéka, amire megalkuszunk a piacon. De mégsem háborított fel. Olyan természetes elszántsággal mondta, mintha valami isteni elrendelésre cselekedne. Magabiztosan, komolyan, eltökélten, mint aki tud valamit, amit én nem tudhatok, és bár látszólag a beleegyezésemet kéri, teljesen biztos benne, hogy tőlem függetlenül is az fog történni, aminek történnie kell, és az nem más, mint hogy elviszi tőlem a férjemet.

Hogy mi változott utána, amikor elment? Tulajdonképpen semmi. A kolléganő kérdése hallatán egy pillanatra végigfutott bennem, hogy mi lesz, ha elmegy, ki fogja levinni sétálni a kutyát, amikor nekem majd ügyelni kell. Rögtön a kutyára gondoltam, nem is magamra. Neked fontosabb a kutya, mint te magad? Ezt a kérdést sokszor hallottam a barátnőimtől is, de igen, én akkor először a kutyára gondoltam, most mi lesz, mert az én munkaidőm nem olyan rugalmas, mint a férjemé.

Még egy mozzanatot ki kell emelnem abból a napból, mert azóta is nevetnem kell, ha visszagondolok rá, hogy milyen arccal lépett be a férjem a lakásba, amikor este hazajött a szerkesztőségéből. Már előre kuncogtam magamban, amikor innen a nappalirészből hallottam, hogy a szokásosnál jóval tovább szöszmötöl az előszobában, leáll játszani a kutyával, szinte láttam magam előtt, amint lassú mozdulatokkal leveti a ballonkabátját, előbb a váll-

fára akasztja föl, ami mindig ott lóg, hátha valamelyik kabáton nincsen akasztó, és folyton leesik a fogasról, ő meg nagy előszeretettel arra dobja föl a ballonkabátját, mert lusta vesződni vele. Ahogy levetette, mindig lazán rávetette, most meg hosszú másodpercekig igazgatta, és csak utána hajolt le, hogy a cipőjét is levesse. Az is eltartott egy darabig, mintha nehezebbre esne átbújni a papucsába. Hallottam, ahogy nyög közben, már a nyelvem hegyén volt a kérdés, miért nem ülsz le?, de aztán meggondoltam magamat, vártam, hogy mi lesz a folytatás, mit talál még ki, hogy minél később kelljen bejönnie.

Nem felejttem el az arcát. Mondom, nehezemre esett megállni, hogy el ne nevessem magamat. Kínomban beharaptam a számat, komolyságot erőltettem magamra, amikor megláttam. Ha azt mondom, úgy settenkedett be, mint a gyerek, aki rossz fát tett a tűzre, akkor nem mondok sokat. Zoli, merthogy Zolinak hívják, talán még nem is említettem, szóval Zoli sose szeretete a konfliktusokat. Nem is értem, hogyan volt képes megírni a cikkeit. Igaz, a munkájában tudott kemény lenni, de itthon sose, a fiúkkal is talán én voltam a keményebb, ő egyszer sem szidta össze őket, és most is lerítt róla, inkább visszatáncolna, csak hogy ne kelljen semmit mondania.

Miután az előszobában vetkőzött, úgy tett, mintha a kutya kényszerítene, hogy játsszon vele. Fojtott hangon beszélt hozzá, és csak akkor indult el nagy nehezen, amikor a kutya jellegzetes mozdulataival előreszaladt, s innen a nappaliból nézett vissza, hogy jön-e utána, akkor aztán már nem volt más választása, kénytelen volt bejönni.

A kutya fülét piszkálta, miközben a kanapén ülve hallgatott engem. Nem beszéltem sokat, elmondtam, amit gondoltam, aztán fölálltam, összeszedtem a konyhában a mosatlan edényeket, majd olvasni kezdtem. Ő még mindig a kutyával játszott, és én voltam olyan gonosz, hogy nem könnyítettem meg a helyzetét. Egy szóval se említettem neki, hogy mi lesz majd, ha elmegy, mi lesz a kutyával, ha ügyeletben leszek. Tudtam, hogy a legnagyobb visszatartó erő eddig is a kutya volt. Tizennégy éves. Tizennégy évet leélt mellettünk, a fiúk is odavannak érte, még ha nincsenek is itthon, az ő életükben más a fontos most, de elég nekik a biztos tudat, hogy bármikor hazajönnek, Bandi itt lesz, mert a kutya nevét is elárulhatom végre, és akkor már a fiúk se maradjanak névtelenségben, Áron és Kristóf, én pedig Tímea vagyok.

Jutka, a kolléganő mondhatta el Zolinak, hogy beszélünk a kutyáról is, hogy nekem semmi kifogásom ellene, megtarthatja a kulcsát, jöhet, amikor akar, viheti Bandit sétálni, ha meg éjszakás leszek, egyedül marad. Van ku-

tyapelenka, ha Bandi nem bírja ki, amíg hazajövök, legföljebb kimegy a fürdőszobába.

Mondom, semmi nem változott, miután Zoli elment, jött, vitte a kutyát sétálni, időnként itt vacsorázott vagy ebédelt, mikor hogyan jött ki neki a lépés, sokszor hagytam is egy cédulát, hogy mit egyen, főleg ha tudtam, hogy egyenesen a szerkesztőségéből érkezik, nem haza megy először, hanem ide, mert tudja, hogy Bandi várja. Eleinte furcsa volt neki, hogy Zoli elmegy, nézett utána bánatos tekintettel, de aztán megnyugodott. Végző soron a kutya is olyan, mint a gyerek, hamar elszomorodik, aztán hamar meg is vigasztalódik valamivel, vagy ha meg nem is, de elfogadja, hogy nincs mit tenni, a helyére kullog és alszik, vagy vár türelmesen, amíg újabb érdekes dolog nem történik, amiben neki részt kell vennie.

Nem tudhatom, Zoli milyen esemény után dönthette el, hogy visszaköltözik hozzánk Jutkától. Az az igazság, nem is kérdeztem, sem tőle, sem Jutkától, mert egyszer ő is eljött. Már sokkal bátrabban kérdezett, majdnem úgy, mintha régi barátnök volnánk. Én a konyhaasztalnál ültem, éppen a kávé ittam a késői ebédem után. Már majdnem öt óra is elmúlt, amikor csöngettek. Nem várok senkit, futott át bennem, meg még az a képtelen gondolat is talán, hogy épp jókor jön, aki jön, igaz, nem jelentkezett be, de kávé mindenestre kaphat, most főtt le, friss. És akkor ott állt az ajtóban Jutka.

Megint csak az udvariasság tartott vissza, hogy a beszélgetésünk alatt többször el ne nevessem magamat. Egyszer föl is álltam, úgy tettem, mintha nagyon sürgősen a mosogatóhoz kellene mennem, leöblíteni a kezemet vagy a kiskanalamat, hogy álcázzam a derűltségemet. Nem mondhatnám, hogy káröröm volt bennem, bár talán annak kellett volna lennie, inkább jót mulattam rajta magamban, amikor kibökte, hogy jobb lenne, ha Zoli visszaköltözne hozzám. Ő legalábbis úgy látja, és mit szólnék hozzá, ha itt-honról járna el hozzá, ugyanúgy, mint régen, amikor még csak titokban látogatta meg egyszer-egyszer az elején. Igaz, nem túl gyakran, de feljáromgatott hozzá. És ahogy így magyarázkodott, nekem komoly erőfeszítembe telt, hogy hangosan fel ne nevessek, mert nem pont ezekkel a szavakkal mondta, de ez volt az értelme. Akkor jött a kiskanálmosság. Ahogy csorgott a kezemre víz a csap alatt, elképzeltem, milyen arccal jön majd haza Zoli. Mint a kisgyerek, aki gyónni készül, és minél közelebb ér a gyóntatófülkéhez, annál jobban érzi, hogy minden elkövetett bűnének súlya a vállára nehezedik.

Hogy mi változott azzal, hogy Zoli hazaköltözött? Semmi. Régóta úgy éltünk mi már előtte is, mint két testvér, inkább mint férfi és nő, akik házastársak, de szerintem az emberek nagy része így él huszonöt-harminc év

után. Az persze nem mindegy, hogy mennyire túrik el szó nélkül a másik bogarait, mert minden azon múlik. Valakinek engednie kell.

Zoli hazaköltözött, én nem kérdeztem meg Jutkától, hogy a ruháit ezentúl ő fogja mosni, vagy rám marad, de nem is volt rá szükség, hiszen Zoli már képes rá, hogy hetente egyszer megtöltse a mosógépet, és nem keveri össze a fehér ruhát a színessel.

Nem, nem lettem Jutka barátnője, de nem is az ellensége. Lehet, hogy furán hangzik, de én nem csinálok nagy ügyet semmiből, beérem annyival, ha békén hagynak. Lehet, hogy Zolit is ezért engedtem el olyan könnyen. Mikor itthon vagyok, már úgy jár-kelek a házban, mint az árnyék. A kórházról nem kérdez, mert tudja, hogy most miben vagyunk, inkább elvonul a szobájába, hogy a jelenlétével se zavarjon. Itthon is van munkám, a kórházban nem ér véget a napom. Olyan kevesen vagyunk, hogy bent most sem mire nem jut időm. Pedig én az a fajta orvos vagyok, aki a szaklapok cikkeit is elolvassa. Ha már ilyen mostoha körülmények között vagyunk kénytelenek dolgozni, akkor legalább szakmailag legyünk topon, mindig ezt mondtam a kollégáknak is, most meg különösen.

Nem, hátráltatni nem hátráltatott, korlátozni sem korlátozott soha. Nem is maradtam volna együtt vele, ha megteszi. Nem erről van szó, hanem inkább sajnáltam, hogy nem tudok igazán odafigyelni rá, nem tudok partner lenni a dolgaiban, nem érdekelnek a madarai, nem érdekel, mit játszott a Barça. Még amikor ülünk ketten a vacsoránál, akkor is az jár a fejemben, hogy vajon a kis Réka hogy van odabent. Tudod, aki daganatos gyerekekkel foglalkozik, annak kicsit más a világgépe, mint az átlagemberé. Ugye, nem kell részleteznem?

Nem tudom, megunták-e egymást Jutkával, vagy Zoli egyszerűen elkényelmesedett a tél folyamán, az utóbbi időben mindenesetre rendre arra jöttem haza, hogy Zoli nem ment el, itthon ül. Hát te?, kérdeztem tőle, mikor megláttam, bár fölösleges is volt kérdeznem, az arcára volt írva a válasza, úgyhogy meg se álltam, kibújtam a csizmámból, és úgy, ahogy voltam, harisnyában, de kabátostul mentem be egyenesen a nappaliba, a konyhapulthoz, ledobtam a szatyromat, ráborultam, és nevettem hangtalanul, csak utána mentem vissza letenni a kabátomat.

Nem tudom, más mit szólna, ha meghallaná, hogy elment tőlem a férjem, mi több, az új barátnője kérte el tőlem, majd szép lassan visszaóvakodott, én pedig szó nélkül ezt is eltűrtem. Pedig ha valaki kérdezne, csak annyit mondanék rá, hogy egyszer élünk. És elhívnám magammal egy napra a kórházba, hogy nézzen körül.

Mikor az orvosira mentem, már akkor tisztában voltam vele, hogy az én munkám nem fog ott véget érni, hogy hazamegyek a kórházból, és mindent elfelejtek. Zoli kellett mellém, aki az évek folyamán szó nélkül eltűrte, hogy sokat éjszakázom, ő volt többet a gyerekekkel, a kutyával, aztán miután a gyerekek elmentek, már csak a kutyával.

Én a munkámmal mindenre tudok magyarázatot adni. Hogy ezt hogy értem? Amit az előbb is mondtam. Bárki bejöhet velem egy napra a kórházba, rögtön más színben fogja látni a világot. Még csak ez a vírus sem kell hozzá. Szerintem Zolit is ez a bizonyosság hozta vissza. Szerelmes lett, elmúlt. Mellettem nem lehetett az az erős férfi, aki ott áll támasznak a gyenge nő mellett, de kimondva-kimondatlanul tudta, hogy nekem mégiscsak ő a támaszom. Ezért is jött vissza. Én pedig hálás vagyok neki. És nemcsak a kutya miatt.

———— Szamosvári Bence

MAGÁNSINTÉR / ALOMŐR

macskaóvatosság / girhes pánik
szívnyávgás / vakdorombolás
vagy egy tető van hátra hazáig
vagy minden kémény végállomás
néha vassín néha heverő
fejem nap / öntudat-daganat
bundám plüss / molyette reszelő
átvágom vele magamat

néha vassín néha réztető
tőled vezet / hozzád vezet el
elmész a szoba vákuumkennel

csak emberkéz lehet a kilincsen
egy kell nyolcat leéltem előttd
nyelvem az ínyben szót keres nincsen
kinyúlik mint a perzsaszőnyeg

szenes ízelt lábakon
kosztosom a száanalom

félreugró szöcskeség
akiért megszületnék három
egyért megdöglenék
csurgatok lerázom

A HIT EREJE

Kinyitotta a szemét.

Szerette hosszan elnyújtani ezt az időt reggelente, mikor a teste még pihen, de a gondolatai már ébren cikáznak. Tudta, érezni fogja izmaiban a tegnapi kemény munkát. Agyagos, ázott volt a föld, hosszú és széles gödröt kellett ásnia, hogy beleférjen majd az a Nagyember, akinek a méreteinél csak a hatalomvágya volt nagyobb. Talán jobb lett volna csendesen elégetni a tetemét, de így döntött a Bizottság. Kell a felhajtás, a rezesbanda, a beszédek, a média és persze a tor a népnek.

Megmozdította a lábát, majd lassan kiült az ágy szélére.

Csak a pénz miatt vállalta ezt a munkát. Szegény falu ez, a temploma romokban, hantolás is csak ritkán volt. A népek rászoktak az urnás temetésre. A hamvakat inkább hazavitték, fülkére sem tellett. A sírokra az élő virág helyett nem hervadó műanyag koszorúk kerültek.

Feltette a kávé, és mélyet slukkolt az első cigarettából. Vajon papot vagy rabbit hozatnak, mert ilyen cécióhoz egyházi segédlet is kell. A környéket bejárva fedezte fel azt a sűrű gazzal benőtt kis zsidó temetőt, ahol néhány falubéli család ősei nyugszanak. A Nagyember utolsó kívánsága a hazatérés volt, pedig a szülei halála óta még a környéken sem járt. Magáról mindig a nép egyszerű gyermekeként nyilatkozott a sajtónak.

Mellkasában érezte azt a furcsa szorítást, mélyeket lélegzett. Elcsodálkozott. Talán sajnálja? Meg kellene siratnia? Összezavarodott.

A Nagyember legalább a halálával tett jót a falujának. Egy hét alatt megcsinálták az aszfaltos utat, ne legyen majd sáros az államtitkár úr cipője. Kitalarozták a szülőházát, és készül majd az emlékmúzeum. A kocsmára új tábla került *Pub* felirattal. Az asszonyok két hete gyakorolnak, hogy szép bánatosan énekeljék majd a kedvenc nótáját, vasalták a zászlókat.

A forró feketét kortyolgatva feltolultak benne az emlékek, az első találkozására. Mikor megérkezett a faluba, tele hivatástudattal, és fogadta őt, az akkor még csak a falu Ifjú vezetője. Mindent megígért, lesz tornaterem és később tanuszoda is, de most csak a libalegelőt tudja foci pályává minősíteni, erre volt keret. No de, majd ha pályázunk, szól a optimistára festett jövőkép. Hinnünk kell népünk dicsőséges történelmében, a te feladatod, ezt

a diákjaidban elültetni, hangzott a pálya kijelölése. Sajátos humornak vélte akkor, és nem foglalkozott vele.

Ha látta volna előre, mivé fajulnak ezek a mondatok, talán meg tudja akadályozni e szavak képviselőjének kártékony, üstökösszerű pályáját. Valójában talán ezek azok a rejtett történelmi csomópontok, ahol irányt vált egy ország fejlődése.

Bekapcsolja a laptopját, az egyetlen értékét ebben a rozzant házban, és gyorsan feljegyzi mint átgondolandót a készülő tanulmányához.

Mikor bevezették a hit- és erkölcstan tantárgyakat, az ötfős tantestület egyik tagja sem akarta vállalni. A szülők többsége a hittant kérte. Pap híján, kényszeredetten, de elvállalta az oktatását. Az ősi könyvben foglaltakat mint történeteket, ismerniük kell a gyerekeknek, az imára és a liturgiára majd a nagymamák megtanítyják őket. Lett is nagy felháborodás, behívták a Hatósághoz, ahol az volt a legfontosabb tisztázandó kérdés, milyen felekezethez tartozik, és mivel tudja ezt igazolni.

Rövidesen kapott az akkor már magas pozícióban lévő Nagyember aláírásával egy hivatalos levelet az iskolai centralizációról, vagyis a helyi intézmény megszüntetéséről.

Bár időpontja nem volt, elutazott a fővárosi irodába, ahol a férfimisdóban véletlenül összetalálkoztak, és mint *kedves földimet*, maga a Nagyember kísérte a bőrfotelig. A *mi járatban* után hangzatos kioktatást kapott mint a modernizáció fékezője, a haladás kerékkötője, ám ha új kihívást keresne, a Hivatalnak szüksége van a megbízható, elkötelezett munkatársakra, akár holnaptól kezdhetne.

A visszanyelt keserűség íze most is feltolul a gyomrából. A kutya vadul ugat, nehezen viseli a sok idegen jövés-menését, kimegy az udvarra, próbálja megnyugtatni, akárcsak önmagát. Leül a lépcsőre, simogatja az állatot, ügyelve, hogy ne fújja rá a cigarettafüstöt. Készülődnie kellene, kivasalni az ingét és átkefélni a posztózakóját, ám a késő őszi napfény oly szépen süt át a diófa levelein, oly megnyugtatón, időtlenül, hogy elül még egy kicsit. Csikorogva nyílik a soha be nem zárt kertajtó. Egy színes pufikabátos, erősen festett nő löki be, de visszariad, meglátva a kutyát.

– Maga lesz a sírásó, ugye? – kérdezi, majd a bólintásra a kerítésre akaszt egy fekete, zsinóros kabátot.

– Úgy látom, jó lesz a méret, ezt vegye fel, és ügyeljen, hogy ne sarazza össze! Ha vége a temetésnek, majd adja le a kék mikrobusznál!

– Nem veszem fel, van munkaruhám – feleli.

– Ember, egy ország, de lehet, hogy a fél világ fogja látni, nem lehet ilyen nemzetietlen! – sipítozik a nő.

– Engem már akkor megverték a rendőrök a kokárdámért, amikor maga még meg sem született. Úgyhogy ne merjen engem hazaszeretetről oktatni – csendesen mondta, de olyan erővel, hogy a nő kihátrált a kapun.

Valami megmarkolta belül azt a harmincdekás izomcsomót a mellkasában. Jólesett volna most egy pohár lazító pálinka, de nem mert inni, még dolga van, és jól akarta csinálni.

A ravatalozóban még nem voltak gyászolók, csak a sajtósok viaskodtak a jó pozíciókért, nem törődtek vele. Megnézte a volt Nagyembert, majd el-sétált a kiásott gödörig. A háta mögött hallotta a nő szabadkozását, hogy *ő odavitte neki*. Még a mindent megoldó szervező hangja is eljutott hozzá, ahogy a kameramant utasítja, hogy *csak a lapátot vegyétek belőle*. Sorra érkeztek a nagy fekete autók, az egyen-szomorú álarcot viselőkkel. Bár a sír nem volt messze a ravatalozótól, a feltámadó szél csak a beszédek foszlányait hagyta meghallani, de ez is sok volt a hazugságokból. Hat, centire azonos magasságú egyenruhás vette vállára a nem csekély súlyú terhet, és vitte a sírig, majd eresztette a szakszerűen megásott gödörbe. A segédlettel ellátott pap szorgalmasan lengette a füstölőt, az asszonyok torkuk szakadtukból énekeltek, mintha egy tehetségkutatón volnának.

Következett a betemetés. Várt egy kicsit, de senki nem hajolt le, hogy rögöt vessen a gödörbe, így elkezdte a felkupacolt földet lapátolni, egyenletesen, tempósan. Lelapogatta a hant tetejét, és hozzáfogott elrendezni a koszorúkat, mikor éles fájdalom hasított belé. Elejtette a csokrot, és a görcstől ráborult a sírra. Még hallotta a szervezőt, amint kiabál, *vegyétek, gyerekek, ez nagyon fásza*, aztán elsötétült minden. Néhány perc múlva azt érezte, a hátán fekszik, és egy kispap ütemesen nyomkodva a mellkasát, fohászko-dik felette, *édes istenem, hozd vissza a tanár urat*.

A távolból sziréna hallatszik.

ZÁRÓRA

- Nekem még jár egy szerelem!
- Jól van, menj haza, eleget ittál!
- Józan vagyok, és ma ötvenéves, újabban ez az új negyven, nem?
- Persze.

A csapos az elmúlt húsz év során már annyi ilyet hallott, tudta, nem kell ellenkezni, csak meghallgatni ezeket a nyomorultakat. Törölgette a sörfoltos pultot, aztán elkezdte felpakolni a székeket. Fáradt volt, ma különösen nagy volt a forgalom. Lehúzta a rácsot, de az ajtót még nyitva hagyta, amíg gépiesen felmosta a kocsmá kövét. Az a mondat valahogy beléragadt.

– És nekem, nekem is járna? – mondta ki hangosan.

Megzörgették a rácsot. Hátra sem nézve dühödten szólt.

– Zárva vagyunk!

– Igen, látom, de nagyon kérem, adjon egy konyakot!

Megfordult, és valami durvábbat akart mondani, de visszanyelte. Egy semmi kis nő állt az utcán, mint egy veréb, olyan.

– Van pénzem.

Remegett a rácson átdugott papírpénz.

Nem nézett ki elvonástól reszkető alkoholistának.

– Kérem! – szinte könyörgött.

A férfinak nem volt sietős a hazamenés. Az üres lakásában nem várta senki. Nem látta még soha errefelé ezt a nőt, pedig remek volt az arcmeómóriája. Felébredt benne a kíváncsiság. Csak éppen annyira húzta fel a rácsot, hogy a nő meghajolva elférjen alatta, majd töltött neki, és letette a pult-ra a poharat.

A nő még mindig az ajtóban állt, csak a szeme cikázott, mintha felmérné a helyiséget.

– Tessék. Meghívom rá.

A késői vendég csukott szemmel, a fejét hátravetve, mint egy keserű, de kötelező orvosságot döntötte magába a konyakot. Hirtelen fuldokolva köhögni kezdett, a férfi lapogatni kezdte a hátát, akár egy mohó gyereknek, aki félrenyel.

– Vegye le rólam a kezét, és nem kell ingyen ital! – lecsapva a pénzt, rángatni kezdte a rácsot.

– Csak segíteni akartam magának – szabadkozott a csapos.

– Mind ezt mondják, hogy segítenek, de még magukon sem tudnak.

Nézte a különböző véraláfutásokat a nő arcán. Pontosan látta a foltok színéből, hogy ezt a nőt rendszeresen verhették. Mit is mondjon? Hogy menjen haza?

– Van hová mennie? – talált rá a megfelelő kérdésre.

Csak ne sírjon, mert azt nem bírja, a részegek önsajnálattal teli könnyei nem hatottak rá. Ezek a hangtalan, legördülő cseppek szájalmat keltettek benne.

– Na, üljön le, főzök egy kávé, van még egy süti, kéri?

Gondoskodni akart erről a szinte gyereklánynak látszó utolsó látogatójáról.

A nő óvatosan leereszkedett egy székre, pont a *La strada* plakátja alá, mohón, kézzel tömte magába az állott tortát. Ahogy lenyalta csokis ujjait, elmosolyodott. A férfin a fejétől végig a gerincén mintha áram futna végig, ágyéka megfeszült, azt kívánta, ez a mosoly örökké tartson.

– Hogy hívják?

– Jázmin.

– Engem Pierónak hív mindenki. Azt mondják, olyan mókásan szomorú a képem.

Leült a nővel szemben. Felé nyújtotta a tenyerét, remélve, a bemutatkozás okán magánál tarthatja annak tövig rágott körmű, ragacsos kezét.

– Tényleg olyan – bólogatott a nő, de nem viszonzta a mozdulatot.

A férfi érezte, ez az a perc, amiről azt szeretné, ne múljon el.

Hatalmas csattanással felrántotta egy robusztus, egyenruhás alak a rácsot. Két lépéssel a nő mellett termett, aki nyakát behúzza, próbált még kisebbnek látszani. Megragadta a karját, felemelte a székről, és az arcába hajolva sziszegte.

– Úgy, szóval már kocsmázol is!

– Ne bánts! – akart a kocsmáros közbelépni.

– Kussoljál! Mit avatkozol bele?!

– Nem nagy dicsőség egy nőt megverni – próbálta jobb belátásra bírni az egyenruhást.

– Mit tudsz te! Majd ha téged is kifoszt a feleséged, akkor dumálj!

– A családon belüli erőszak is büntett – dobta vissza a szavakat a csapos.

– És a gyilkossági kísérlet? Ki se néznéd belőle, ugye! Na, indulás! – lökdöste ki az ajtón az asszonyát.

A férfi még látta, ahogy a nő ajkai köszönömöt formálnak.

Kevés ember jár az örömét megosztani ide. Mint az orvosoknak, az ő szívét is kéreggel vonták be a tragédiák, de most meztelennek érezte. Az a mosoly és az a semmi kis nő, tudta, több ilyen érzés már nem lesz.

Bezárta az ajtót, és kitette a *ZÁRVA* táblát.

KEDVENC ÁLLATOM

(O. Imre 6. osztályos tanuló házi feladata)

Sokat gondózkodtam, először a Kormos jutott eszembe, az a fekete kutya, ami mindég ott kóricál az utcánkba. Félős jószág vót, de magamhoz édesgettem, és hagyta, hogy megsimogassam néha. Dobátam a botot, megtanúta visszahozni. Gondótam, már jóba vagyunk, amikor egyszer az iskolából jövet ettem a kenőmájjas kenyeret, kikapta a kezemből, és belém is harapott, véreztem. A tanár úr elvitt a doktorhoz, és egy nagy szurit is kaptam, motorral mentünk, az jó volt. De a Kormos most már hiába csóvál nekem. Mer' aki egyszer belém harap, azt nem felejttem el neki.

Apám eljárt ganajozni, meg csutakolni a lovardába, egyszer elvitt magával, féltem a lovaktól. Apám ezt nevette. Mutatta, hogy előről menjek feljűk, mert akkó nem rűgnak. Egy kosárban alma meg répa volt, nem kérdeztem, csak kivettem egyet. Egy fényes csizmás ember rám szòlt, tegyem le, mer' az a lovaké, apámat meg leszidták miattam.

Vót macska is, de aztat nem szerettem. Sajnáltam a kismacskákat, még ki se nyílt a szemük, úgy ásták el őket. Anyám azt mondta, ne sajnáljam, mer' már egerünk sincs, mit ettek vóna.

Legkedvesebb állat nekem a csirke. Nagyon szeretem a pörköltöt, kenyérral tunkolva a szaftját. A döngkútról apám hozott, amíg le nem lakatolták, meg mésszel is leöntötték. A tanár úr kiabált, hogy meghalunk, de anyám csak nevette, tudta a módját, hogyan kell megfőzni. Először apám evett, hogy legyen ereje dógozni, aztán a nővérem, hogy legyen teje, tudjon szoptatni.

Mikor esküvő van a lovardánál, apám hozhat a maradékból, ha éhes vagyok, este mindég arra gondolok.

Ha nagy leszek, veszek anyámnak kis csibéket, sokat.

Molnár Vilmos

KÖNYVCÍMEK* BALLADATORZÓJA

Ne bántsátok a feketerigót!
Ne lőj az ülő madárra!
Pápai vizeken ne kalózkodj!
Embert enni nem való.

Rossz Herceg! Megbocsátjuk, hogy nem férsz el a fekete rigótól.
Beletörődünk: puskádtól nincs biztonságban fészken a tyúk.
Még nevetünk is: halálfejes lobogóval ladikázol
vaticáni szökőkutakban.
De citrom nélkül fogyasztod az embert – pfuj, ez csömörletes!

RÖVID CHANSON

Mert az élet
hibás álom,
ha ráérek,
reparálom,
vagy megírom:
preparálom.

*Az első szakasz négy sora sorrendben a következő írók prózaköteteinek címeiből áll össze: Harper Lee, Tandori Dezső, Esterházy Péter, Malcolm Bradbury.

HAIKUK KAVICS TÉMÁRA

(Biliárd)

Végenincs sznúker:
kavicsok a mederben,
csobogó dákó.

(Jégkorszak)

Színes kavicsok
a fövényen. Megfagytak
a gombfestékek?

(Asztroizé)

Sárga kavicson
csillantja fényét a Nap –
 kozmikus játék.

(Dilemma)

Rajz két kavicsról.
Vagy könyvbe préselt hangya?
Nyomtatott kis **g**.

(Kígyókő)

Néphitben kígyók?
Dehogy: pártkatonák! Mind
egy követ fújnak.

(Következetesség)

Minden követ meg.
Addig, míg kő kövön nem.
Nagy kő szívről le.

(Wass Albert)

Fogam közt a bor
szalad. A fogkő marad.
A fogkő marad.

(Sztúpa)

Parti kavicsban
rejtező Buddha; csobog
az imamalom.

(Mértéktartás)

Túlzás kerülve.
Versnek ez csak haiku.
Kőnek csak kavics.

W. S. PERSZIFLÁZS

Több dolgok vannak a költők fejében, Horatio, mintsem az emberek álmodni képesek.
Több dolgok vannak az emberek fejében, Horatio, mintsem a költők álmodni képesek.

ISTEN

úgy félúton lehettem, esetleg egy kicsivel odébb, mindenesetre ott, ahol még erőt kell gyűjteni a továbbiakért, a völgy egyik oldalát néztem ki magamnak, itt megpihenhetek, fennebb óriási fa kínálgatta hívogató árnyékát, feléje indultam, az ősz eleji, szakadtas pázsit még védelmezte fűzöldjét, de lilás kelyheit már égre tárta a kikerics, a bokrokon pirult bogyók, búcsúzni készülő elevenség, hátradőltem a fűbe, valahol a fény és az árnyékoltság határán, testem hamar rátalált kényelmére, a tekintetet kell szabaddá tenni ilyenkor, magától keresi meg illeszkedését, magamban ritkán találok a megoldást, de ha azt nézhetem, ami meghalad, amiből a szabadság érintését tudom kiolvasni, az mindig kiszabadít nyugtalanságomból, gyötrődésemből, szememen még a hosszú út hályoga, de tekintetem már kutatja fogódzóit az út túloldalán, egy hasonló domb emeli ott magát elém, mint amelyik hátam hűvöséből, az árnyékból bizserget, csak itt fénybe vonja magát, elhiteti, hogy láthatom, részeit megnevezhetem, de hogy, lehet-e ma a tájba szorongás nélkül belefeledkezni, mintha egy örökös búcsúzásban állnánk, ott, ahol éles forgókések metélik a szemhatárt, szabad-e még szépnak látni a délután meghosszabbodó fényeit, csalás nélkül szétnézni könnyedén, ma ez kinek adatik meg, legalább a térről legyenek pontos fogalmaim, épp a legnehezebből, a térbeli hely, úgy látszik, valami rettentő kell legyen, és nehéz is megragadni, nevet adni a rettentőnek, szavakat találni rá, különbségeket észlelni abban, ami, mint egy kidőlő fal, készül rád zuhanni, miközben minden áll, semmi sem mozdul, szakadék fölött kifeszített kötélt moccsatlansága, hiába nem rezdül, mégis tisztán látod, ahogy áthidalja az ürességet, beelátod, nyitottá válni erre a felfoghatatlan történésre, miközben nem te lépsz, nem te nyitsz, hanem éppen hogy felnyitódsz, nem előtted van a látvány, valahogyan eléd kerül, üveglapra szór homokot egy nyitott tenyér, de te nem a folyamatot észleled, nem a szétterülést magát, látod a kezet, látod az üveglapot, látod a homok leheletnyi redőzeteit, a szétterülést csak *érezed*, ó, ezek a rég kihűlt, kompromittálódott érzések, vajon rátámaszkodhat még bomlottságom, felnézek a dombra, egészen elfoglalja a látóhatár al-

só részét, kétoldalt elszórtan fák állnak, míg középen egy tágas mélyedésben erdővé sűrűsödnek a lombkoronák, fent pedig az ég fátyolfelhős boltozata, hány ilyen hasonló dombot láttam már, hány ilyen erdőt, tisztást, hegyet, égboltozatot, néha azt érzem, már az összet, hogy kimerítettem, elhasználtam a természetet is, aztán jön egy ilyen szerencsés délután, egy ilyen félrehúzóadás, erőt gyűjtés félúton, esetleg egy kicsivel odébb, és akkor, mintha eddig csak egy sötét függöny mögött álldogáltak volna, hirtelen elém lépnek a fák, könnyed összevisszaságban szétrajzanak a domb oldalán, de nem tolakodón, csak éppen annyira, hogy érvényt adjanak annak a gondolatnak, hogy nem kopár a domb, nincs letarolva, lecsupaszítva, nem holt anyag, de ez csak átfut a fejemen, mert már látom a dombot is megmutatkozni, súlyos, telt ragyogásban terül ki az ég alatt, mintha bőre alatt egy hatalmas lény aludná álmát, mert *ezt* látom, egyszerre a súlyt és a könnyedséget, a kinyílást és a becsukódást, a kife-szülő kötelet, a szétszóródó homokszemeket, az alakulást, ahogy az egész fölé az ég áttűnő bordázata borul, mintha kékes röntgenképen látnám a magasság szerveit, de nem láthatom ezt, kísért meg egy túlvilági hang, a világ már rég máshogy történik, csak atomok ütköznek a térben, minden ennek folyománya, de nem kerülhet ennyire távol egymástól, amit látok és amit tudok,
tűz... tűz...,
lángban, lángban, lángban, ...,
érzékeim elpattanó peremén egy másik történet készülődik, ott nincsenek dombok, fák, lejtők, emelkedők, ott nincs kinyílás, becsukódás, ott nincs kiterülés, sűrűsödés, áttetszés, egy holt nyelven azt mondanám, ott isten van, de ezt mégsem mondhatom,
isten érzékcsalódás

Kukorelly Endre

Ó, ALT, ÖREG, ÓS, REGIES

*„A költőnek az volt a szándéka, hogy még hat regényt ír, amelyben kifejtette volna nézeteit a fizikáról, a polgári életről, a háborúról, a történelemről, a politikáról és a szerelemről, ahogyan az Ofterdingenben a költészetről tette.”
(Ludwig Tieck kiegészítése Novalis Heinrich von Ofterdingen című regényéhez)*

*„It is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.”
(Shakespeare: Macbeth)*

*„Ülök egy nő szagában”
(Gottfried Benn)*

(Történelem. 1962) (K) anyja református. Az apja katolikus. Nem járnak templomba. Semmi templom, semmiféle Isten. (K) nagymamája jár református istentiszteletre. (K) katolikus, legalábbis így van beírva. Bejegyezve, bejelölve stb., ezt tudja magáról. Fuksz zsidó, a Takács Döme is, (K) így tudja. Azt nem tudja, hogy honnan tudja. Az anyjától? Azt se, hogy mindez igazából mit jelent. (K) és a családja keresztények, (K) volt elsőáldozó is, aztán semmi. Nem sok minden. A szülei elkísérték őket, a hűgát és (K)-t elsőáldozni, le van fényképezve a Szent Család a templomkapunál. Vallásról nem esik szó. Otthon se, mert kommunizmus van, a kommunizmus kiszorította Istent otthonról. Beszűrődik a kommunizmus a réseken, mint a téli fagy a szobába. Bejön, mint a hideg levegő a nyitva felejtett ablakon. Fukszék zsidók, és (K) nem kérdezi meg a Fukszt erről. Kommunisták, de erről sincs szó. Fociról van szó, bár a Fuksz nem tud focizni. És a Döme sem. Mert a zsidók bénák, mondja Bartha (K)-nak. Hasra esnek az orrukban. A másik osztályban a Matt és a Major jól fociznak, gondolja (K), de nem mondja a

Barthának, mert Bartha gyűlöli Mattot és Majort. Mivel azok jól fociznak, legalább annyira jól, mint a Bartha. Vagy én, gondolja (K).

(Politika. 2021) Egy nő ül a vonaton (K)-val átellenben, a sarokban, és egész úton a telefonjába bámul. Lesunyt fej, lesütött szem, erős, túlzottan fekete, idétlen formájú műszempillák. Nem néz föl. Lehet, hogy fölpillant olykor, ha megérzi, hogy (K) nem néz rá. Néha megrázza a fejét, maga elé morog, (K) nem érti, mit, még azt se tudja kivenni, melyik nyelven morgó-lódik. Vele fog élni, gondolja (K), ezzel a nővel. Leimádkozom róla a bugyit, gondolja, és némi merevedést érez magán. Leimádkozom róla a műszempillákat. Mennek majd ide meg oda, *velnessz, Olaszba*, abbahagyja a cigizést, el se kezdi, találnak közös nyelvet, kiegyeznek politikailag, ez gyorsan megy, valahogy kiegyeznek ételekben, abban főleg, hogy hol fognak lakni, kefélnek, mint az állat, lesz gyerek, és ha majd kegyeskedik végre fölállni erről a hülye ülésről, és kilépni a folyosóra, vagy legalább kihúzza magát, nyújtózkodik egy rövidet, meglátjuk, van-e melle, és milyen a lába, gondolja (K). Aztán kinyitja a komputert, másra kezd figyelni, és amikor valamiről megint eszébe jut, és odapillant, már nincs ott a nő a hülye szempillájával. Se a nő, se a kabátja, se a bőrröndje.

(Szerilem. 1966) ((C)) beteg. Telefonál (K)-nak, hogy látogassa meg. Van telefonjuk. (K)-éknál is van telefon, ez ritkaság. ((C)) felhívja (K)-ék lakását, és pont (K) veszi fel a telefont. Mi lett volna, ha (K) nagymamája vette volna fel? Mi lett volna, semmi, ((C)) megoldja az ilyesmit. (K) anyja veszi föl. Csókolom, mondja a telefonba ((C)), mondja a nevét is, ((C)) vagyok, és a... Szervusz, kislányom, válaszol neki (K) anyja azonnal, nincs itt-hon a fiam satöbbi. Vívóedzésen van. Fogalmam sincs, hol van. Leküldtem a közértbe. Elköltözött. De nem (K) anyja veszi föl a telefont, hanem (K), és ((C)) közli vele, amit akar, hogy ő beteg, és látogassa meg, de azonnal, amíg az anyja vagy ki, haza nem jön. A nagyanyja. Az idióta húgocskája. Hálóingben nyit ajtót. Beszalad a szobába, visszabújik a paplan alá. Föltérdel, előbukkan a melle a hálóing nyílásában. Jól vagyok, mondja. Csak szörnyen lázas. Fogd meg itt, érzed?

(Költészet. 2011) Bármit elrontok. Ezt magának mondja. Mondja maga elé (K). Elrontottam. Ezt aztán végképp elbasztam. Körülpillant, hogy hallja-e valaki, de ő maga az a valaki, aki hallja.

(Polgári élet. 1977) Mindez lassan. Eszik, abbahagyja, leteszi a villát, föl-áll, lezöttyen. Lassan csinálja. Sokáig rág, lassanként nyeli le, amit a szájában tart. Miután egy percig rágta. Egy évig rágja, fél évig nyeli. Józsi bácsi. Józsi bá, baszod, milyen lassú vagy! Olyan lassan áll föl az asztaltól, mint aki közben többször is meggondolta magát. Hátralöki a székét, lassított film, a szék felborul, lassan puffan a szőnyegen. Aztán valahogy helyreáll minden, az idő lelkiismeretes vasút, behozza a késedelmet. Ne öregedj meg, mondja Józsi (K)-nak. Jó, gondolja (K). Égett szag van. Valami oda lett égetve, nyitva az előszobaajtó, beszivárog a szag a konyhából. Te, fiam, ég valami, kérdezi az öreg (K)-tól. Ég, mondja (K), megnézzem? Bólintás. Jól áll rajta a zakó, jó az arcéle. Kilencven is elmúlt. 97? Józsi bácsi meg a Jóska a házból, (K) elképzeli őket egymás mellett. Hát, két öreg, mindenesetre, és az is milyen öreg, amelyik nem annyira öreg.

(Háború. 1972) Singhoffer üvölt a Breierrel. Ilyenkor Breier nem mosolyog. Nem is somolyog. Csak ilyenkor nem, mert általában mosolyog, és egy csomó ránc kerül a szeme alá. Kiül a nyál a szája sarkában, két kis fehér gombolyag, (K) azt figyeli, hogy mikor nyalja *már* le a szája széléről a nyálát. Nem nyalja le. Singhoffer üvölt, Breier arcáról lefagy a mosoly. Ha a Singhoffer üvölt valakivel, a képébe bámul. A képébe mered. Kivéve a Breiert. Ha a Breier honvéddal üvölt, nem néz rá. Singhoffer szakaszvezető csak vele üvölt így, mással másképp üvölt. (K) nem tudja, hogy Singhoffer azért üvöltözik-e így Breierrel, mert az zsidó, és lehet, hogy még Singhoffer se tudja, hogy azért üvölt-e, egyedül a Breier tudja, hogy Singhoffer igenis azért üvölt vele ebben a regiszterben. Erről (K) úgy értesült, hogy Breier megmondta neki. Kicsit mosolygott is közben. Törölje meg a pofázmányát, mondta Singhoffer feltűnően halkán Breiernek. Ami halk, az itt hangos. Aki halkán beszél, azt mindenki hallja.

(Költészet. 2006) Előbb-utóbb a halálnál lyukad ki, mondja (K) anyja (K)-nak. A Margit. Ezt nem bírom, mondja, és *túlzott* arcot vág hozzá. A kapu elé áll, a kerítéshez, és addig nyomja a csengőt, amíg ki nem megyek. Jó, és ki is megyek. Kimész? Ki. Miért, mit csináljak, hagyjam, hogy nyomja a végtelenségig? Szereltessem le a kapucsöngőt? Ideáll a gépével, rádól a csengőre, és ahogy megpillant, már mondja is. Zsidók és nemzsidók, szorítózsa, ez már nekem is sok, nevet (K) anyja. Ez is meghalt, meg az is, fogalmam sincs, kicsodák, nem ismertem őket. Plötzlich müssen die Leute sterben. Meg hogy ki van kórházban, és ki nincs. *Előbb-utóbb* és *kilyukad*.

(K) hirtelen nem tudja, mi az a gépezet, aztán eszébe jut, hogy a Margit egy villamos tolószékben furikázik. Vagy mi is az, kerekesszék. Hirtelen hálnak meg az emberek, áll Jóbnál, 34:20. Egy szempillantás, és meghalnak éjnek idején.

(Politika. 1995) Magyarok! mondja egy külföldi. A magyarok szenvedélyesek, mondja ez a külföldi, konkrétan (K) nagydarab német barátja. Hogy mi? kérdez vissza (K) azonnal. Szenvedély... also Leidenschaft. Miért lennének azok, vág a szavába (K), közben hallja is magát, ahogy szenvedélyeskedik. Na így! mondja a német, és vigyorog. Vagyis ezért! Hogy tehát például (K) most is milyen szenvedéllyel nyomja vissza azt, hogy szenvedély. És hát a szenvedés, az is jól megy *nektek*, Leid, folytatja, de (K) erre már nem válaszol. Ha válaszolsz, az tiszta kompenzálás. Jó, persze nem folyvást vizsgálgtod magad mindenféle tükrökben, a magadról alkotott képpel hízelegsz magadnak, a hüvös, kimért, a *cool* pedig menő, ne jöjjön senki ezzel a szenvedély-cuccal. Az igazi menő szenttelen. Semmi szenv, mondja maga elé (K), ehhez illő arcot öltve. Rezzenéstelen arcot öltve. Néz nagy nyugodtan. A *cool* – attitűd. A szenvedély attitűd. Vérmérséklet és szocializáció terméke. Észak-Nyugat, Dél-Kelet törésvonal. Legalábbis Európában. Legalábbis ahogy (K) látja. Az előítéletein keresztül. A cigányok üvöltöznek egymással. Az arabok üvöltöznek, rázzák az öklüket. Ha bekapcsolod a tévét, azt látod, hogy feketébe burkolt mohamedán nők rázzák valami miatt az öklüket, és érzed, hogy lefagysz tőle, te, szenvedélyes gyűjtő és szenvedélyes futballista. Érzelmes, érzelgős. Szenvelgő. Nevetséges, vagy micsonda. Igen, nevetséges olvasó, író, csajozó, ámuló, bámuldozó, vitatkozó.

(Háború. 1966. 2006) Az apja zsidó, az anyja nem, közölte a Takács. Meséli (K) ((C))-nek. ((C)) megfordul az ágyon, a fenekét (K)-nak tolja. Vagy fordítva, az anyja zsidó, nem emlékszem rá, de mindegy. Nem mindegy, válaszolja ((C)). Állandóan ilyesmivel jött a Takács. És jelentőségteljesen bámult az arcomba, mintha nekem ebben az ügyben valamit kéne lépniem. Csinálni valamit. Nem állandóan, de sokszor. Többször. Ez az ideges kapkodás az identitás körül. Fölkapja, és továbbdobja, mint egy izzó fadarabot. Már meghalt, folytatja, de ((C)) nem válaszol. Alszol? ((C)) erre se válaszol. Megbaszlak, suttogja ((C)) a fülébe, de semmi válasz. Ráverem az arcodra a gecit. Jó, mondja ((C)), de meg se mozdul. (K) se mozdul meg.

(Szerelem. 1998) Ő négyfajta fagyit kér, mármint ((C)), legyen közte pisztácia. Vanília, sztracsatella és ízé, mindegy. Málna. Inkább citrom, vagy nem, mégis vanília. Jó, és tejszínhab. És nem, mert csokoládé inkább. Mint mi? Mint mit mi? Inkább csoki, mint citrom? Nem, ez is, az is. ((C)) *határozottan* nézi a fagyaltost. Sztracsatella nincs, közli a fagyaltos fahangon. Nem hoztak. Elfogyott. Föl lett zabálva. Ha azt hallom, hogy sztracsatella, mondja a fagyaltos ((C))-nek, ha ezt a szót hallom, akkor elalszok.

(Költészet. 1972) Csak zsidókkal üvöltöznek így, közli Breier (K)-val. És hozzáteszi, hogy nyugi. Ezt (K) nem érti. Ezt se, és semmit se. Mi? Breier nézi (K)-t. Mit mi. Elfordul, megnyalja a szája szélét. Visszafordul, mosolyog. Ez a regiszter a zsidóknak szól, mondja. Paraszttal nem így üvölt. Veled nem így üvölt. Hülye gojokkal nem így üvöltenek. (K) ezt nem érti. Na most ebből aztán végképp mi a faszt lehet érteni, gondolja. Kérdezze meg a Breiert? De *pontosan* mit kérdezzen?

(Történelem. 1995) A tonettfogasba kapaszkodik, megtöri a cipője orrát a nadrágszárában. Letolja az egyik lábáról a cipőt, lecsúszik a zoknija is. A mezítlábas nagyujjával tuszkolja a másik cipője sarkát, nem jön le. A szék-re ülve lehajol, kiköti, meglazítja a pertlit. Hirtelen látja maga előtt az apját, a régi lakás előszobájában. Hirtelen – de mi az, hogy hirtelen? Egyszerre. Egyszer csak. Az apja, zakóban, félig oldaltól. A zakó háta. A kalapja az akasztón. Hova lett az a kalap, gondolja. Hol lehetnek az apám kalapjai? Megint eszébe jut, ahogy keres egy kalapot, de sürgősen, mert késésben van, és őt kérték föl, hogy beszéljen az Erdély temetésén. Elkésik, és nincs rajta kalap. Be se engedik, zsidó temető, belépés kalapban. Vagy sehogy. Aztán beengedték, nem késett el, volt a fején kalap, és nem a házmesteré, a Horowicz bácsié, hanem az apjának a kalapja, mert (K) anyjának eszébe jutott, hová pakolta. Az előszobaszekrény legfelső polcára. (K) fölmászik a létrán, és kiveszi az egyik kalapot egy poros műanyag zacskóból. Más innen a táj, gondolja. Még kicsit marad. Aztán nagyon kell rohannia.

Babiczky Tibor

ATLANTISZI KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA

(RÉSZLET)

SZEUDONISZ

A háború első napja

Arról szólt a barátom – hallgatnom kellett, a barát
szolgál –, hogy a nője a leggyönyörűbb a világon.
Hittem is, nem is – ami bennem van, nem az isten.

Láttam a nőt már persze itt-ott felbukkanni a házban,
szép is volt, de hogy ő-e a legszebb – mégis: ki szerint?
És a barátom mondta, lessem meg hát meztelenül,

látva a testét majd tudni fogom, mi a szépség.
Kényszer volt, néztem, s végül – amikor kiosontam –
észrevett a nő. Szép volt, nem tudom, szép-e eléggé.

Azt mondta, így még meg nem alázták, döntsem hát el, hogy
én ölöm meg a férjét, vagy átadom önként
életemet. Messze járt minden isten. S a szája közel volt.

A kikötőben

Ismerem a kikötőt gyerekkorom óta.
Látom az északi mólónál az idiótát, minden
félrekúrást tudok a kocsmá fölött, ismerem az
összes lecsúszott királyt, aki szeret

hosszan beszélni elképzelt életéről, ami szanaszét
hullt. Azt mondják, egész ügyesen forgatom a
szót. De én csak a kikötő nyelvét ismerem –

nem hajóztam nyílt vízen soha még. Tudom, hogy
itt mennyit ér az élet. Sosem lett családom, de tudom,
egy halott állat mennyit fial. A győzteseknek
félretett borért viszont kár. Elfelejtették volna általa őket.

A görög

Azt a görögöt, bár évekig nem szólt
hozzá senki, végül mégis
befogadta a város. Talán mert jól
értett a borhoz, s tisztelte

a tengert. Megszerettük józan mámorát,
és mondtuk is neki sokszor:
„Ti, görögök, mindig gyermekek vagytok,
öreg görög pedig nincs is.”

A krétaiak

A mítosziak szava métely – azt állítják,
hogy Zeusz megszületik ugyanabban a
barlangban, évre év, villámlás közepette,
aztán meg is hal, ugyanabban az évben,

s eltemetik.
Knósszoszban senki nem ért
semmit – tudd hát: bárki lehet görög, de a
krétaiak sohasem.

Demény Péter

A TENGER
AKÁRHONNAN

Leromboltam, hogy felépíthessem.

Emlékszem, milyen idegenül ültem a különféle vallásórákon Bikalon vagy a konfirmálás előtt. Mindig úgy hallgattam a bibliai történeteket, mint a meséket, legfeljebb rokonszenvvel, de soha nem hittel.

A templom is olyan idegen volt, hűvös, túl nagy. Otthon nem éreztem jól magam, és akkor belevetnek egy óriási mélyhűtőbe, ahol még hajlongani is kell. De ki előtt?

„Egy hit nélküli pillanat vett magához.” Ezt a Sebestyén Mihály-mondatot évek óta hordozom magammal. Engem nem egy ilyen pillanat, hanem egy gyötrődő folyamat. A szüleimben nem hihettem, ezért Istenben sem hittem. Minden rossz volt a világon, hát hogy hihettem volna?! Hosszú, hosszú évek teltek el, amíg megértettem, hogy Isten inkább képzet, mint egy távoli ember, aki segíthetne.

„Amikor én istent faragtam, kemény köveket válogattam. Keményebeket, mint a testem, hogy, ha vigasztal, elhihessem.” Valahogy így. Mint mindig, most is az irodalom segített. Bár ez is csak jön a nyelv tehetetlenségével. Nem segített, hanem elindított egy zarándokúton, egy belső Caminón. Ha lehet faragni, akkor jó, akkor talán nekem is van esélyem.

A szeretet hiányzik a legfájdalmasabban, ezért aztán nem az Úrban hiszek, hanem Jézusban. Benne tudok hinni, rá fel tudok nézni. Az ő szeretettel működését értem és kívánom.

Akkor olvastam el a *Szent Lajos király hídját*, amikor Kányádi Andris elmesélte, hogy a katasztrófa után a szerzetes nyomozni kezd, mert akarja érteni, miért éppen az az öt ember esett a híd leomlásának áldozatául, és arra jut, hogy azért, mert nekik már nem volt kit szeretniük, és az sem, aki szeresse őket. Ha elképzelem a halálomat, lehet, hogy az is ilyen lesz, csak az enyém azért, mert a szüleim nem szeretnek, és ettől egész életemben üvölteni fogok.

Több pap, akivel találkoztam, akármilyen felekezethez tartozott is, belemerevedett egy ószövetségi, büntető szerepbe. És ha nem merevedett is bele, Jézust akkor is ritkán tudta követni. Nem tudták a szeretetet kiterjeszteni, muszáj volt találniuk valakit, akire haragudjanak. Emberi dolog, persze; de szintén emberi dolog lenne legalább elgondolkodni ezen. Hogy a menekültellenes propaganda sokukat telibe találta, az felkavaróan árulkodó. De akkor mi van Istennel?

Olyan voltam, mint az *Iskola a határon*: egy könyv, amelyikben emlegetik Istent, a sokat idézett címek egy része is tőle van, Medve a Miatyánkba sül bele, de senki sem hisz igazán, és ez, a hit elmaradása nem is probléma senki számára. Igaz, számomra problémának kellett lennie, mint annyi mindennek, ha egyszer annyit hadakoztam vele. Kerestem, és talán megtalálom.

Most már mindenesetre van viszonyom hozzá, még talán vele is. Estétként már úgy alszom el, hogy egy saját használatra készített imát mondom neki. *Köszönöm, Istenem, hogy nekem van a legjobb lányom, a legjobb feleségem...* Mennyire hálás az ember, hogy önző lehet.

Az irodalom közelebb vitt hozzá, főleg a költészet. Igazán közel azonban a zene, főleg Mozart *Requiem*e vagy Orff *Carmina buranája*. A költészet túl konkrét, szavak vannak benne, amelyek távolítanak Istentől, nem engedik, hogy az ember elengedje magát. A hangok szabadabbak, engedékenyebbek, összességükben idéznek fel valamit, nem egyediségükben.

Vagy ha a költészet, akkor azok, akiknek volt egy Isten közeli levegője: Arghezi, Balassi, Pilinszky, Ady. Többen közülük azért is érdekesek voltak, mert leginkább az Ószövetséget éreztem bennük áramlani, és nem az Ószövetségnek azt a patriarchális, kíméletlen stichjét, amely annyira zavar, hanem inkább a fenségesen óvót. Indulatomban mégis Arghezi jelentett számomra a legtöbbet, az a „vreau să te pipăi și să urlu: Este!”, amit nagyon nehéz magyarra fordítani, az Áprily-fordítás pont a közepén akasztja meg a mondatot.

Aztán furcsa módon Isten él valahogy Caravaggio iszonyú képében, a *Dávid Góliát fejével* címűben, amelyről megtudtam, hogy Góliát arca a festő arca tulajdonképpen. A vesztes én vagyok? Sohase szerettél, nem volt pillanat? Vagy a halállal közelebb kerülök hozzád? Nem tudom.

És Csontváry. A cédrus előtt megborzongok, annyira magas és levegőtlen ez a kép, agyonnyom. Van Gogh viszont magába fogad, magához hív a *Csillagos éjtel*.

De miért van szüksége az embernek közvetítőkre? Miért nem pillantja meg valahogy Isten arcát? Talán Dsidánál meg is pillantja. Azok a boldog zsoldárok, azok a lelkendező fohászok! Soha nem éreztem, hogy „mégiscsak egy nagy, ismeretlen úrnak vendége voltam”, azt azonban igen, hogy ha az ember örül, akkor Isten is vele örül. Örül neki.

A szigorú hitek, Dante csiszolt lépcsői nem valók nekem. Az örvénylő hitek, azok igen. „Szükségem van a haragodra.”

Meg az ölelésre is. Nagymamám többször elmesélte egyik álmát. Valahol van, és egyszer csak megjelenik az apja, s inti, hogy menjen hozzá. Ugyanakkor ellenben az anyja azt inti, maradjon. „Akkor fogok meghalni, amikor édesanyám is inti, hogy menjek.” És most hallgatom Réz Pál hangozó memoárját, amelyben elmondja, hogy 1984-ben, imádott felesége halála után talált egy doboz cigarettát, benne egy cédulát: „Ha már nem leszek.” Azóta minden születésnapján elszívott egyet, és azt gondolta, addig él, amíg a huszonöt cigarettányi doboz tart. Hét évvel túlélte, de hát ez mit sem számít a hit megnyugvásához képest.

Vannak helyek is. A Mátyás-szobor Kolozsváron a körülötte áramló Főtérrel. A Fellegvár a Szamos fölött. A Sétatér. A tenger akárhonnán. A Meteorák. Pascal és Marcus Aurelius, Steinhardt és Britten.

Sok közelítés, kevés hasonulás. Csak a küszködés, a vergődés, a nyugtalanság. És a köszönet, hogy ezt az embernek végig kell csinálnia. A dühös legyintés, hogy nem tud lemondani róla.

Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét! Kin ő csak elmosolyodék.

Codău Annamária

TÖRVÉNYEK ÉS
TÖRÉSEK KÖZÖTT
NEMES NAGY ÁGNES
AZ UTCA ARÁNYAI
CÍMŰ MŰVÉBEN

Törvény, szabály és szabadság relációja mutatkozik meg Nemes Nagy Ágnes *Az utca arányai*¹ című prózakölteményében (*Egy pályaudvar átalakítása*, 1969–1985), a tartalmi elemek és a formai szerveződés felől egyaránt. A mű szimpatikus, talányos, sok értelmezőt késztetett gondolkodásra, és arra is alkalmas, hogy egy szoros olvasat során az életmű több jellegzetességére is kitekinthessünk, illetve egyéb Nemes Nagy-szövegek olvasata felől újabb dimenziói nyílhatnak meg. A szabályosság és szabadság versbeli összefüggéseinek körüljárásához a schilleri *Kallias*-levelekben kidolgozott szépségelmélet néhány aspektusa kínálkozik segítségül anélkül, hogy az elmélet minden pontjában megfeleltethető lenne Nemes Nagy gondolati-ismeretelméleti költeményével. *Az utca arányai* ugyanis nem a szépről szól, nem azt tematizálja explicit módon, de a párhuzamot többek között indokolja az, ahogyan a költő a „vers mértanáról” vélekedik. A schilleri elgondolás mint vezérfonal kiegészíteni és árnyalni segíti a szakirodalom olyan értelmezéseit, amelyek valamilyen módon képletesítik és egyértelműsítik *Az utca arányai* jelentését. Éppen azt látom izgalmasnak Nemes Nagy életművében, hogy amint a lehető legpontosabban véljük versei értelmét megragadni, akkor válik valamilyen újabb vonatkozásában hozzáférhetetlennek.

Szabály, szabadság

Schiller *Kallias, avagy a szépségről* című értekezése a szépség fogalmát járja körül, szembeszállva azzal a kanti elgondolással, amely szerint az ízlésítéletnek nincs objektív elve. Schiller szerint „mindazt, ami úgy tűnik fel, mintha önmagát határozná meg, vagyis függetlenséget élvezne más erők befolyásától, szépnek kell neveznünk: a szép nem más, mint szabadság a jelenségben”.² Ehhez az általános gondolathoz úgy jut el, hogy a szépséget megkülönbözteti a tökéletességtől. Mindkét fogalomhoz hozzátartozik az arányosság, a szabályosság, a különbség viszont az, hogy a szépség esetében mindez csak a szépség anyaga, és nem annak kiváltó oka. Ráadásul az, amit szépnek nevezünk, nem a tárgy, a cselekvés érzéki tökéletessége, hanem az a szabadság, amellyel ez az érzéki tökéletesség kifejeződik. Azaz: egy dolog akkor szép, ha tökéletessége a természetének hat. Például a hullámos vonal is azért szép a cikkcakkoshoz képest, mert megmutatkozik benne a szabadság a jelenségben, ami tulajdonképp az autonómia a jelenségben.³

Schiller tehát összekapcsol és egymás függvényében láttat olyan fogalmakat, mint a szépség, a szabályosság, a szabadság, a természet és az önkéntesség/autonómia. Eszerint a szabadsággal akkor találkozunk, amikor egy tárgy a szabad akarata által önmaga határozza meg önmagát, vagyis úgy kell megjelenítenie magát a szemlélő számára, hogy ne legyenek nyilvánvalók a szabályszerűségei, mert ha csak a szabályok láthatók, akkor nem látható a tárgyon a szabadság – s így már nem tartozik a szép kategóriájához.⁴ A tárgy szabadsága tehát a szépség feltétele, s ez átvihető a művészetre is: a szép alkotás szabályok által rakódik össze, de a befogadónak nem feladata ezeket a szabályokat azonosítani.⁵

Nemes Nagy Ágnes is hasonlóképpen gondolkodik például *Az élők mértanában* arról, hogy a szabályok (a forma, a mértan) organikusan tartoznak hozzá a dolgokhoz, azok természetéből fakadnak: „Valahogy úgy akar felépülni a vers, ahogyan a tengeri csillag éppen öt ágat fejleszt, sem többet, sem kevesebbet. Olyan tévedhetetlenül, szinte erőszakosan alakul a vers rendje, formája, ahogyan az élő szervezetek szimmetriája. Az élő anyag mértana érvényesül benne, a balra vagy jobbra szükségszerűen csavarodó növény szárak, az ötös vagy hetes levélkaréjok formatörvénye.”⁶ Bár Nemes Nagy itt kizárólag magára a versre vonatkoztatja gondolatát, az „élő anyag architektúrájáról”, a vers önmagához hű rendezettségéről beszélve az az öntörvényűség juthat eszünkbe, amelyet Schiller emel ki a szabad, tehát szép tárgyak esetében.

Az utca arányai című verset legkézenfekvőbb a lényeges és az esetleges oppozíciójára alapozva értelmezni. Eszerint a vers arról szól, hogy az esetleges, a látszat lefejtésével el lehet jutni a lényegeshez, ami itt a dolgokat alkotó törvényeket, vonalakat, metszéspontokat jelentené. A vers végi macska azonban végigsétál ezeken a struktúrákon, s bár a törvényekhez képest ő mutatkozik esetlegesnek, csupán részletnek („De a részletek, a macskák.”), a zárlat mégis azt sugallja, hogy a macska – megragadhatatlansága, szabályokra való lecsupaszíthatatlansága, tehát elmesélhetetlensége miatt – az, aki valamilyen nagy felismerést hordoz. Hogy mi ez a felismerés, az a versben megszólaló és az olvasó számára is hozzáférhetetlen – Schiller elgondolásait hozzáolvasva azonban lehetséges felismerésként épp a szabadság megmutatkozását tekinthetjük. Hogyan jut el idáig a költemény?

Látás, látható

A versben megszólaló én számára megjelennek a táj – a városi utca-részlet – szabályszerűségei, azaz a tekintet be- és átláthatóvá teszi az utcát, a világot. A tájleírás listázásból áll, az utcán „arányok, függécek, együtthathatók”, „vonalak, görbületek, hálózat”, „metszőpontok”. Fontos szempont, hogy az ember az, aki számára ezek a struktúrák felismerhetővé válnak, ő értelmez, absztrahál, „levetkőztet” („Ha levetkőztetem a házat, ha levetkőztetem a csontot, ha levetkőztetem a járást /a növénytakarót, az éghajlatot/, akkor vonalak maradnak, görbületek, hálózat.”), az ő számára lesz látszólag „[o]lyan áttetsző a világ”. A törvény, amely mindezeket a vonalakat, arányokat összehangolja, láthatatlan marad, de ezzel nem is foglalkozik a vers alanya, inkább a láthatót igyekszik megragadni. A szabályszerűségek szembeszökőnek tűnnek, a befogadónak az az érzése támadhat, hogy eluralkodnak a dolgok fölött, túlzottan feltárulnak a látás számára. A „levetkőztetés” aktusa viszont cselekvő látásra utal, olyan tekintetre, amely aktivitást igényel; ha ezt elfogadjuk, akkor a szabályok is inkább a dolgok lényegéhez tartoznak, természetükből fakadnak, s az ember az, aki többé-kevésbé erőszakosan nyilvánvalóvá teszi őket értelmezői gesztusa által. Az embernek azért van szüksége e szabályok feltárására, hogy a szabályok által megragadhatóvá, elmondhatóvá tegye a dolgokat. Ezért bővelkedik a mű mérés-sel kapcsolatos fogalmakban: „az összehasonlítások meg a mércék, a köbki-lométer, a lat, a földárnyék nagy kúp-palástja a térben, a centik, az évek, az égi fokok; láb, din, decibel, hétfő, kedd; következmények, elvonások”.

Urbán Péter szerint Nemes Nagy Ágnesnél a költészet mértékvétel, a végtelent, a mérhetlent hivatott mérni, s ebből a paradoxonból származtatható a kimondhatatlanság/„mérhetetlenség” problémája.⁷ Mert hiába a szabályok, arányok, legyenek akár ezek a lényegesek, mert egy esetlegesnek tűnő, a struktúrákon átsétáló – tehát ezeknek ellenálló – macska például elmondhatatlan.

A macska ráadásul nem pusztán az átsétálás öntörvényű gesztusával látszik a szabályokat fölülírni. A szöveget végig a beszélő tekintete uralja, az utolsó egységben azonban az állat megtöri ezt az uralmat – visszanéz a beszélőre: „Csak messziről érint meg – végső mozdulat – két szeme orgonazöld levelével.” Az ember és az állat nézése között az a különbség, hogy „[m]íg a beszélő tekintete struktúrába rendezi a világot, vagy megfeszített figyelemmel tör a kifejezés lehetősége felé, addig az állat az érintés intímabb viszonyát hozza létre nézésével.”⁸ Hernádi Mária hívja fel a figyelmet arra, hogy a nézés/látás problematizálása jellemző metapoétikus tendencia Nemes Nagy kései szövegeiben, amelyeknek középpontjába a megismerés lehetőségére vonatkozó filozófiai alapfogalmak kerülnek: anyag és forma, szükségszerű és esetleges, idő és tér.⁹ Az ember látása hiába képes a szabályokat azonosítani a szemlélt dolgokban, mert léteznek az értelmezői szándéknak ellenálló tárgyak, amelyek szabadságukat megtartva nem engedik a szabályaikat nyilvánvalóvá válni. Értelmezésemben a macskát is olyan létezőnek tekintem, amelynek a természetéhez szabályok tartoznak, csakhogy ezek a szabályok nem tárják fel magukat a néző számára, és így a schilleri gondolat mentén a macska szabad.

Utca, (elő)tér

Hernádi rámutat, hogy Nemes Nagy Ágnes prózakölteményeiben szétbomló tájakat találunk.¹⁰ Nem rajzolódik ki egy koherens látvány, ahol mindennek azonosíthatóvá válna a helye; a beszélő elemeire bontja a városi utcát: villamos, ház, aszfalt, dóm, autó-oldal, hársfatörzs – ezeket szórja szét a szövegben, miközben áttetszőségükre, törvényeik és szabályaik láthatóságára reflektál. A szabályok felfedezése/láthatóvá válása egyúttal egy kozmikus dimenzióba való betekintést tesz lehetővé, transzcendens összefüggés (szabályrendszer) létét sejteti, hisz az utca arányaiban felfedezhetők olyan szabályok, amelyek a nap, a föld, a csillagok mozgásának a törvényszerűségéhez hasonlítanak (ekliptika, ellipszis-pálya). Sőt, nem is hasonlatról van szó, hanem azonosságról: „a hasonlat nem hasonlat, csupán ugyanegy tör-

vény másik arca”. A világ minden szabályszerűsége összefügg egymással, legyen szó élő vagy élettelen rendszerekről, szövetszerűség tűnik fel mindennek a háttérben. Ez a háttér azonban csak felsejlik („a csillagtérképek feketéje, egy északi égbolt ezüst felismerései”), a beszélőt sokkal inkább a látható foglalkoztatja ezen a ponton, az előtér. Az előtérben a dóm falát látja, melyen az üdvtörténet áll, szintén elemeire bontva, nem narratívába rendezetten: „Elsőnek a két kis meztelen meg az alma, aztán tovább az angyal édes szárnyai, kicsi markában tűnődő pallosa, tovább: özönvíz, bárka, páva, tovább: a szőlőfürt, tovább: a bárány, tovább-tovább. Nehémiás.” A felsorolás Jeruzsálem újjáépítőjével zárul, a szétbomló táj újrarakásának lehetőségére (lehetetlenségére?) reflektálva.

A dóm azért is érdekes, mivel eszünkbe juttathatja a két évtizeddel korábbi *A szabadsághoz* című verset. Hernádi a két mű összekapcsolhatóságára utal a Nemes Nagy költészetében gyakori angyal-motívum révén;¹¹ elemzésében azt emeli ki, hogy míg *A szabadsághoz*-ban a templom angyal-szobrai a perspektívával való játék során az Isten-ismeret útját jelképezik, és a transzcendens valóságot kitapogató mérőműszerként jelennek meg, *Az utca arányai*-ban a templom angyalfestményén az emberrel való együttérzés fejeződik ki. Jelen tanulmány gondolatmenetét szétfeszítené ennek a párhuzamnak, valamint az angyal jelenlétének a részletesebb kibontása; sokkal fontosabbnak bizonyul az, hogy *A szabadsághoz* című versben a szépség és a szabadság problematikája szoros összefüggésben jelentkezik, és szintén a schilleri elméletek felől értelmezhető. Ebben a versben a székesegyház, illetve az angyalok széptekintetősége olyanfajta szépséget reprezentál, amely valamilyen célszerűségnek rendelődik alá, míg a bazsarózsának, bár vázába van állítva, önmaga számára nincs célszerűsége, tehát szabad.¹² *Az utca arányai*-ban mintha ez a dóm sejlene fel reminiscenciaként, ami szintén alátámaszthatja azt az értelmezést, hogy e prózaköltemény a szabadság kérdésében is érdekelt.

A macska szabadsága

Az utca arányainak fókusza azonban nem a dóm, hanem a macska. Az állat szabadságának feltétele az, hogy törvényszerűségei nem ragadhatók meg az absztraháló emberi tekintet számára, vagyis a macska szabályai nem nyomják el a macska szabadságát. Mert a macskának is vannak szabályai, erre a mű egyetlen, de nagyon erős bizonyítékot nyújt: „amint megy, a kiálló, kis lapockák ritmusával” (kiemelés tőlem). A ritmus szabályokból vagy

éppen szabályok megtöréséből építkeznek, a macska ellenben ezeket a szabályokat nem engedi láttatni, a macska szabadnak mutatkozik – öntörvényű (vö. *A macskák bátorsága* című prózaköltemény) –, s ezért lehet valamilyen titoknak, a szabadság titkának a hordozója. És ezért megfejthetetlen: úgy válik jellé, hogy ellenáll az értelmezői szándéknak; amint úgy tűnik, hogy hozzáférhetővé válna, ismét hozzáférhetetlen lesz, akárcsak a járdára hulló, természetes kontextusából kiszakított falevél a *Falevél-szárak* című versben.¹³

Bobok a költő műveiben szereplő állatokat figyelve általánosan megállapítja, hogy „Nemes Nagy prózakölteményeiben a macskák, bár megnevezhetők macskákként, mégis kibújnak a nyelvi megragadhatóság köréből, és – Derrida számára kiemelten fontos, saját nézőpontból kiinduló – tekintetük arról árulkodik, hogy ha nem is emberi nyelven, de valamilyen sajátos, az ember számára el nem érhető módon tudás birtokosai.”¹⁴ Továbbá: „A hagyományosan a szabadságot, az öntörvényűséget jelképező macska Nemes Nagy prózaverseiben is megtartja ezt a tulajdonságát, azonban ennek a vonásnak a jelentősége erőteljesen felértékelődik, hiszen az állat szabadsága abból fakad, hogy az az ember által nem illeszthető felfogása-megnevezése rendszerébe. Az állat egy, a végtelenre nyitott térben-világban mozog, mint Rilkenél, és erről a szféráról ad hírt az embernek, aki ennek a nyitottságnak nem birtokosa.”¹⁵

A macska jelenléte az utca arányai között tehát törést jelent a törvényben, a látható szabályok világában, s ezért válik jelképpé. Visszakanyarodva a schilleri elképzeléshez, úgy is lehet fogalmazni, hogy a macska szemlélése által a beszélő megtalálja a szabadságot, azaz egy olyan dolgot, amely a szabad akarata által önmaga határozza meg önmagát (nem mesélhető el másvalaki által, egy külső nézőpontból), és úgy jeleníti meg magát a beszélő számára, hogy nem nyilvánvalók a szabályszerűségei. A macska lehet az a szabadság, amelyet a törvények/szabályok és annak törései között talál meg a beszélő; a szabadság lehet az a titok, amelyet a macska a struktúrán túlról hoz magával.

Törések, prózaköltemény

„Dehát... De én. Csak egyet. Egyszer. Egyetlen macskát elmesélni mégis, egy szinte következmények nélküli macskát, amint keresztülvág az utcán, keresztül, át, haránt a mérce-rendszerek párkányain...” Az el-/kimondás vágya és az el-/kimondhatatlanság tapasztalata sűrűsödik a mű zárlatába, amely ugyan lekerekíti a „leírást”, egy összefüggő hálózat élményét teremtve

meg, „de ez a szemantikai koherencia képi jellegű, s nem hoz létre történetként elbeszélhető narratívát”.¹⁶ Azaz nemcsak a macska elbeszélhetetlen, hanem maga az egész prózaköltemény is ellenáll a koherens történetbe szerveződésnek, ami viszont nem jelenti azt, hogy a szövegnek ne volnának szabályszerűségei. Urbán Nemes Nagy költészetét vizsgálva a versírásról mint formaadásról beszél,¹⁷ csakhogy ebben a művében a költő az épphogy egy nem hagyományos formával – a prózakölteménnyel – problematizálja a formaadás (elbeszélhetőség) lehetőségét. Azaz: a szabálytalannak mutatózó forma felől mutatja meg a szabályszerűséget.

A prózaköltemény olyan műfajnak tűnik, amely törést képez mind a líra, mind az epika szabályaihoz képest, mintha kettőssége által a szabályok megtagadására törekedne. Nemes Nagy költészetét ismerve azonban egy ilyen kísérletibb műfaj esetében is „belső mértanra” számíthatunk, hisz „ami a versben a legfontosabb, az az élő anyag architektúrája. Bármilyen fajta versnek önmagához hű rendezettsége, sőt, egy életmű, egy élet önmagához mért (esetlegessel tarkázott) törvénye, amit nem kitalálni kell, hanem inkább felfedezni”.¹⁸ Mi tehát a Nemes Nagy Ágnes-i prózaköltemény jellegzetessége, azaz milyen szabályszerűségei vannak?

Urbán¹⁹ Bárdos László *Az átmenetiség alakzatai* című tanulmányára hivatkozva a prózaversek műfajteremtő jelentőségéről beszél, melyekben „a kötött versek szókészletét jellemző stilisztikai homogenitást a prózaversek idézetszerű elemei, valamint az esszé nyelvhasználatából kölcsönzött fordulatai megtörik”, s kiegészíti a gondolatmenetet Schein Gábor vélekedésével, aki az esszészűséget hangsúlyozva, az *esszévers* terminust ajánlja a műfaj megnevezésére. Hernádi Nemes Nagy tájverseit kutatva ragadja meg a költői pálya poétikai változásait, és jut arra a következtetésre, hogy „[a] szétbomló tájnak megfelelően mintha ennek az időszaknak a költői nyelve is elemeire bomlana, s a korábbi versnyelv statikusságához, tömörségéhez képest egy lazább, átmenetibb, kísérletezőbb, ebbe a kísérletbe belátást is engedő, nyitottabb mintázatba rendeződne”.²⁰ Szerinte a prózaköltemény „a külső (vers)forma segítségével próbál létrehozni képi, illetve zenei logika alapján szerveződő, erős belső struktúrán alapuló lírai alkotást”,²¹ melyben a leírások szerkezete is újszerű. A leírás mellérendelő viszonyban álló nominális közléstömbökből áll („A nagy meder alattuk és mögöttük, a völgyek és domborzatok, a vízválasztók felgyűrt hegyláncai, az ismert bolygók geológiája. Alattuk az összehasonlítások meg a mércék, a köbkilométer, a lat, a földárnyék nagy kúp-palástja a térben, a centik, az évek, az égi fokok; láb, din, decibel, hétfő, kedd; következmények, elvonások.”), a mon-

datok csonkák, elliptikusak („A törvény láthatatlan. Ez látható. / Meg a metszőpontok. Úgy értem: például az élő és az élettelen metszőpontjai. Két törvény. Három törvény. Tizenhat. Metszőpontjai.”). A leírás így nemcsak elemeire bontja szét a tárgyat, nemcsak fellazítja a táj elemei közötti viszonyokat, hanem ezáltal a leírhatóságukat, megragadhatóságukat problematizálja, a táj megnevezésével kísérletezik. Így pedig újabb vonatkozásban is önreflexív szövegről van szó, *Az utca arányai* ugyanis „egyenesen témájául választja a bontva építkező képleírást”,²² vállalva az esetleges kudarcot – a macska elmesélhetetlenségét.

*

Mindezek alapján talán nyilvánvaló, miért nem gondolom találónak az olyan értelmezéseket, mint például a Lengyel Valériáé, amelyek *Az utca arányait* a tudományosság paródiájaként látják, amely képtelen absztrahálni és ellátni feladatát.²³ Nem paródiáról van itt szó (bár a vers nem humor-talan), hanem ismeretelméleti dilemmáról, az elbeszélhetőség/elbeszélhetetlenség, a versírás kérdéséről, a struktúra és a struktúrán kívüli viszonyáról, a szabadság megtalálásáról a szabályok/törvények között/fölött. A próza-költeményben nincsenek értékelő mozzanatok, sőt, direkt opposíció sem fogalmazódik meg. Éppen ezért inkább a dolgok, élők és élettelenek közötti viszony, a szabályosságok és az ezeknek ellenállni tűnő létezők találkozásáról szól a vers. Vagy ahogy Urbán fogalmaz: nem az „ellentétpárokkal kifejezett, egymással szembeállított tényezők egyikének kutatására, valamilyen megragadására irányuló kísérletként tekintünk a versre, hanem úgy, mint aminek az érdeklődése éppen e tényezők egymáshoz való viszonyára, a másik nélkül nem létező *arányaira* irányul. Absztrakt törvényszerűségről ugyanis éppúgy nem lehet beszélni annak egyedi megjelenési formái nélkül, melyekből a szabály elvonatkozatható, mint ahogyan egyedi anyagi létező sem képzelhető el a fizika szabályain kívül vagy azokat megelőzve”.²⁴ Ezekre a szabályokra pedig nemcsak a cselekvő látás irányítja rá a figyelmet, hanem a macska is, aki öntörvényűnek és szabadnak mutatkozik. Átala az utca törvényei és az utca leírásának törései között a szabadság illúziója sejlik fel.

JEGYZETEK

¹ A versből a továbbiakban innen idézek: NEMES NAGY Ágnes, *Az utca arányai* = Uő, *Összegyűjtött versek*, Jelenkor, Bp., 2016, 144–146.

² GÖRFÖL Balázs, *Kortársunk, Schiller. Rüdiger Safranski: Friedrich Schiller avagy a német idealizmus felfedezése*, Jelenkor, 2008/5, 609.

³ SCHILLER, Friedrich, *Freedom in the appearance is one with beauty* = Uő, *Kallias, or on the Beautiful*, ford. William F. WERTZ, Jr., http://www.schillerinstitute.org/transl/trans_schil_essay.html#kallias

⁴ KOVÁCS Flóra, *Bevezetés (érzékelés, szép, fenséges; Kant, Schiller, Heidegger, Gadamer)* = Uő, *Kulturális és irodalmi transzfer – törések és torzulások* c. előadássorozat, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Kolozsvár, 2016. február 22.

⁵ KOVÁCS Flóra, *Bevezetés 2 (érzékelés, szép, fenséges; Kant, Schiller, Heidegger, Gadamer)* = *Uo*, 2016. február 24.

⁶ NEMES NAGY Ágnes, *Az élők mértana* = Uő, *Az élők mértana. Prózái írások*, I. köt., Osiris Kiadó, Bp., 2004, 519.

⁷ URBÁN Péter, „Itt bent a vatta-némaság”. Önreflexív motívumok Nemes Nagy Ágnes költészetében, *Kortárs*, 2010/május, <http://www.epa.oszk.hu/00300/00381/00148/urban.htm>.

⁸ STEINBACHNÉ BOBOK Anna, *Állatok Nemes Nagy Ágnes verseiben* = Fried István, Kovács Flóra (szerk.), *Szövegek között*, 18, 2013, 66. http://acta.bibl.u-szeged.hu/32144/1/szovegek_018_061-072.pdf

⁹ HERNÁDI Mária, *A névre szóló és a megnevezhetetlen. A táj keresése Nemes Nagy Ágnes költészetében*, *Kortárs*, 2012/július, http://epa.oszk.hu/00300/00381/00172/EPA00381_kortars_2012_07-08_11451.htm

¹⁰ *Uo*.

¹¹ HERNÁDI Mária, *Az átlátszó sík. Angyalok Nemes Nagy Ágnes költészetében (I. rész)*, *Kortárs*, 2014/november, http://epa.niif.hu/00300/00381/00197/EPA00381_kortars_2014_11_25351.htm.

¹² KOVÁCS Flóra, *i. m.*, 2016. február 23.

¹³ *A két vers közötti analógiára rámutat URBÁN Péter, A jellé váló tárgy. Nemes Nagy Ágnes: Falevél-száraz*, *Kortárs*, 2012/július, https://epa.oszk.hu/00300/00381/00172/EPA00381_kortars_2012_07-08_11449.htm

¹⁴ STEINBACHNÉ BOBOK, *i. m.*, 65.

¹⁵ *Uo*, 70.

¹⁶ LENGYEL Valéria, *Térkonstrukciók Nemes Nagy Ágnes költészetében*, doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2012, 197. <http://doktori.btk.elte.hu/lit/lengyelvaleria/diss.pdf>

¹⁷ URBÁN, „*Itt bent a vatta-némaság*”...

¹⁸ NEMES NAGY, *Az élők mértana...*, 520.

¹⁹ URBÁN, *A jellé váló tárgy...*

²⁰ HERNÁDI, *A névre szóló és a megnevezhetetlen...*

²¹ *Uo.*

²² *Uo.*

²³ LENGYEL, *i. m.*, 196.

²⁴ URBÁN Péter, *Az önreflexió mintázatai Nemes Nagy Ágnes költészetében*, doktori (PhD) értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Piliscsaba, 2012, 74. http://btk.ppke.hu/uploads/articles/7430/file/Urb%C3%A1n%20P%C3%A9ter_%20disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf

Széll Anita

NEMES NAGY ÁGNEST NEMCSAK „TANULNI”, HANEM FORDÍTANI IS „KELL”

Schein Gábor a magyar költészet beszédmódbeli megújulásának kezdeményezői közé sorolja Nemes Nagy Ágnest.¹ Az így a 20. század közepére vonatkozó szemléleti és tematikus megújulás képviselőjévé tett Nemes Nagy Ágnes, akárcsak Nagy László, Juhász Ferenc, Vas István vagy Pilinszky János, a rétegváltó fiatal értelmiség tapasztalatait próbálja átadni az olvasónak, annak ellenére, hogy a költészet recepciójában még sokáig a politikai tudat vagy olvasat dominált. A nyelvi megformáltság klasszikus hagyományával való szakítás, az új olvasói szemléletmód kialakítása a korabeli poétikában komoly irodalmi felelősséget hordozó feladat, melynek szerepe a magyar költészet kiemelése az agitatív funkciójú és ideológiai szempontú verselgetés regiszteréből. Nemes Nagy Ágnes elvont metaforizáltságú összefüggésekkel dolgozó poétikája a verset a tapasztalat, a tanulás elsődleges terévé teszi, ugyanakkor az olvasó figyelmét szándékosan irányítja a tudat nyelvileg szinte megformálhatatlan élményeire. A hasonlati struktúrák intencionáltan nyitott rendszere ahhoz az új szemléletességhez vezet, melynek köszönhetően Nemes Nagy lírája a 60-as évek végére, 70-es évek elejére fokozatosan a magyar irodalmi közélet középpontjába kerül.

A magyar költészet 20. századi megújulását, átalakulását, a politikai célú líra hagyományainak felbomlását a német nyelvű modern európai líra is figyelemmel kíséri, és műfordítások által saját irodalmi összefüggésrendszerébe be is illeszti. 1966-ban a frankfurti Suhrkamp kiadónál jelennek meg Juhász Ferenc versei *Gedichte* címen, Kruntorad Paul, Szépfalusi Márta és Szépfalusi István fordításában. Magyar versek német–magyar fordítópáros általi tolmácsolása gyakori megoldás a német irodalomban, főként lírai művek esetében. Az 1999-ben Hamburgban megjelent, Fazekas Tiborc által összeállított bibliográfia a magyar irodalom íróinak és költőinek német nyelvre való fordításáról, az 1774–1999-es időszakra vonatkozóan²

nemcsak Juhász Ferenc verseinek fordítását tünteti fel többnyelvű fordítók munkájának eredményeképpen. Vas István 1986-ban, Berlinben megjelent *Rhapsodie in einem herbstlichen Garten* című versválogatásának kilenc fordítója ismeretes, akiknek sorát az a Bostroem Annemarie nyitja, aki 1971-ben Nagy László *Gedichte* címen, szintén Berlinben kiadott kötetének fordítását is vezeti. Ebben az évben Pilinszky Jánost is fordítják; a Salzburgban megjelent *Großstadt-Ikonen* című kötet verseket és esszéket tartalmaz, fordítói többek között Czjzek Eva és Ebner Jeannie. Pilinszkynek két további német fordítása is megjelenik 1989-ben és 1992-ben, Zürichben és Budapesten, *Lautlos gegen die Vernichtung*, valamint *Wüstenei der Liebe* címen. A zürichi kötet fordítója Paetzke Hans-Henning, aki a budapesti kötetben is a 71-es gyűjtemény fordítóival működik együtt.

Nemes Nagy Ágnes Leipzigban, 1986-ban megjelent *Dennoch schauen* című kötetének egyetlen fordítója Franz Fühmann. A fordító a magyar versnek nem csupán képvilágát, hanem rímeit és ritmusát is híven tükrözi, nagy műgonddal dolgozik, munkáját látván egyértelműen arra lehet következtetni, hogy nemcsak magyar nyelvi ismeretei érik el a műfordítás által megkívánt szakmai szintet, hanem a magyar költészet és maga a szerző életműve sem idegenszerű számára. A kötet *Madár* (Der Vogel) című verse a Nemes Nagy Ágnesi metaforizálódás minden jelét magán viseli, éppen ezért az összefüggések megalkotásakor a fordítónak különösen figyelmesnek kell lennie.

„Egy madár ül a vállamon,
ki együtt született velem.
Már oly nagy, már olyan nehéz,
Hogy minden léptem gyötrelmem.”³

A szubjektum önmagához fűződő fizikai és esztétikai kapcsolatának leírása a magyar költő stilisztikai gondolkodásának mesterműve. A fordítónak már a kép nyelvi lebontása is nehézséget okozhatna, a német ekvivalenciák megtalálásáról nem is beszélve.

„Ein Vogel hockt auf meiner Schulter,
der kam zugleich mit mir zur Welt.
Er wurde schon so groß, so schwer,
daß jeder Schritt mich grausam quält.”⁴

A kötet leírásában azonban nem hiába találjuk a „nachgedichtet” melléknévi igenevet, melynek magyar megfelelője az „átköltötte” ige. Fühmann nem csupán Nemes Nagy Ágnes szokatlan szófűzésével és képtársításával birkózik meg, hanem a ritmusalakzatokat is magabiztosan fordítja, így a magyar vers hatásmechanizmusa német nyelven is éppúgy teljes marad, a szerzői szándékot híven közvetítve. Megmarad tehát a félrim és az emelkedő verssor, vagyis a jambus a német fordításban, éppúgy a vers belső értelmi magja is, annak ellenére, hogy a fordító nyelvi szabadságot mégis megenged magának: gyakran cserél magyar igét német főnévre, vagy éppen magyar főnevet helyettesít német igével, ha a tartalom tragikumát akarja hangsúlyozni.

Nemes Nagy Ágnes nagy műgonddal fordítják tehát német nyelvre a 80-as években, de amint azt Ferencz Győző is megfogalmazza: a költő nem képes verseinek sorsát befolyásolni. Korabeli sikerek, a művek kritikai fogadtatása, irodalmi díjak, semmi nem biztosíték arra, hogy a szerzőt állandó jelleggel fordítani is fogják. Nemes Nagy jól ismeri a költői pályák felemelkedését és hanyatlását, ugyanakkor tisztában van saját tehetségével. Jól kidolgozott, gondolatilag is egységes életműre törekszik, és olyan élményt, tapasztalatot, világlátást sző verseibe, mely a XXI. században sem marad figyelmen kívül az európai irodalomban. A költő 1969-ben megjelent, *Napforduló* című kötete így válik a 2021-ben, Ludwigsburgban kiadott *Sonnenwenden* című gyűjtemény tartópillérévé. Nemes Nagy Ágnes válogatott verseinek és azok német fordításának gyűjteménye ez a Petőfi Literary Fund által támogatott Pop Verlag-nál megjelent kötet. A kiadó a Lyrik, azaz Líra sorozatában közli a verseket, a magyar irodalom népszerűsítésének szándékával, amint azt a kötet bibliográfiai adatai mellett az első lapokon olvashatjuk. A ludwigsburgi Pop Verlag nem egyetlen magyar lírát német területen bemutató könyve ez a Nemes Nagy Ágnes versfordításainak gyűjteménye. Ungarische Lyrik, vagyis Magyar Líra címszó alatt jelenik meg a sorozat 20. köteteként Kemeny Tomaso, 58. köteteként Győrffy Ákos, 93-ként Mandics György és Veress Zsuzsanna, valamint 161-ként ismét Mandics György verseinek német fordítása. Nemes Nagy Ágnes *Sonnenwenden* című kötete a 155. a Pop kiadó magyar líra sorozatában. A 2003-ban, Pop Traian által alapított kiadó német és idegen nyelvű, azaz többek között angol, francia, olasz, orosz, török irodalommal foglalkozik, előnyben részesítve mindenkor a romániai német irodalom képviselőit, de a magyar vagy albán irodalom egyes alkotói sem maradnak le a publikációk műfajilag is elég széles skálájáról. A kiadványok többsége leginkább a líra, epika

vagy színház kategóriába illeszthető bele, de a kiadó történelmi tárgyú műveket is közöl, igaz, jóval kisebb számban, és végül a recenziók sem hanyagolhatók el, annál is inkább, mert ezek a fent említett összes műfaji kategóriában megjelent művet tárgyalják.

A Schiff Julia és Gehrisch Peter együttműködésével fordított *Sonnenwenden* című kötetet Ferencz Győző előszava ajánlja a német olvasó figyelmébe. A más díjai mellett éppen Nemes Nagy Ágnes-díjas költő, irodalomtörténész és műfordító, valamint a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia ügyvezető elnökének számos tanulmánya ismeretes Nemes Nagy életpályájáról, műveiről, fordítói tevékenységéről. *A vers sorsa, Nemes Nagy Ágnes négy hátrahagyott verse* vagy *A hiányzó hang* éppúgy kutatja a nyelv és a valóság bonyolult viszonyát a magyar költőnő életművében, akár *A teremtés konstrukciója* vagy a *Jegyzet Nemes Nagy Ágnes útinaplóihoz*. Ferencz Győző előszavában érinti a szerző életrajzilag és szakmailag minden fontosabb állomását, időben és térben pontosan vázolja az eseményeket, egységes kompozíció képét nyújtja át az olvasónak, mondhatni, rendet teremt az életműben, monográfiát ír előszónyi terjedelemben.

A német olvasók számára műfordításokból készült gyűjteményes köteteknek is kedvenc módszere ez: az életművet sűrített formában megmutatni, vagyis az adott esetben Nemes Nagy Ágnes legfontosabb verseit kiválasztani és fordításukat az idegen nyelvű közönség elé terjeszteni. A „legfontosabb” jelző nyilván önkényes értelmezést feltételez, hiszen mindenkor, minden kötetbe a fordítók, szerkesztők számára legfontosabb versek kerülnek bele. A *Sonnenwenden* című válogatás nemcsak a *Napfordulók* ciklusból tartalmaz verseket; megtalálható itt az *Egy pályaudvar átalakítása*, a *Szárzavillám*, valamint *A távozó* ciklus néhány verse is, és a kötet szerkesztés során a kézzel írt füzetek vagy noteszek sem maradnak figyelmen kívül. A kötetnyitó vers az 1963-ban írt *Fák*. Domokos Mátyás szavaival élve, csak az a Szép, amiben megtalálható az elme és a szív erkölcsé. Nemes Nagy Ágnes a növényvilágból keres példát a Szép erkölcsére, melyet példaként állít az emberek elé. Olyannyira ragaszkodik 63-as versének képalakításához, hogy 1979-ben versét kissé módosított formában, *Tanulni kell* címmel ajánlja a New York-i Hétvégi Magyar Iskolának, annak húszéves jubileuma alkalmából. A *Sonnenwenden* mindkét változatot és fordítását tartalmazza. Ugyanis a válogatás kétnyelvű kötetként működik: a versek magyar szövege mellett a másik oldalon ott áll a német fordítás, amelynek konstrukciós megoldása alapvetően különbözik Nemes Nagy Ágnes verseitől. A rím és ritmus betartása nélküli fordításról Ferencz Győző az elő-

szavában azt mondja, hogy a magyar nyelv sajátos metrikai szerkezete, a sokféle verselési lehetőség eredményezi, hogy a magyar vers gyakorlatilag szinte fordíthatatlan, és a ritmushű fordítás a német nyelvben talán még árt-hat is a szövegűségnek. Amellett érvel tehát, hogy jobb a szabad fordítás, mely által a német szöveg sokszor paradox módon közelebb kerül a szerzői szándékhoz.

A kötetet forgatva az olvasó megtalálja az *Ekhnáton* és a *Balaton* ciklust, a *Között*, *Róma*, *Lázár*, *Éjszakai tölgyfa*, *A látvány*, *A gejzír*, *Szódásköcsi* című verseket; még a Kassák Lajosnak ajánlott költemény, *Az alvó lovasok* is része ennek a majd 50 versből álló válogatásnak. Olvasása közben a magyar szem menthetetlenül a német fordításra téved, hiszen a kötet strukturális felépítésének többek között ez is célja. A német olvasó nem hasonlít, mert a német közönség túlnyomó többsége a magyar nyelvet nem ismeri. És jól jár. Mert Nemes Nagy Ágnes német fordítása tartalmilag korrekt, formailag még szemléletes fordítás is. Ügyesen illeszkedik a korabeli német költők szövegalkotási normáiba, a német olvasó számára érthetővé formálja a magyar verseket, tökéletesen eleget téve annak a fordítói célnek, hogy az idegen szöveget a célnyelv ne idegenként érzékelje, hanem sajátjaként olvassa. A 21. századi német közönségnek sem idegenek ezek a versek, fordításukat olvasva megállapíthatják: Hiszen írhatta volna őket bármelyik német költő! A magyar olvasót derékban vágja ketté ez a mondat. Nemes Nagy Ágnes akarja olvasni, német fordításban is. „Mohó vagyok. Vad vagyok. / Önmagamban rab vagyok. / Rémület és gyűlölet / feszíti a bőrömet. // Csinos vagyok, szép vagyok. / Hosszúlábú, ép vagyok. / Mosolyomból – mézzel tele – / kilóg, pléhből, létem nyele” – írja Nemes Nagy Ágnes 1946-ban, *Önarckép* című versében. A *Selbstporträt* című fordításban nem a dinamikus, szenvedő, küzdő, vívódó szerzőről olvasunk. Mintha Else Lasker-Schüler létet panaszoló és létnek panaszkodó sorait olvasnánk; nincs ezekben Nemes Nagy Ágnesből szinte semmi. Pedig a magyar költő metrikus építkezésének transzferálása a német szövegbe nem lehetetlen. Fühmann 1986-ban megtette. Jól tette. Julia Schiff és Peter Gehrisch célnyelvet előnyben részesítő munkája is jó. Nemes Nagy Ágnes jobb.

„Amikor én istent faragtam, / kemény köveket válogattam. / Keményebeket, mint a testem, / hogy, ha vigasztal, elhihessem” – írja 1961-ben Nemes Nagy Ágnes *Amikor* címmel. Költészetéhez is kemény köveket válogatott, ennek köszönhetően válhatott a 20. század közepén a magyar közönség vigasztalójává.

„Als ich Gott behaute, / hatte ich harte Steine ausgesucht, / härtere als mein eigener Körper, / um Ihm zu glauben, wenn er mich tröstete.” (*Als...*, 1961) A német fordítás is vigasztal. Óvatosan, meggondoltan, talán kicsit beletörődöttek. XXI. századi módra.

JEGYZETEK

¹ Schein Gábor, A költészet beszédmódbeli megújulásának lehetőségei és változatai az 50-es években és a 60-as évek első felében. In: Gintli Tibor et al. (szerk.), *Magyar Irodalom*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010.

² Fazekas Tiborc (szerk.), *Bibliographie der in selbstständigen Bänden erschienenen Werke der ungarischen Literatur in deutscher Übersetzung (1774–1999)*. Eigenverlag des Verfassers, Hamburg, 1999.

³ Domokos Mátyás – Gyurgyák János (szerk.), *Nemes Nagy Ágnes összegyűjtött versei*. Osiris, Budapest, 1995.

⁴ Paul Kárpáti (szerk.), *Ágnes Nemes Nagy: Dennoch schauen. Gedichte*. Insel, Leipzig, 1986.

Cseke Péter

PÁSKÁNDI SZORONGATÓ BETŰVILÁGA

„Nem színpadi szerző, elsősorban író vagyok”

1. A Kriterion kolozsvári műhelyének vezetője, Dávid Gyula küldte fel bukaresti jóváhagyásra *Az eb olykor emeli lábát* című drámakötet nyomdakész – „tartalmában izgalmas” – kéziratát. De mert a fölöttes hatóság meg a könyvterjesztő számára mellékelnie kellett a „reklámfület” is, az a szerencsés ötlete támadt, hogy magával Páskándival írassa meg e sajátos drámaépítés filozófiáját.¹

„Az a fajta színház, amelyet én szeretnék – olvashatta Dávid Gyula 1970. július 10-én –, nem abszurd, sokkal inkább abszurdoid. Az abszurd jelenség, a képtelenség, az észellenesség, a véletlenek uralma ott van a világban, a múltban, a jelenben, sőt, a jövő történelmében is mint fájó, eszünket bontó lehetőség. Ezt a jelenséget szeretném a legpontosabban körülírni, mert szerintem a pontosság esztétikai kategória. Én nem igenlem az abszurdot, nem is kerget kilátástalanságba, de tudomásul veszem azt is, hogy egyetlen fegyverem van ellene, a precizitás: az értelem indulata.

„Darabjaim néha párbeszédes novellák, olykor valóságos színdarabok, megint máskor lírai játékok vagy éppen paródia-mókák; ami mégis közös bennük: magatartásom, filozófiám, stílusom természete.² Nem színpadi szerző, elsősorban író vagyok, aki azért ír néha drámát, mert hallgat az anyag sugallatára, s hagyja, hogy anyaga is alakítsa őt. Nem könyvdrámáknak szántam ezeket a darabokat, de azt is tudom: addig minden csak könyvdráma, amíg meg nem leli színházát, színészeit, rendezőjét. Annyiban mégis könyv-

drámákat írtam, hogy jó olvasmánynak szerettem volna tudni ezt a néha mulatságos, olykor szorongató betűvilágot.”³

A Szabédi Emlékház EMKE-archívumában egybevettem a gépiratot a kötet fülszövegével: változtatás nélkül látott napvilágot. A hetvenes évek legelején még erre is volt/lehetett példa.⁴ A jelenséget Dávid Gyula azzal magyarázza, hogy Páskándi törekvése találkozott „a romániai szellemi életben a hatvanas évek második felében bekövetkezett »nyitással«, amelynek köszönhetően a kortárs európai abszurd nemcsak megtűrtté, de úgyszólván divatossá válik. Amikor tehát Páskándi kialakítja a maga számára azt a műformát, amelyet »abszurdoidnak« nevez el, Ionesco, Beckett, Mrozek és társai átmenetileg Romániában is elfogadott, nagy európai irányzatához kapcsolódhatott”.⁵ A börtönévekben megőrzött értelem indulati kitörésével magyarázható tehát, hogy Páskándi nem írt „tisztá abszurd drámát”. A *Vendégség* és a *Tornyot választok* megjelenését kiharcoló és az értetlenkedőkkel szemben azokat megvédő Kántor Lajos már 1971-ben arra hívta fel a figyelmet, hogy Páskándi esetében nem világirodalmi divatról van szó, sokkal inkább „a szabadságról, s természetesen ellentétpárjáról, a kiszolgáltatottságról...” Látásmódja nem másodkézből kapott filozófiai világképről tanúskodik, hanem megszenvedett alapélményről. Ez magyarázza – a formai kísérletezés mellett – azt a gazdag változatosságot, amelyben „a kor nagy dilemmáját megfogalmazza”.⁶

Az időtávlát messzemenően Páskándit igazolta. A költő és teatrológus Karácsonyi Zsolt írja 2009-es drámaelméleti tanulmányában: „Páskándi és Sorescu drámáiban nem az abszurd irányzat fő jellemvonásainak a jelenléte a meghatározó, hanem az abszurdhoz való viszonyulási mód.”⁷ Ha figyelmesen olvassuk Páskándinak a *Korunkban* megjelent eszmefuttatásait, felismerhetjük, hogy elhatárolódása a nyugaton művelt abszurd színházról egyrészt a kelet-európai létviszonyokkal, másrészt a magyar irodalom és műveltség talajából eredő „gyökérszomszédsággal” hozható összefüggésbe.

Maga figyelmeztet azonban arra, hogy átjárás van a kétféle szemlélet között: történelmi drámáinak is van groteszk színrétege.⁸ Ezzel együtt öntörvényű dramaturgiáját vitathatatlanul az abszurd irányzat kelet-európai változatának tekinthetjük, miként Karácsonyi is állítja.

Amikor Páskándi az abszurdoid mellett érvel, látásmódjában a népi műveltség világképelemei a világirodalmi értékrelevanciákkal szervesülnek. Ilyen paradoxonokat sorakoztat fel: „A folklórban, a népmesében van annyi, sőt több az »abszurd«, mint a mai »új-abszurdok« műveiben, beleértve az élenjáró Ionescót is. Mert ugyan mi más lenne a tündér- vagy varázsmesék te-

mérdek metamorfózisos motívuma, a képtelen kalandok sora, mint az »abszurdnak« egy régebbi, naivabb formája. Sehol annyi képtelen, abszurd ötlet, helyzet és nyelvi fordulat, mint a népi fantázia játékos világában. Vajon az, ha a királylány békává változik, és ott brekeg minden este kedvese ablakában (sőt később még vissza is változik), mennyivel kevésbé »abszurd«, mint az, hogy Ionesco hősei rinocéroszokká változnak? Vagy ha már irodalomról van szó: Ionesco logikatanárának szofisztikája mennyivel képtelenebb, meghökkentőbb, mint Arisztophanész szofisztikusainak bolhaugrást méricskélő szorgalma a *Felbőkben*? Úgy véljük, cseppet sem. Mindkettő a művészi túlzás végletes kiterjesztése az ábrázolt valóságra.”⁹

„Mennyivel szokatlanabb, meghökkentőbb Kafka féreggé vagy Ionesco orrszarvúvá változott hőse a népmese békává változó királylányánál? – kérdezte az abszurdról zajló vita során. – Azt hisszük, semmivel. Mennyivel »abszurdabbak« Beckett, Mrozek, Albee vagy mások alakjainak szeszélyes-összefüggéstelen monológjai, mint például a folklórból ismert gyermekmondóka: »Április bolondja felmászott a toronyba, / megkérdezte, hány óra? / Fél tizenkettő, / vigyen el a mentő.« Vajon mennyivel abszurdabbak Ionesco logikatanárának fejtegetései Arisztophanész bolhaugrást méricskélő szofistáinál, vagy nevetségesebbek alakjai az Andersen királyának új ruháját (vagyis a meztelen királyt) bámulóknál, és azoknál a »széplelkeknel«, akik ámuldozva csudálják a csupasz falat, amelyre Eulenspiegel – állítólag – gyönyörű képet festett?! Pygmalion élővé változott szobra és Andersen ólomkatonája egy töről sarjadtak: ugyanez a látomásmód munkál bizonyos abszurd művekben is. Az abszurd elemei ott élnek a nyelv képi kifejezéseiben, a népnyelv számos szóösszetételében is. A »lefagyott a lónak a szarva« (olyan hideg van), az »eltalálta szarva közt a tőgyét« (vagyis: épp az ellenkezőjét állítja), ha tréfás-gunyoros állásfoglalással is, de egy abszurd vízió lehetőségeit tükrözik. A »zabot hegyez«, »fűt a napnál«, »jeget aszal« – nemcsak a semmittevésnek, dologtalanságnak, lustaságnak, hanem egy olyan hiábavalóságnak, fölöslegességnek, céltalanságnak is remekbe szabott kifejezései, amely hiábavalóságot (a végzendő munka reménytelen céltalanságát) Szüsizifosz a mitológiában tragikusan éli át.”¹⁰

Minthogy „bejáratos” volt a román irodalom klasszikusainak és kortárs alkotóinak műhelyébe, Páskándi azzal is tisztában volt, hogy például Ionesco nyelvi fordulatait, stílári kifejezési eszközeit le lehet vezetni a román nyelv bizonyos kifejezéseinek szerkezetéből, „és vissza lehet vezetni Urmuzig, sőt, ha nagyon akarjuk, Creangă végletesen stilizált alakjaiig. Arghezit is – legalábbis szerkezetileg és képvilágában – izgalmasabb és igazabb dolog

Anton Pannhoz visszaforrásítani, mint elsősorban Baudelaire-hez”. A külső impulzus nem más, mint egy „világirodalmi ráébresztés arra, ami az illető nemzeti irodalom hagyományaiban, csiráiban már ott van”.¹¹ Németh László sem fogalmazhatta volna meg ezt találóbban.

2. Ha már a magyarországi terjesztés reményében megfogalmazott fül-szövege ellenére *Az eb olykor emeli lábát* nem jutott el az ottani olvasókhoz, a Magvető Kiadó – amelynek szerkesztőségében Reich Miklós¹² felesége, Keresztesi Éva dolgozott – 1973-ban megjelentette a közben ikonikussá vált *Vendégséget* és ikertársát, a *Tornyot választok*-ot. A drámaelmélet és a filozófiai esztétika neves tudósa, Almási Miklós a kötet kapcsán a Páskándi-dramák „világképalkotó” monumentalitására hívta fel a figyelmet. „Páskándi olyan író, aki ebben a drámaszegény korban anyanyelvi szinten beszél a színpadi nyelvet: minden gesztusa, minden képe, szójátéka, víziója drámai.” E „korszakos jelentőségen belül” elvárásait – a valóságos emberi-történelmi drámák kibontásának kívánalmát – is megfogalmazta. Nem rejtette véka alá, hogy „korunk dramaturgiájának egyik nagy újjáépítőjét” látja működésében. Azt az író, aki a drámai formák, színpadi lehetőségek végső leépítésének korában az építésre, egy ironikus, tragikomikus irodalmi színház újjászervezésére vállalkozik, „olyan tehetséggel és olyan művészi képességekkel, melyre régóta nem láttunk példát”. A *Vendégség* és a *Tornyot választok* – zárta gondolatmenetét – „egy ilyen szintézis robusztus bevezetésének tekintendő”.¹³

Drámatörténeti korszakok Páskándi műhelyében

1. Több alkalommal elmondta, hogy „mammut-tervnek” nevezett vállalkozásában szeretné „végigjárni” a drámatörténet nagy korszakait. 1964-ben, amikor megírta első drámáját, a *Bumerángot*, majd gyors egymásutánban a *Szamár* című groteszket és *Az eb olykor emeli lábát* abszurd mesedramát, „mindössze” a mókás stílusutánzás volt a célja – bevallottan parodisztikus éllel. A *Bumeráng* esetében ez olyan jól sikerült, olyan egyértelműen fel lehetett ismerni benne a rendszerellenességet, így hát rejtegetnie kellett a szöveget.¹⁴

Hogy miért érezte szükségességét a stílusparódiáknak? Bevallja, hogy írói reflexei elutasították a régi eszményeket kínáló mintákat, a régi stílus-eszközöket. Eleve el akarta kerülni, hogy ezek bizonyos elemei beszüremkedjenek eredeti alkotásaiba. Ám a romantika sajátos eleganciája mégis von-

zotta, így született meg a romantika-paródia, melyben nemcsak fintort vág „valami avítt felé, hanem talán egy kis stílnosztalgia is ott lappang a füge-mutatásban”. Fél könyvnyi dráma megírása után rájött, hogy ez a romantikus vagy commedia dell’arte-stílus, amit parodizál, ami modellként szolgált számára, nem azonos azzal a történelmivel, ami volt. Amint a fenomenológiát megismerte, arra is ráeszmélt, hogy ezek voltaképpen az ő víziói „a művészet tudatformáiról, a létről, világról, történelemről, az emberi tudat változásairól”.¹⁵

Ettől kezdve már csak egy „asszociáció-távolságra” volt a terv: „végigbillentyűzni” valamennyi drámatörténeti stílust, színpadi kifejezésformát, technikát, hogy a saját filozófiájával, alakjaival, létérzésével, a maga korának közérzetével teremtsen színpadi világot. Ilyenképpen a publikum láthatja – gondolta –, hogy „milyenek voltak akkor az emberek, a helyzetek, s hogyan látták akkor az emberek önmagukat, s hogyan látták az írók ezeket a hősöket, s hogyan látja mindezt a mai író, nem kölcsönkért, hanem átalakított ruhában. Mert stílusban igazán új ruha nincsen. Csakis átalakított. [...] Így [...] nemcsak a mai, hanem a tegnapi létet s ennek az emberben kialakult képét – egyszerre – igyekszünk ábrázolni. Nemcsak a mában a múlt időt, hanem a múlt időben a mát is: az aktuális múltat. S ezt drámában megragadva sokkal láthatóbbá válik, mert a drámában a hősök nemcsak gondolnak valamit, de ki is mondják, nemcsak kimondják, de cselekszik is. Amire mi, nézők, olvasók csak gondolunk, vagy nem is gondolunk, mert oly mélyen lappang bennünk, azt ők kimondják, és élük a szemünk előtt”.¹⁶

Király László kérdéseire adott válaszaiból tudjuk, hogy 1972-ben épp a történelmi realizmusnál tartott: „Az *Igaz Szóban* van egy drámám (*A rejtekhely*) a francia forradalomról, bár ezt régebb írtam. Közben, hogy saját realizmusom »kegyetlenségét« mint bennem lévő nyomasztó hangulatot eloszlassam egy kis derűvel – írtam egy verses bohózatot, a címe: *Galvani békája avagy: Ne nézzetek hülyének senkit!* Szóval: borúra derű. Úgy látszik azonban, hogy ízlett a »vigasság«, mert nemrég fejeztem be egy mai tárgyú vígjátékot, jobban mondva: tegnapi tárgyút, mert az ötvenes években játszódik. Egy börtönigazgatóról szól, akinek szenvedélye a kocsikázás, s közben van egy sikkasztó »vetélytársa« (fegyence), szintén kocsi-bolond. Azt hiszem, nagyon mulatságos dolog. A címe: *A rab kocsija és a kocsi rabja* vagy rövidében: *A kocsi rabjai*. Ilyen történelmi távlatból az ember már – akár nevethet is a múlton, ahogy Marx mondta.¹⁷ Egyszóval: most már egyre inkább a teljesen mai tárgyú színjátékok következnek. Az általam elképzelt »pittoreszk

naturalizmustól« a társadalmi szatíráig (amilyen ez a fenti is). Eszményeim ebben az utóbbiban: Karinthy, Gogol, Caragiale és persze: Arisztophanész.”¹⁸

2. Páskándi tehát a drámaszerkezet alapjainak mélyreható ismerete által tudta új köntösben bemutatni a különböző drámaformákat. A zárt terű abszurdoidoktól indulva – ekképpen összegez Karácsonyi Zsolt – a lassan nyitottabbá váló paraboloidokon¹⁹ át jut el a nyolcvanas–kilencvenes években azokhoz a történelmi drámákhoz, amelyekben „végtelen nyitás, a folytonosság mint befejezetlenség funkciója uralkodik. [...] A kamaradarabok zárt tereitől a történelmi drámákon keresztül jut el a *Godot*-átiratban a végtelen térig, az ürességig, drámaírói munkássága azonban épp ez utóbbi, hangsúlyozottan színházi térként működő darabja által lesz kerek egész, és remélhetőleg színházi terekben egyre gyakrabban jelenvaló”.²⁰

A *Bumerángthól* a *Godot*-átiratig három évtizedet fog át Páskándi drámaírói pályáíve. A „mammut-tervben” meghirdetett tudatos alkotói vállalkozás – a görögöktől az abszurdokig s tovább – a halála előtt írt filozófiai végjátékban csúcsonyul ki, amelyről a *Todogar jaur kvárna* bevezetőjében azt írja a szerző, hogy az „egy szinte vegytiszta abszurd”, és mint ilyen, az Abszurd Triptichon része.²¹ Beckett 1953-ban írt darabját (*Godot-ra várva*) számítja ide, harmadikként pedig a *Toradog arju nakvart*, amelyikről mindössze annyit árul el, hogy bizonytalan, mikor készül el vele. (Sajnos, már a *Todogar jaur kvárna* nyomdai példányát sem vehette kézbe, csak annak korrektúráját – emlékezik a kéziratot gondozó, a kötetet kiadó Mezey Katalin.²²)

A *Szín-játékok 1964–1987*²³ megjelenése jó alkalmat kínált Karácsonyi Zsoltnak, hogy Páskándi drámaírói munkásságának egyes állomásait számba vegye. Úgy ítéli meg, hogy a színvonalbeli egyenetlenségek ellenére a kísérlet sikerült, az ív összeállt, hiszen „a hitvitázó drámától az abszurd drámáig, a mitológiai játéktól a commedia dell’artén keresztül, számos történelmi drámán, tragédián és komédián, bohózaton keresztül jut el e vad kísérlet kitűzött céljáig”.²⁴

Mezey Katalin szerint a színmű „több értelemben is világdrámának nevezhető”. Mert: 1. korokon és tereken kívüli mitikus világban játszódik; 2. világának szerkezete emlékeztet a népmesék által felépített világokéra; 3. rokonság fűzi a görög drámákhoz (a főhősök számtalan görög filozófust és filozófiát idéznek fel beszélgetéseik során), ugyanakkor jelentéstelített a mű szimbolikus szereplő-csoportjainak színpadi jelenléte. A mű három értelmezési sikot kínál: mitikust, a jelen idejét és a történelmen átívelő filozófálás végeérhetetlenségét. Mezey a Páskándi-mű ősképének legfontosabb

síkjaként értelmezi a mitikust. A Godot-ra váró emberpárról azt írja, hogy voltaképpen Istenre váró „embercsökevények”. Akik az emberi kultúra romjain az emberi történelem és társadalom végállapotát jelenítik meg Istenre váró létükben, jóllehet már nem is tudnak semmit Istenről. „A mitikus síkot a *Todogar jaur kvárna* első színpadképétől fogva jelzi a színtér közepén álló két fa: az Örökélet és a Tudás fája. Mintha ők tartanák a színtér égboltját, mennyezetét. Az egyik fa kivágása – koporsókká, bitófákká –, bonyolult jelképrendszere nehezen megfejthető, ha egyáltalán, és *Bevezető szavak* című előszavában maga a szerző is azt állítja, hogy e színműnek semmilyen »aktuális politikai üzenete« nincsen. Igaz, hogy ezután, még ugyanazon a könyvoldalon két okfejtés is következik, amelyek többszörös csavarjaikkal megcáfolják ezen állítását, de hát ez egy alapvető »páskándizmus«: szerzőnk szövegei mindig így haladnak előre az általa sokszor hiányolt szintézisig.»²⁵

JEGYZETEK

¹ Vö. Cseke Péter: Páskándi a „rég” és az „új” Kántor–Lángban. *Székelyföld*, 2018, 7, 54–63; Uő: *Az emlékezet fel támasztása*. Magyar Napló – Fókusz Egyesület, Budapest, 2019, 183–195.

² Vö. Uő: Páskándi kolozsvári műfajspektruma. *Helikon*, 2020, 10. és 2020, 11.

³ Páskándi: Az abszurd „helyi színei”. *Korunk*, 1965, 9, 1238–1240.

⁴ Lásd: Cseke Péter: *Páskándi a „rég” és az „új”*.

⁵ Dávid Gyula: Az író rabsága és szabadsága. Páskándi Géza börtönévei. *Kortárs*, 1999, 2, 2–6.

⁶ Kántor Lajos: A kritériumok lázadása. *Igaz Szó*, 1971, 5.

⁷ Karácsonyi Zsolt: Abszurd és történelem. Bevezetés Páskándi Géza és Marin Sorescu drámáinak elemzéséhez. *Korunk*, 2009, 1, 96–102.

⁸ Vö.: „A Vendégségben is észre kell venni azt a színréteget, amelyik ezt a történelmi drámámat groteszkjeimhez kapcsolja...” K. Jakab Antal: Prédikáló pap és szipogó cseléd lány. *Utunk*, 1972, 7.

⁹ Páskándi: Az abszurd „helyi színei”. *Korunk*, 1965, 1238–1240.

¹⁰ Uő.: *Gondolatok az abszurd...*

¹¹ Páskándi Géza hozzászólása az *Igaz Szó* 1968. május 17-én tartott kerekasztalán (Elkötelezettség – írói magatartás. *Igaz Szó*, 5, 749–783. Idézet a 771. lapról.

¹² Páskándi védőügyvédje 1957-ben.

¹³ Almási Miklós: Páskándi Géza: Vendégség. *Kritika*, 1968, 8, 24.

¹⁴ Vö.: Karácsonyi Zsolt: Drámákra újra várva. *Helikon*, 2020, 1. Páskándiné Sebők Anna találta meg nemrég a szöveget. Ennek köszönhetően ez a nyitódarabja a *Szín-játékok 1964–1987* c. gyűjteményes kötetnek (Antológia Kiadó, Lakitelek, 2018).

¹⁵ Páskándi: Vallomás egy drámaírói tervről. *Kortárs*, 1973, 10, 1625–1627.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Páskándi „elhárító hadmozdulata” a cenzúra végett.

¹⁸ Király László: Páskándi Géza munkarendje. *Utunk*, 1972, 20.

¹⁹ Szász László leleménye a *paraboloid – az abszurdoid* mintájára. Vö.: Szász László: Értékteremtő erkölcs. Értelmezési kísérlet Páskándi Géza drámaírói munkásságához. In: Uő: *A műhely hiánya*. Az Arany János Múzeum kismonográfiái 12. Nagykőrös, 1998, 185–2012.

²⁰ Karácsonyi Zsolt: A tér szerepe Páskándi Géza drámáiban. In: *Páskándi Géza emlékkonferencia*, 2011. szeptember 28. Magyar Művészeti Akadémia, 2012, 89–99.

²¹ Páskándi Géza: *Todogar Jaur Kvárna*. Filozófiai végjáték. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 1995, 11.

²² Uő.: uo.

²³ Uő.: *Szín-játékok 1964–1987*. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2018.

²⁴ Karácsonyi Zsolt: Drámákra újra várva. *Helikon*, 2020, 1.

²⁵ Mezey Katalin: Egy észre sem vett Páskándi-mű. Filozófiai végjáték. In: *Páskándi Géza emlékkonferencia*, 2011. szeptember 28. Magyar Művészeti Akadémia, 2012, 123–128.

Amik Annamária – György Andrea

AZ ANGYAL APOKALIPSZISE

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ: *HERSCHT 07769*.
MAGVETŐ, BUDAPEST, 2021.

GyA: A *Herscht 07769* nem okozott meglepetést. Pontosan arra számítottam, hogy folyamatosan meg kell küzdeni érte, mert nem adja magát könnyen, és így is lett. Ám ez a legújabb Krasznahorkai-féle kisvárosi apokaliptikus látomás a végső pusztulásról nem hozta meg azt az olvasói élvezetet, amelyre felkészültem. Talán a hozzám legközelebb álló regényére, *Az ellenállás melankóliájára* oly jellemző, magával ragadó költői erőt hiányoltam belőle. Tematikusan nem hoz újat a (szerző által, nem tudom, miért, elbeszélésnek titulált) mű, hiszen az elmaradt világvége bemutatását átszövő reflexiók az univerzum titkát kifejező Bach-muzsikáról, akárcsak a kvantumfizika nyelvén megfogalmazott ontológiai kérdések például már az előbb említett regényében is felbukkannak. Hangulatát, stílusát tekintve is jellegzetesen krasznahorkais: különlegesen hosszú mondatainak egyetlen mondatra való növesztése, hatását tekintve nem hoz radikális változást. (Szeszély, ahogy Radnóti Sándor nevezte ezt az írói bravúrt.)

AA: Míg korábbi nagyregényei a közösségi gonosz paroxizmusát ábrázolják, a *Herscht 07769* az egy emberben végbemenő apokalipszist festi meg. Miután a *Sátántangó* ártatlan Estikéje önmagát pusztítja el, az *Ellenállás* Valuskája pedig megőrül, a *Herscht 07769*-ben drámaibb a vizsgálódás tárgya: túlélheti-e az ember a saját gonosszá válását. Az én élményem Florian személye körül gravitált.

GyA: A szerző ezúttal nem Magyarországra, hanem a volt NDK-ba, a bibliai Kana-val azonos hangzású fiktív türingiai, posztoszocialista településbe helyezi a történetet. Mint a Krasznahorkai-regényekben megszokhattuk, adott egy kisváros, a maga változhatatlannak tűnő egyhangúságával és átlagosságával. Nincsenek ugyan kiöregedett, hulló vakolatú házak, hiszen

a rendszerváltozás után kitatarozták szépen az épületeket, modernizálták a szocialista kátyús utakat, épült Lidl és ARAL-benzinkút, ám van „falubolondja”, az *Ellenállás* Valuska Gáborát idéző címszereplő, sőt, főszereplő: Florian Herscht. A hatalmas testi erejű, korlátozott értelmi képességekkel rendelkező romlatlan huszonéves fiatalember, afféle behemót szent félkegyelmű, akit a Bossz hozott ki az árvaházból, és adott neki munkát.

AA: Florian nem feltétlenül korlátozott értelmi képességű, csak alkalmatlan erre a világra. Míg Bosszt a „mi időnk” érdekli, és számára az univerzum Wechmartól Lipcséig tart, Floriant a kozmikus idő kérdése zaklatja. Ámokfutása előtt igazi Miskin herceg, akinek szelídségét, jóindulatát, Bossz melletti kitartását semmi sem képes megingatni. Kifejezetten érzelmi intelligenciára vall, ahogy kiszámítja a Bossz reakcióit, gyermekkori sérülést sejt annak brutalitása mögött, mások motivációin gondolkodik.

GyA: A Bossz Florian számára sokáig egyfajta apafigura, sőt, maga a gondoskodó Atya, akinek szeretetében vakon megbízik. Amikor Florian rájön, hogy az ARAL-kút felgyújtásáért a Bossz a felelős, meggyilkolja. A szimbolikus apagyilkosság után a Bossz által képviselt Gonosznak a kiirtását tekinti feladatának, és egyenként végzi ki a neonáci banda tagjait, még annak árán is, hogy olyan gyilkosságokat is a nyakába varrnak majd, amelyeket nem ő követett el. A pokol elszabadulását késlelteti a szerző, de jól tudjuk, hogy Krasznahorkai történeteiben a pusztulás folyamata feltartóztathatatlan.

AA: A *Herscht*-könyvben tetőződik az, ahogyan Krasznahorkai az agresszió és a jóság ütközését, a jó és a rossz kettősségének feszültségét vizsgálja. Ahogy „az elemi részecskék csodálatos világa az elemi részecskék rettenetes világa” is lehet, úgy a csodálatos Florian is az apokalipszis rettenetes angyalává válik.

GyA: Florian Herscht öldöklő angyalként tesz igazságot, miközben egyre inkább kívül kerül az emberi társadalmon, és a farkasokkal azonosul. Ő, aki azelőtt rettegett a kutyáktól, a farkasok között lel nyugalomra. Brutalitása és állati regressziója túl éles váltás, hiszen traumatikus felismerése előtt még magasszintű elméleti eszmefuttatásokat hallunk tőle Bach zenéjéről vagy az őt foglalkoztató kozmológiai dilemmáról.

AA: A meszárlás kezdete után elmaradnak az eszmefuttatásai, a textus többnyire a cselekmény rögzítésére szorítkozik. Florian metamorfózisa úgy működik, mint az asztrofizikában felvetett eseményhorizont (Florian terminusával élve: „fokozatosan lassuló szemléleti mező”). Ami túl van ezen a határfelületen, ahol az idő a megfigyelő számára megáll, az már nem figyel-

hető meg. „Florian már régóta nem az időben cselekszik”, átváltozása jóból gonosszá kvantumugrásszerű. Elvadulása éppoly rejtelmes, mint az univerzum eredete.

GyA: Az emberi társadalomból való kivetettségét nemcsak az jelzi, hogy a farkasfalka befogadja, de a feje fölött köröző, őt védelmező germán sas mitológiai alakká minősíti.

AA: A Krasznahorkai-művekben visszatérő farkas-motívum Hobbes homo homini lupusát idézi. De ennek ellenére jelen van az emberi összetartás is: Köhler úr és Dr. Tietz barátsága, Feldmann asszony és Hopf asszony, illetve Feldmann asszony és Ringer asszony szolidaritása, az ebédszállításban segítő Ingrid néni, a Vertreter és a porcelángyári portás beszélgetései. Ha az *Ellenállás* Hobbes Leviathanjának parafrázisaként azt mutatja meg, hogyan szedi ráncba a keménykezű irányítás a nyers természeti állapotot, akkor a *Hersch*tben éppen azt a szervezetlen természeti állapotot látjuk (például a tehetetlen hatóságok fellépései legtöbbször eredménytelenek), amelyben a jó és a rossz mechanizmusai kiszámíthatatlanok.

GyA: A szereplők igazi kispolgárok vagy társadalmilag lecsúszott alakok, de egyaránt jellemző rájuk, hogy összeesküvés-elméletek, álhírek, hiedelmek hálójában hányódnak. Mindenki tart mindenkitől: a város tisztességes polgárai a neonáciktól félnek, a neonácik a liberális bűnszövetkezetektől féltik Tüvingiát: „... olyan erős volt a félelem, hogy a valóság ezt a félelmet csak megzavarta volna, mert a valóságról könnyű, de nehéz lemondani a félelemtől.” És közben narratori utalásokat találunk a szövegben a fejét felütő nagyobb léptékű veszedelemtől, a Covid-járványról is. Azt, hogy Kana kifordult eredeti létállapotából, a környéken váratlanul megjelenő és szokatlanul agresszíven viselkedő farkashorda jelzi.

AA: A Kana névválasztás számomra egyfajta értelmezési kód. A kánai menyegző az első krisztusi csoda helyszíne, ahol a testi lét alapeleme, a víz a lét magasabb, transzcendens dimenzióját jelképező borra szublimálódik. A türingiai Kanában (vagy ahogy itt írják: Kana-ban) zajló történetben ennek a fordítottját látom: az angyali Florian leveti nem e világi jóságát, a farkasok sorstársává lesz, átalakul vak izomtömeggé. Igen hatásos kép, ahogyan a zárójelenetben ismét „édesen csobog a víz”, és helye van a negyszáz oldalas mondat végét jelző pontnak. Ez talán mégsem pusztán szeszély. Hiszen mi is következhetne ezután?

GyA: Elfogadom, bár nem értem a szerző szubjektív műfaji megjelölését, azt, hogy ez a könyve egy elbeszélés, nem pedig regény. Mert hiába mondja Krasznahorkai, hogy ő nem egy valóságot, egy koherens világot kí-

ván felépíteni ezzel a szövegével, hanem egy történet elmondására koncentrálni, azért mégis kénytelen egy világot feltárni, mert enélkül, ha Heideggert komolyan vesszük, nincsen műalkotás.

AA: Műfaji megjelölése igazából kettős. Annyiban elbeszélés, hogy a jó, az ártatlan megromlásának folyamatát rajzolja meg, de – ahogy mondd – mégiscsak úgy teszi, hogy feltárja azt a világot, amelyben ez a történés végbemegy. Éppen ezt jelzi a *Florian Herscht Bach-regénye* alcím. Egyedül a Florian által hallgatott és abszolút jóként tételezett Bach-zenéből sejtethetjük, mi megy végbe benne. A Bach-hivatkozások számomra felkavaró leképezései Florian átalakulásának. Ártatlansága korában egyik első zenei élménye a *Man singet mit Freuden vom Sieg in den Hütten der Gerechten* („ujjongás és győzelem hangja zeng az igazak sátraiban”). Bosszba vetett hite összeomlásakor a *Falsche Welt, dir traue ich nicht* („álnok világ, nem bízom benned”) című kantátát hallgatja. Ismétlődő brutális cselekedeteit az egy áriára írt Goldberg-variációk kísérik. Gyilkos terve komolyabb technikai megfontolást igénylő utolsó lépésének zenei aláfestése a *Wo soll ich fliehen hin* korál. Megrendítő mélységeket tár fel ennek az eredeti szövege: hová futhatnék el bűneim terhével? A Bach-zene ragadja meg a lélek megragadhatatlan rezdüléseit. Miután Florian bevégezi a vérengzést, megszólal fejében a *Tilge, Höchster, meine Sünden*: „töröld el, Magasságos, az én vétkeimet”. Számomra ez volt a történet katartikus csúcspontja, amely mellett eltörpült a társadalomábrázolás.

GyA: Igaz, hogy a tér bemutatásában, akárcsak a szereplők jellemzésében nem törekszik szociográfiai hitelességre, így sem a német kisvárosa, sem pedig annak jellegzetes figurái nem tudnak igazán megelevenedni. A mellékalakok közül talán Ingrid néni a kivétel, aki nemhogy az apokaliptikus végítéletet, de a mindennapos bűncselekmények fenyegetettségét sem érzékelve, nyugalmasan szervezi a városi krizantémfesztivált.

AA: Bár Ingrid nénihez képest ő nem tűnik ki eredetiségével, Ringer asszony az, aki rátapint a lényegre: „az a Florian, akit ismert, és az a Florian, aki ölt, egy és ugyanaz az ember”. Ez profetikus erőt kölcsönöz a könyv elején elhangzó megjegyzésnek, miszerint egyedül Ringer asszony ért el Floriannak „abba az egyetlen rejtett rekeszébe”, amelybe még a hőn szeretett Bossz sem. A Florian iránti szeretetében hűséges Ringer asszony megfogalmazza, hogy a jó és a rossz együtt van jelen az emberben. De a mű voltaképpen azt sugallja, hogy a jó megromtása nem lehetséges, ugyanis a rossz a jó megszűnése: „belül se az volt már, aminek a kanaiak ismerték... lény legmélyéből előtört egy másik lény”. Florian öldöklése leírásában visszaté-

rő megfigyelés, hogy az agya kikapcsolt, az izom vette át a hatalmat. Hopf asszony reakciója, „a bárány mögül előbb-utóbb előbújik a farkas, és akkor a bárányt el kell pusztítani”, inkább ténymegállapítás lehetne: a bárány már elpusztult, a farkas garázdálkodik.

GyA: Garázdálkodnak a neonácik is. Róluk sem árul el sokat az agresszivitásukon, a tetoválásaikon, a piercingeiken és az állandó káromkodásai-
kon kívül. Vezetőjüket, Bosszt viszont pontosan a Bach művészete iránti rajongása teszi valamivel árnyaltabb, ellentmondásosabb figurává. A kelet-német atmoszféra megteremtéséről Krasznahorkai nem mond le, a május elseji majális bemutatása például keretezi a történetet, ugyanakkor a szövegbe rengeteg német szót ültet be. A hivatalok neveinek, a belőlük képzett betűszavaknak a folyamatos használata, az egyes szereplők mesterségének a megnevezése (Vertreter, Revierförster), a német mondatok, mondatrédékek beékelése a magyar mondatfolyamba tényleg sajátos stílushatást eredményeznek, de, mivel túl sok van belőlük, néhol szövegromlásként érzékelttem őket.

AA: Bár ez lehet annak érzékeltetése is, hogy a kisvárosi közösség számára is zsigerien zavaró minden idegenség, nem vitathatom az esztétikai kifogásodat. Mégis, a végletekig leegyszerűsített nyelvezet és a meglepetést nem hozó kivitelezés mögött felsejlő gondolatiság engem éppúgy megragadott, mint Floriant Bach zenéje a sete-suta Kanai Szimfonikusok előadásában.

Rainer Maria Rilke

(1875 – 1926)

ABISÁG

1

Feküdt. Gyereklánykarját ráhelyezték,
s odafonták szolgák a fonnyadóra,
akin feküdt; telt sok-sok lassu óra,
s szorongató volt a roppant öregség.

S arcát olykor az aggastyán-szakállba
fürta, mikor bagoly szólt élesen;
s mindaz, mi éj volt, jött, és körbeszállta
csapatban őt a vágy és félelem.

A csillagok rokon módon remegtek,
kutatva illat járt át a szobán,
a függöny moccan, jelt adott, s a jelnek
utána fordult szeme tétován –.

De nem próbált meg elhúzódni mégsem,
s érintetlen az éjek éjjelén,
feküdt a vén, királyi dermedésen
szűziesen, s lélekként könnyedén.

2

Ült a király, múlatta a napot,
mult tetteken, volt vágyakon merengve,
s kedvenc szukáján, mit ápolgatott –.

De Abiság ráboltozódva este
fölelhajolt. S élete elhagyott
part lett, a tenger szikkadt, puszta medre,
s a lány mell: csöndes csillagkép felette.

S mint asszonyok értője, néha-néha
szemöldökén át meglátta a néma,
csóktalan száj nem-rezgő hajlatát;
s látta: érzelme zöldszín vesszejével
a lány az ő föld-mélyéhez nem ér el.
Fázott. S kereste, lesve, mint kutyák,
utolsó csepp vérében önmagát.

NEMES NAGY ÁGNES fordítása

NÉVJEGY

Szép és fiatal, mint egy kegytárgyal között felgyűlt szent,
akit sohasem öltök.

Káló Agnes

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben vesszük föl.

ISSN 1220-5982